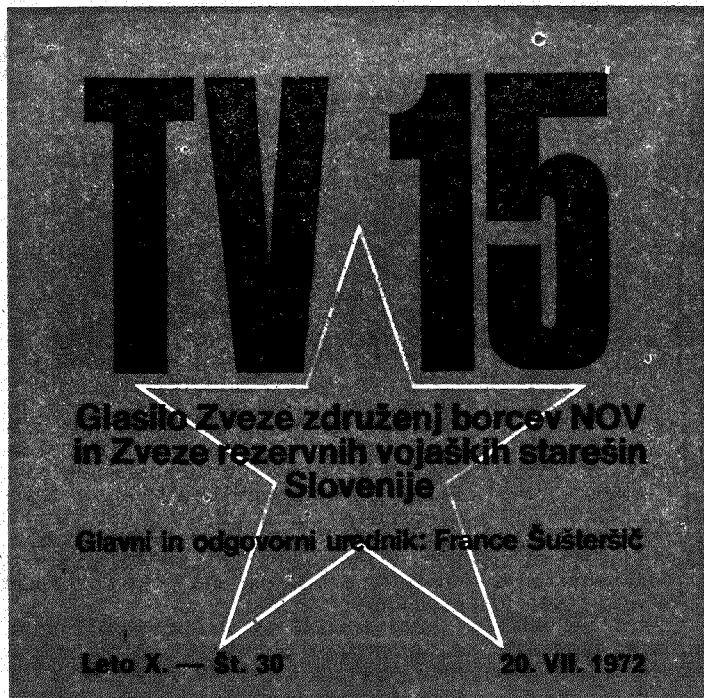




S proslave 30-letnice Tomšičeve brigade: Vlado Mišica-Miha izroča zastavo podpolkovniku Stanku Ravbarju. Na skrajni levi slavni mitraljezec in komandir Ante Dremelj, nato heroja Franc Tavčar-Rok in Jože Boldan-Silni.



30-letnica proletarske brigade

Tomšičeva brigada ima domicil v Ljubljani in v Kočevju, pri tem pa je treba omeniti še eno posebnost, namreč, da v ljubljanski vojašnici Borisa Kidriča domuje tudi proletarska vojaška enota, ki nosi ime narodnega heroja Toneta Tomšiča in ki nadaljuje slavno bojno izročilo Tomšičeve. Zato je samo po sebi umevno, da so tridesetletnico prve uradno priznane slovenske brigade slovesno praznovali tako v Ljubljani kot v Kočevju.

Ljubljanski del proslave je bil v vojašnici Borisa Kidriča že v soboto ob 9. uri in je imel pretežno vojaški značaj. Poleg strumno zbranih vojakov sedanjice proletarske enote Toneta Tomšiča se je zbralo še kakih 50 preživelih veteranov. Naj omenimo samo najzaslužnejše: narodni heroj generalpodpolkovnik Franc Tavčar-Rok, ki je bil ob ustanovitvi postal politični komisar 3. bataljona (Jankovega), in narodni heroj Jože Boldan-Silni, slavni komandant 2. bataljona v času po kapitulaciji Italije in do prihoda na Štajersko, generala v pokoju Miha Butara-Aleks in Vlado Mišica-Miha, Ante Dremelj, Edvard Podlogar, Martin Kos-Martinov in mnogi drugi. Po govoru sedanjega komandanta podpolkovnika Stanka Ravbarja in branju Titovega voščila za tridesetletnico je dobil besedo Vlado Mišica-Miha, ki je najvilj razvije spominske boje zastave. To so izdelali prav isti ljudje, ki so izdelali dragoceno zastavo za 1. slovenski proletarski udarni bataljon Toneta Tomšiča leta 1942. Načrt zanjo je izdelal arhitekt Vlasto Kopač, izvezla jo je Milena Zor-Ježek, drog s konico pa

pasar Alojz Zmuc. Vojaki in stari tomšičevci so vse tri navdušeno pozdravili (Vlasto Kopač in Ježkova sta bila na proslavi navzoča, Alojz Zmuc pa zaradi bolehnosti ni mogel priti).

Zastavo je razvil podpredsednik skupščine mesta Ljubljane in nekdanji tomšičevac Sergej Vošnjak, prevzel jo je slavni mitraljezec in komandir čete Ante Dremelj, nato pa so jo stari borci izročili v varstvo vojakom enote Toneta Tomšiča z željo, da bi služila za podobne slovesnosti in da ne bi bilo treba z njo krvaveti na bojnih poljanah kakor nekoč. Zastavo bodo hranili v spominski sobi vojašnice Borisa Kidriča, ki je nekakšen muzej o Tomšičevi brigadi.

Po slovesnosti z zastavo je vojakom, starim tomšičevcem in mladini, ki se je zbrala za pohod brigade, spregovoril Sergej Vošnjak. V svojem govoru je poudaril, da je zgodovina Tomšičeve brigade enkratna in neponovljiva, da je brigada nastala v posebnih okoliščinah drugačnih od današnjih, vendar pa je nastala za isto idejo. Ideja, za katero so se bojevali takratni mladi ljudje — tomšičevci, mora spremljati tudi današnjo mladino v boju za izgradnjo socialistične samouprave družbe in v pripravi na splošni ljudski odpor. Govor Sergeja Vošnjaka so mladi vojaki večkrat prekinili z navdušenim ploskanjem.

Nato so prišle na vrsto naredbe o nagrajnih dopustih, nagradah in pohvalah za vojake in vojaške starešine, ki so se posebej izkazali na športnem tekmovalstvu ljubljanske armade in v vojaškem znanju, končno pa so vojaki izvedli še slovesni mimohod, ki je po-

kazal odlično izurjenost in oborožitev enote, nosilke bojnega izročila proletarske udarne brigade Toneta Tomšiča.

Kočevski del proslave se je začel s pohodom mladine in vojakov po poteh Tomšičeve brigade. Iz Ljubljane so krenili z avtobusi do Satare cerkve, od tam pa peš v Stari log, kjer so jih pričakali stari borci, taborniki in drugi. Prijeten večer ob tabornih ognjih pa je pokvarilo neurje. Vojaki in mladinci so v nedeljo v lepem vremenu krenili na zborovanje v Kočevje, ki se je začelo ob 10. uri pred spomenikom svobode. Tudi tu se je zbralo mnogo starih borcev. Med njimi so bili: prvi komandant brigade in rezervni general Ivan Jakič-Jerin, prvi namestnik političnega komisarja in kasnejši politični komisar brigade Niko Šilih-Boris Nikič, narodni heroj Stanko Sernič-Daki, prvi namestnik komandanta in kasnejši komandant brigade, pa še Tone Turnher, Jože Snoj-Piki, Ivan Lamovšek-Runo, Lojze Erjavc-Pastir, Milan Podlogar, Slavko Rode-Nande, dr. Lado Lovrenčič, Stane Šušteršič-Boštjan, Stane Skrabar-Braškar, Bojan Škrk, Zora Saksida, Malenska Ančka, Ivanka Škoporc in še vrsta drugih.

Zbrane je najprej pozdravil predsednik občinske skupščine Miro Hegler in nato podelil plaketo Jožeta Šeska ter nagrado iz Šeskovskega sklada odboru Tomšičeve brigade za posebne zasluge v bojih na Kočevskem in za razvijanje bojnih in revolucionarnih tradicij. Nagrado je sprejel Niko Šilih, ki je nato nastopil s čudovitim govorom. Zlasti je poudaril, da slavne obletnice ne obhajamo zaradi nekdanjih borcev, ampak zaradi tega, da bi bila slavna preteklost osvobodilnega boja vodilo mladim ljudem v boju za ljudske in socialistične ideale, za premagovanje težav pri gospodarskem in družbenem razvoju in pri obrambi svobode in revolucije, če bo to potrebno.

Po Šilihovem govoru je predsednik občinske skupščine podelil odlikovanja devetnajstim zaslužnim borcev s Kočevskega. Med njimi je tudi več tomšičevcev. Nato so stari tomšičevci preživeli nedeljsko popoldne v prijetnem tovariškem srečanju.

S. F.

MISLI O NOB

● Narodnoosvobodilni boj pomeni za slovensko zgodovino heroično obdobje. Kot celota smo prerasli sami sebe.

● Ko so nemški škornji pregazili Evropo, tudi tisto, ki jo gledamo iz naše provincialne zaverovanosti kot našo kulturno odrešitev, smo se mi uprli, medtem ko so veliki narodi podlegali.

● V slepi tekmi za standardom kaj radi pozabljamo, da je bila oborožena vstaja slovenskega naroda pod vodstvom komunistične partije in z edinstveno organizacijo — Osvobodilno fronto — mogoča samo v okviru splošne vstaje in ljudske vojne vseh narodov Jugoslavije. Revolucija nas je torej povezala na robu obstoja v neločljivo skupnost, ki jo v zadnjem času nekateri neodgovorni ljudje skušajo razdirati.

● Izgubimo vendar že enkrat svoj manjvrednostni, malomeščanski kompleks... Pogledimo v zgodovino in skozi njo v prihodnost. In verjemo, da je tudi naša. Človeštvu smo dali svoj prispevek. Nič naj nas ne bo sram. Raje bodimo ponosni. Slovenci smo tudi kot Jugoslavlani lahko Evropejci.

● Narodnoosvobodilni boj je postal neizbrpni rezervar veličine in vrednot, potrebnih za sožitje med ljudmi in nacionalnimi skupnostmi, za sedanje in kasnejše generacije. Samo opisati ga je treba, saj šele književnost predstavlja vest in zavest naroda.

● Naj reče kdo, kar hoče, narodnoosvobodilni boj je korenito spremenil slovenski nacionalni značaj. Hlapci gotovo nismo več. Čeprav nismo vsi junaki. Padli so stoletja čašeni miti in strah pred duhovno in cerkveno gospodo. Dejstvo je, da stojimo pokonci pred tistimi, pred katerimi smo svoi čas padali na kolena. Danes se ne bojimo več ne partije ne policije, ne direktorjev ne farjev, ne učiteljev in ne politikov. V družbi klije nekaj novega, kar se je rodilo že v našem narodnoosvobodilnem boju in kar je vredno spoštovanja. In temu novemu gre prihodnost.

Odlomki iz knjige TONETA SVETINE »O boju, porazih in »mag««, ki se nam jih je zdelo vredno ponatisniti ob dnevu vstaje.

Ob 22. juliju, dnevu vstaje slovenskega naroda, najtopleje čestitamo vsem borcev in aktivistom NOB, ki so nesebično žrtvovali svoje moči za osvoboditev Slovenije in njen lepši jutrišnji dan v okviru nove Jugoslavije.

REPUBLIŠKI ODBOR ZZB NOV SLOVENIJE
REPUBLIŠKI ODBOR ZRVS SLOVENIJE
UREDNIŠTVO IN UPRAVA TV-15

besede in dejanja

O POJAVIH NEZAKONITEGA POSLOVANJA

Ob izrecnih strogih kaznih zaradi poslovnih sleparij, ki so jih zagrešili posamezniki v nekaterih ljubljanskih podjetjih brez vednosti samoupravnih organov so že v februarju obširno razpravljali na konferenci Zveze komunistov ljubljanske občine Center kjer so ugotovili, da dobivajo pojavi nezakonitega poslovanja in neupravičenega bogatenja zaskrbljujočo razsežnost. Konferenca je zavzela odločno stališče, da je treba mobilizirati vse sile, da bi z družbeno akcijo proti nezakonitemu poslovanju in osebnemu izkoriščanju stopili na prste slehernemu poskusu takih dejanj. Pri tem so zlasti ost-

ro obsodili izgovore, češ da je treba uporabiti drugačna merila v primerih sleparij, v korist podjetja.

Delo — 14. VII. 1972

PREKUPČEVALCI SO ŽE NA DELU

Pomanjkanje cementa na območju Slavonije in Baranje je privedla mnoge v zelo hudo situacijo. Faka situacija je bila — tako se vsaj zdi — pobuda za ljudi, ki iščejo samo lahke zasluge. Preprodajalci so namreč našli zelo donosen posel v trgovini s cementom in so organizirali pravo mrežo, prek katere so cement dobavljali in prodajali v Slavoniji po neprimerno višjih cenah, kot so predpisane.

Tržni inšpektorji občinske uprave v Osijeku in inšpektorji SJS so te dni zaplenili 4 vagone cementa, ki je prispel na

železniško postajo v Osijeku; odkrili so tudi prekupčevalce in jih prijavili javnemu tožilstvu.

Vjesnik — 12. VII. 1972

PREVEČ GLUHIH UŠES

Ob zaključku šolskega leta so podpisniki republiškega dogovora o štipendiranju in kreditiranju pregledali, kako se ta dogovor uresničuje v praksi. Ugotovili so, da je dogovor po dveh letih, odkar je bil podpisan, dal ustrezne rezultate in da so za njegovo uspešno uresničevanje zagotovljeni vsi družbeni in politični pogoji. Ob tej pozitivni oceni pa so opozorili na to, da še veliko delovnih organizacij družbenega dogovora ni podpisalo. Spisek teh delovnih organizacij ni majhen — med njimi so tudi take, ki se ponašajo z velikim številom zaposlenih delavcev, oziro-

ma delovne organizacije, ki zaposlujejo pretežno kadre s srednjo in višjo oziroma visoko izobrazbo.

Delavska enotnost — 15. VII. 1972

TO JE ŠE BOLJ ZASKRBLJUJOČE...

— Bil je že skrajni čas, da drug drugemu pogledamo v oči, je menil Bora Marjanovič. — Obstajajo naravnost neverjetni primeri. Naj navedem samo enega. Za predsednika podružnice SZDLJ v Podvorcu so pred kratkim izvolili človeka, ki je bil deset let zaprt zaradi sovražne propagande. Toda zame je mnogo pomembnejše to, da so to kandidature podprli prav tisti ljudje, komunisti, ki so dobro poznali politično preteklost tega občana. To je še bolj zaskrbljujoče.

NIN — 16. VII. 1972

● Naš letošnji izvoz v juniju je bil po podatkih zveznega zavoda za statistiko za 35 odstotkov večji od lanskega, uvoz pa je bil za 18 odstotkov manjši od izvoza v juniju lani. Izvoz v prvem polletju je bil za 30 odstotkov večji, uvoz pa za 16 odstotkov manjši kot lani v istem obdobju. Deficit v blagovni menjavi je znašal le še 6.260 milijonov dolarjev.

● Industrijska proizvodnja Jugoslavije je bila po podatkih zveznega zavoda za statistiko v minulih šestih mesecih za 8,8 odstotka večja kot v istem obdobju lani. Obseg proizvodnje se je v tem obdobju najbolj povečal v SR Srbiji, zatem v BiH, v Sloveniji, v Makedoniji, v Hrvaški in v Črni gori. Polletni obseg proizvodnje je bil za 3 odstotke večji, je bilo predvideno v skupščinski resoluciji.

● S podpisom protokola o temeljnem dokumentu 26. zasedanja SEV je bilo v Moskvi zaključeno letošnje zasedanje tega najvišjega organa sveta za vzajemno gospodarsko pomoč. Protokol so podpisali predsedniki vlad osmih držav, članic SEV, ter predstavnik Kube, ki so jo na tem zasedanju sprejeli za stalnega člana te organizacije. O temeljnem protokolu domneva, da vsebuje določene obveznosti glede nadaljnjega medsebojnega povezovanja med gospodarstvi vzhodne Evrope, kakor tudi določene sklepe glede delovanja posameznih nadnacionalnih organov SEV.

● Predsednik ZIS Džemal Bijedić se je vrnil iz Moskve s 26. zasedanja SEV in je v celoti zadovoljen z rezultati tega zasedanja in gostoljubjem, s katerim so ga sprejeli v Moskvi. Navzočnost na tem zasedanju je Bijedić izkoristil, da se je ločeno sestal z vsemi predsedniki vlad socialističnih držav, ki so sodelovali na tem zasedanju kakor tudi z več sovjetskimi funkcionarji in predsednikom sovjetske vlade Kosiginom. Kar zadeva samo zasedanje, je Bijedić dejal, da jugoslovanska delegacija z velikim zanimanjem spremlja in aktivno sodeluje v dogovorih za uresničitev kompleksnega programa SEV, ki so ga sprejeli lani.

● Slovenski izvršni svet je na svoji seji sprejel odlok, ki dovoljuje zvišanje cen komunalnih storitev, kakršne so bile 23. junija, v vsaki občini povprečno za osem odstotkov. Odlok se ne nanaša na stanarine, ki ostanejo na dosedanjih ravni. IS je obravnaval tudi informacijo o oblikovanju sredstev splošne in skupne porabe.

● V Ljubljani je bila prva seja odbora za proslavo 25. obletnice priključitve Primorske k Jugoslaviji. Sejo je vodil predsednik odbora dr. Joža Vilfan. Na seji so obravnavali pomen in namen proslave tega pomembnega zgodovinskega dogodka ter izvolili delovni odbor, ki bo imel na skrbi tehnično pripravo pripravo na proslavo. Sklenili so, da bo osrednja proslava 25. letnice priključitve Slovenskega Primorja 17. septembra v Cerknem, ko bodo hkrati tudi odprli novo šolo, ta bo veljala kot spomenik NOB. Na proslavo so sklenili povabiti najuglednejše jugoslovanske osebnosti, med njimi tudi predsednika republike Tita ter predstavnike vseh jugoslovanskih republik. Slavnostni govor bo imel sekretar izvršnega biroja predsedstva ZKJ Stane Dolanc.

● Na Proseku pri Trstu so odkrili spomenik 34 padlim borcem, udeležencem narodnoosvobodilnega boja iz Proseka-Kontovela. Na odkritje spomenika, za katerega so zbrali sredstva prebivalci iz slovenskih vasi na Tržaškem, so prišli tudi predstavniki zveze borcev NOV iz Nove Gorice, Kopra in Sežane.

Spomenik iz kraškega kamna so izdelali po zamisli arh. Daria Jagodica.

● Zvezni izvršni svet je na svoji seji sprejel dokument, ki vsebuje ocene in stališča ZIS o uresničevanju ekonomske politike v obdobju od januarja do maja letos. Dokument najprej ugotavlja uspehe, ki smo jih dosegli pri uresničevanju programa stabilizacije gospodarskih tokov, pri zmanjšanju primanjkljaja v plačilni bilanci, na področju investicij in pri pospeševanju razvoja nezadostno razvitih območij. Dokument nato navaja, katerih ciljev v tem obdobju nismo uresničili in v stališčih nakazuje ukrepe, ki jih moramo sprejeti, da bi pospešili uresničevanje začrtanih smotrov.

● Predstavnik ministrstva za zunanje zadeve LR Koreje je protestiral, ker ZDA skušajo ovirati boj korejskega ljudstva za neodvisno, miroljubno in združeno Korejo. Posebno ostro je obsojil nedavno izjavo ameriškega predstavnika, da bodo ZDA pospešile uresničitev načrta za modernizacijo južnokorejske armade in da ne nameravajo zmanjšati števila svojih čet v Južni Koreji.

● Pravosodni minister zahodnonemške dežele Severno Porenje-Westfalija Josef Neuberger je izjavil po vrnitvi iz Varšave, da je kmalu pričakovati poljsko-nemški sporazum o plačilu odškodnine poljskim internirancem v koncentracijskih taboriščih.

● Nova italijanska vlada je le s precejšnjo težavo prebrala prvo glasovanje o zaupnici v senatu, saj je dobila samo osem glasov večine. Tako imenovano vlado sredinske koalicije je pred tremi tedni sestavil sedanji premier Giulio Andreotti po dolgotrajnem obdobju vladne krize.

● Ameriški državni sekretar William Rogers — pred dnevi se je mudil tudi v Jugoslaviji — je izjavil, da so »upravičeni obeti«, da se bo vietnamsko vprašanje razpletlo. Ameriško stališče je: prekinitev ognja, zamenjava ujetnikov, umik čet v štirih mesecih in pogovori med Vietnamci.

● 150 seja na četverni pariški konferenci o Vietnamu se je začela tako kot običajno: z oranjem vnaprej pripravljenih govorov vodij delegacij. Govori pa ne prinašajo v bistvu nič novega. Vprašanje je ali bodo na četverni konferenci razpravljali o vietnamskem problemu ali pa ga bodo prepustili tajnim pogajalcema Kissingerju in Le Duc Thoju. Vodja ameriške delegacije je opozoril na »pomemben prispevek miru«, ki so ga po njegovem prinesli nedavni sporazumi med ZDA in ZSSR, obema Korejama in Nemčijama. Te zglede naj bi posnemale tudi pariške delegacije. Glavni hanojski delegat na pariških pogovorih pa je zahteval od ZDA, naj prenehajo bombardirati Severni Vietnam, če zares žele, da se pogovore o koncu vojne.

● Direktor švedskega seizmološkega inštituta v Upsali Markus Baath je dejal, da so v SZ, 300 milj južno od Moskve, opravili podzemeljsko eksplozijo z močjo 5,1 po Richterju. Ali je šlo za jedrsko eksplozijo ali ne, še ni znano. Namen te in drugih takih eksplozij bo poglobiti strugo nekaterih pritokov Kaspijskega morja, tako da bi se povečal dotok vode in da se morje ne bi izsušilo. To je bila letos prva taka podzemeljska eksplozija v evropskem delu SZ.

● V ZR Nemčiji so pravkar začeli veljati novi zakoni o notranji varnosti države, med drugim tudi zakon o strelnem orožju. Po novem zakonu bodo vsi, ki bodo hoteli trgovati s strelnim orožjem ali ga imeti v lasti, morali zaprositi za posebno dovoljenje. Policija bo dovoljenja izdajala samo tistim osebam, ki so znane kot resne, poštene in zanesljive. V ZR Nemčiji ima strelno orožje trenutno okrog 20 milijonov državljani.

Obramba naše dediščine

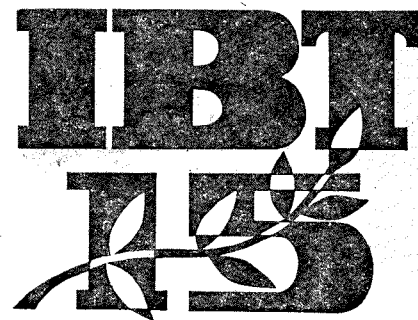
V soboto je prispel na uradni in prijateljski obisk v našo državo kamboški princ Norodom Sihanuk s svojo ženo Monique in člani spremstva. Del obiska je mineval v uradnih razgovorih z gostiteljem, predsednikom Titom na Brionih, del pa na križarjenju s šolsko ladjo »Galeb« po Severnem Jadranu. Tudi med križarjenjem so potekali razgovori med Sihanukom in njegovim spremstvom na eni strani ter Titom in drugimi jugoslovanskimi politiki — med njimi sta bila Stane Dolanc in Krste Crvenkovski — na drugi strani. Ti razgovori so pokazali veliko sorodnost jugoslovanskih in kamboških stališč do žgočih mednarodnih problemov, hkrati pa še potrdili veliko podporo, ki jo naši narodi izkazujejo osvobodilnemu boju kmerskega ljudstva. Kamboški princ je namreč prišel v našo državo kot voditelj junaškega ljudstva, ki se pred dve letoma ni moglo sprijazniti z grobo agresijo od zunaj, ko je ob pomoči Američanov zavladal deželni general Lon Nol, ampak je sklenilo znova vzeti usodo Kambodže v svoje roke.

Pred tem so kamboško in jugoslovansko ljudstvo vezale čvrste prijateljske vezi: dve desetletji so narodi obeh držav postavljali temelje neuvrščene politike, miroljubnega sožitja med vsemi narodi sveta in opozarjali na nevarnosti, ki jih prinašata s sabo neokolonializem in imperializem. Kambodža je bila vse do predlanskim oaza miru na viharjem azijskem jugovzhodu. Na njenih mejah, v Laosu in obeh Vietnamih, se je razplamtevala vojna, najšodnejši vojaški stroj svetovne velesile, ZDA, je tamkajšnjim narodom hotel grobo vsiliti tuj družbeni sistem, odvisnost in podjarmljenje. Ko je bil predsednik Tito leta 1968 na obisku v Kambodži, je že videl, da bo kmersko ljudstvo le stežka vztrajalo dalj časa na nevarnem vojnem prepihu, ki so ga v Indokini povzročile s svojo prisotnostjo ZDA. In res je vojni vihar kmalu zatem zajel tudi

to tradicionalno miroljubno ljudstvo, ki slovi v svetu tudi po prastari in bogati civilizaciji.

Dveletni osvobodilni boj, ki ga je na čelu osvobodilne fronte vodi princ Sihanuk, je že dosegel pomembne vojaške uspehe. Ta hip je osvobojenih kakih 85 odstotkov kamboškega ozemlja, koder živi pet od sedmih milijonov kamboškega prebivalstva. Na osvobojenem ozemlju deluje nova ljudska oblast, tu je tudi enajst ministrov in njihovih namestnikov kraljevske vlade nacionalne enotnosti, kot se imenuje Sihanukova vlada. Režim generala Lon Nola se kljub izdatni gospodarski in vojaški pomoči Američanov drži le v večjih mestih ob obali in v prestolnici Phnom Penhu, v notranjosti dežele pa ima popolno oblast osvobodilna fronta.

Boj je bil izredno težak. Med drugim so Američani morali priskočiti na pomoč generalu Lon Nolu, ki je bil že tik pred padcem, z oboroženo intervencijo, v kateri je sodelovalo 50.000 ameriških in 60.000 saigonskih vojakov iz južnovietnamskih oporišč. Vse to pa Sihanukovi borci ni moglo streti: tako zdaj vse bolj kaže, da zmaga ni več daleč in da bo kamboško ljudstvo kmalu stopilo na pot popolne svobode, neodvisnosti in miru. V teh njihovih naporih jim stojimo ob strani: zato, ker smo si našo svobodo tudi sami izborili z milijonom sedemsto tisoč žrtvami in ker vsak pravičen boj za narodno osvoboditev kjerkoli v svetu — bodisi v afriških portugalskih kolonijah, bodisi v Indokini — pomeni v bistvu obrambo naše dediščine. Deliti moramo usodo vseh tistih, ki so nam bili v prizadevanjih za pravičnejši, enakopravnejši svet blizu, ki so se, tako kot mi, zavzemali za načela neuvrščene politike in nevmešavanja v notranje zadeve katerekoli države, pa jim je groba agresija od zunaj odvzela svobodo in pravico, samostojno odločati o lastni usodi: to namreč v bistvu pomeni obrambo naše lastne politike, naše svobode in neodvisnosti. Prav zdaj, v času, ko se tri velike sile med sabo dogovarjajo in sporazumevajo — pa po drugi strani v Indokini še naprej divjajo srditi spopadi in na Bliznjem vzhodu narašča vojna nevarnost — morajo biti naši stiki z vsemi tistimi, ki so nam po mišljenju blizu, še posebno čvrsti: obiski etiopskega vladarja Selasieja, indijskega predsednika Girija in kamboškega princa Sihanuka v naši državi sodijo v okvir prizadevanj tako imenovanih »malih« držav, da uveljavijo svoj vpliv v dogovarjanju med »velikimi«.



Libijska uganka

Maroški radio je sprožil, francoski in luksemburški pa sta takoj zatem, v soboto, povzela presenetljivo vest iz libijskega glavnega mesta Tripolija, po kateri naj bi v tem naftnem eldoradu na afriškem severu prišlo do vojaškega udara, ki je odstranil mladega, komaj 31-letnega predsednika, polkovnika Gadafija.

Po tej vesti, ki je polnila stolpce svetovnega tiska štiri dni, naj bi Gadafija odstavil »drugi človek režima«, dve leti mlajši major Džalud, ki ga je bil polkovnik prejšnji ponedeljek imenoval za novega predsednika vlade: dotlej je položaj predsednika vlade imel sam Gadafi, ki je bil hkrati predsednik revolucionarnega sveta, vrhovni poveljnik oboroženih sil in obrambni minister. Gadafi naj bi se z drugimi enajstimi člani revolucionarnega sveta sporekel ravno za stran sestava nove vlade: sam se je zavzemal za civilno vlado, sestavljeno predvsem iz mladih tehnokratov, strokovnjakov za posamezna področja, medtem ko so Džalud in drugi člani revolucionarnega sveta zahtevali, naj bi večino položajev v vladi prevzeli vojaki.

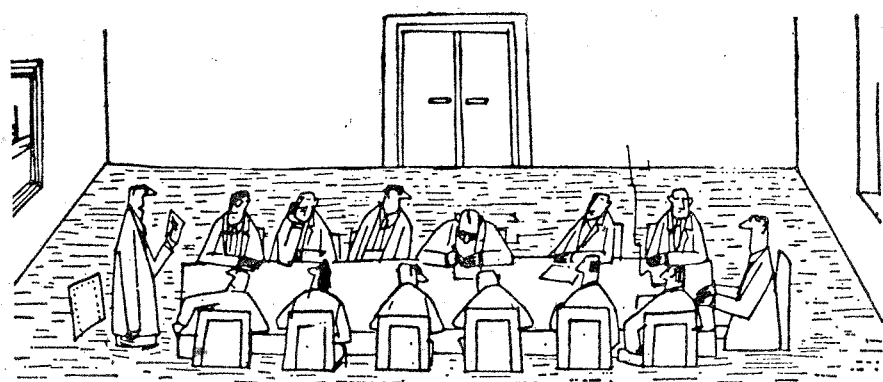
V ponedeljek je vlada naposled le prisegla pred Gadafijem in vsa ugibanja o Gadafijevem strmoglavljenju so se razpršila. Novi premier, major Džalud, si je za svoj prvi cilj celo zastavil priprave na referendum, na katerem naj bi, najkasneje do 1. septembra, tretje obletnice državnega udara, s katerim je Gadafi odstranil v odsotnosti kralja Idrisa izvolili mladega polkovnika za prvega zakonitega predsednika republike (doslej je bil le predsednik revolucionarnega sveta). Gre torej za prizadevanje, da bi se Libija po svoji notranje politični strukturi čim bolj približala Egiptu in Siriji, drugima dvema članicama trojne federacije: zato so najprej po egiptovskem zgledu ustanovili arabsko socialistično unijo (prej Libija politične orga-

nizacije ni imela), spremenili vlado (v novi vladi sta le dva vojaka — premier Džalud in notranji minister Huni) in zdaj bodo naposled izvolili še predsednika.

Libija v arabskem svetu ni nepomembna država, četudi šteje manj kot dva milijona prebivalcev. Nekoč so ji rekli »kraljevina praznaga«, ker je imela le puste, neskončne puščave; potem pa so v puščavskih nedrih navrtali ogromne količine nafte, ki je lani prinesla v državni proračun dve milijardi dolarjev dobička. S tem denarjem skuša Libija postaviti na noge sodobno kmetijstvo in industrijo, hkrati pa pomaga tudi drugim arabskim državam, predvsem Egiptu in Siriji, ki sta neposredno vpleteni v spor z Izraelom. Ker pa sama nima strokovnjakov, je Gadafi prijavil v Libijo skoraj 200.000 egiptovskih strokovnjakov, ki so zavzeli pomembna mesta v ministrstvih, šolstvu, zdravstvu, gospodarstvu, vojski in policiji. Temu so nekateri člani revolucionarnega sveta, ki so bolj nacionalistično usmerjeni kot Gadafi — znan po svojih skrajnih muslimanskih in panarabskih stališčih — večkrat ostro nasprotovali, tako da je od časa do časa prihajalo v libijskem vrhu do navzkrižij. Gadafi je doslej že trikrat odstopil — a vsakič odstop preklical in potem še bolj utrdil svojo oblast, tako da se vsiljuje mišljenje, da so takšni odstopi samo spreten maneuver, da uveljavi svojo voljo. Kot zdaj kaže, je njegova oblast — s tem da ga bodo volili za predsednika republike — še močnejša kot prej. Vest o »udaru« v Libiji je posredoval Maroko in to natanko leto dni potem, ko je Gadafi odločno podprl spodleteli vojaški udar proti kralju Hasanu II.: zato jo je tudi treba razumeti kot maroški poskus »maščevanja«, ki pa je očitno brez prave podlage.

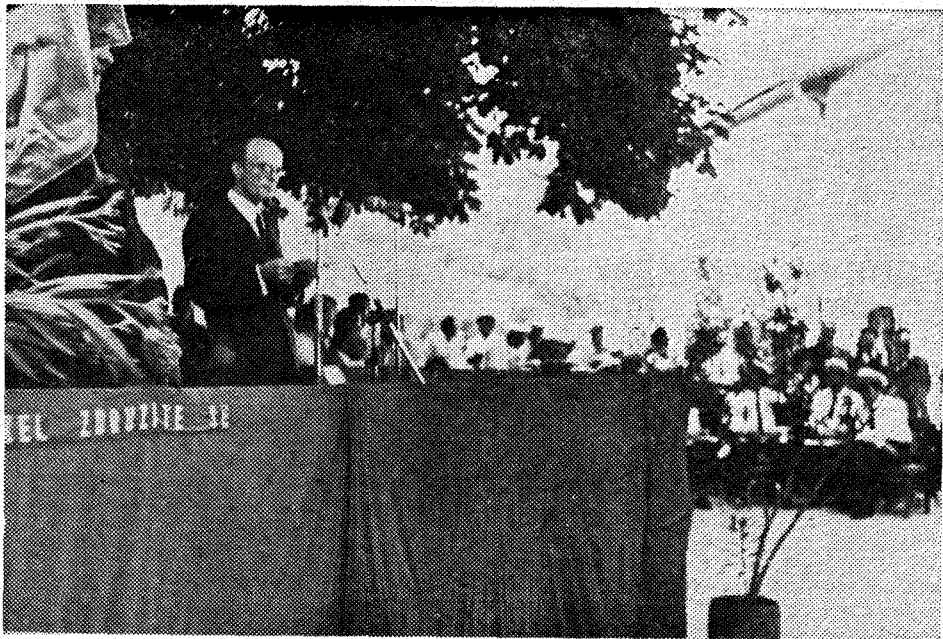
KOMENTATOR

VSATK TEDEN ENA...

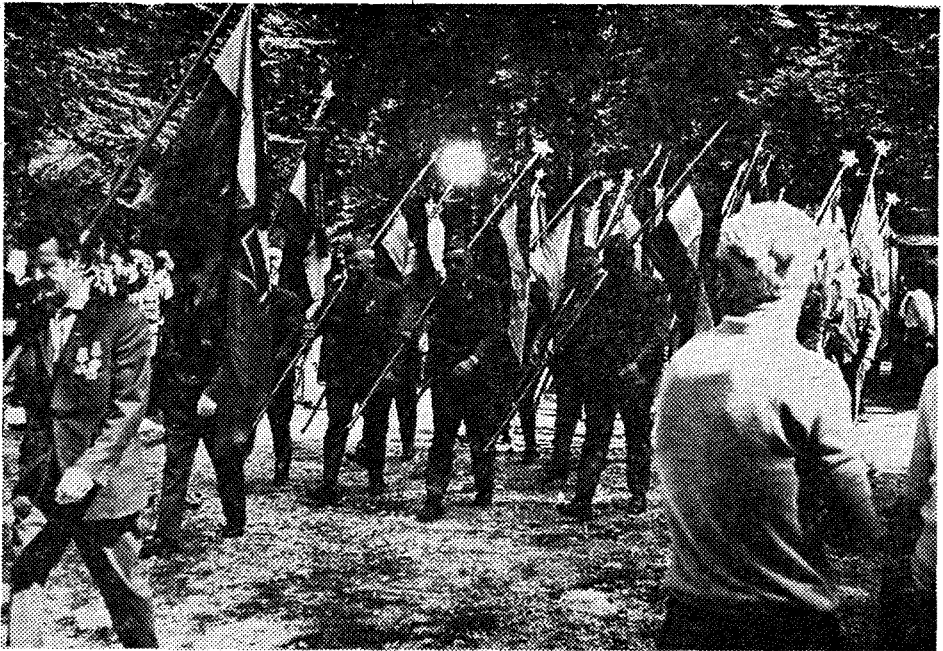


»Kdor je za popravila vodovoda, naj dvigne roko«

(Karikatura iz Pavlihe)



Posnetka z dveh slovesnosti v nedeljo, 16. t. m. Zgoraj: V Žužemberku so proslavili 30-letnico prve osvoboditve tega mesteca. Na slavnosti prireditvi je govoril podpredsednik skupščine SRS dr. Jože Brilej. — Spodaj: V Bohinju, pod Skalco, je bilo srečanje borcev Prešernove brigade in Jeseniško-bohinjskega odreda ter pripadnikov JLA, ki nadaljujejo tradicije omenjenih partizanskih enot, tabornikov itd. Na slik vidimo stare borce in člane ZZB NOV z zastavami.



Sodobni vidiki tradicij NOB

Na seji predsedstva zveznega odbora ZZB NOV, ki je bila 17. junija, so med drugim sprejeli tudi sklepe o sodobnih vidikih negovanja tradicij NOB. Ti sklepi so bili izoblikovani na temelju odgovora predsedstev ZZB NOV in ZMJ, o skupni aktivnosti na področju negovanja in razvijanja revolucionarnih tradicij. Med sklepi so tudi te ugotovitve:

Zveza združenj borcev NOV in Zveza mladine Jugoslavije sta že doslej dosegli pomembne uspehe pri negovanju in razvijanju revolucionarnih tradicij. Hkrati pa obe organizaciji upoštevata sedanje potrebe hitrejših sprememb naše družbe v smislu smotrov in idealov, ki jih je začrtala naša socialistična revolucija, in zato naglašata, da je treba negovanje in razvijanje revolucionarnih tradicij posodobiti.

Organizaciji borcev in mladine sta bili in bosta trdna opora Zvezi komunistov pri izvajanju programa in politike ZK za ureditev humane in bogate socialistične družbe na temeljih samoupravljanja in popolnega uveljavljanja svobode človekove osebnosti, njegove pravne, gospodarske in socialne vernosti.

Negovanje in razvijanje revolucionarnih tradicij naj bo odraz usklajene aktivnosti vseh naprednih sil naše družbe pri uveljavljanju revolucionarne povezanosti v vsakdanji praksi na vseh področjih življenja. Zato borčevske in mladinske organizacije nimajo in tudi ne morejo imeti monopola na to aktivnost, lahko pa k tej precej prispevajo z medsebojnim sodelovanjem, pa tudi s sodelovanjem z izobraževalno vzgojnimi, kulturno prosvetnimi in znanstvenimi ustanovami ter družbenimi organizacijami, ki zbirajo otroke oziroma mladino, kakor tudi s sredstvi za obveščanje.

Vse aktivnosti, ki so usmerjene na popolnejše razumevanje naše novejši zgodovine, narodnoosvobodilne borbe in oborožene revolucije, pa tudi poznejšega razvoja, morajo za svoj temeljni smoter imeti — ne samo proslavljanje naše zares slavne preteklosti, marveč stalno iskanje pobud in opore za revolucionarne ukrepe in revolucionarne obveznosti v današnjih pogojih.

Ideale in vrednote naše socialistične re-

volucije si je mogoče prisvojiti edino, če te ideale in vrednote negujemo ter uveljavljamo in razvijamo v družbeni praksi. V nasprotnem primeru pa to povzroča zmedo in odtuja delovne ljudi, predvsem pa mladino. Zato se bosta obe organizaciji vključevali v akcijo za premagovanje neskladnosti med proglašeni načeli, ideali in vrednotami ter družbeno prakso, za odločnejše uveljavljanje in spoštovanje pravih socialistične etike in morale, izvirajočih iz zgodovinskih interesov delavskega razreda in vseh delovnih ljudi, za čim hitrejši in uspešnejši razvoj socializma in samoupravljanja.

Za zagotavljanje povezanosti z revolucijo je izredno pomemben odnos mlade generacije, ne samo nasproti tistemu, delu revolucije, ki je že minil, pač pa nasproti tistemu, ki še traja, in tistemu, ki še pride. Današnji odnos mladih do revolucije je večkrat odvisen od poznanja potov, po katerih se je naša družba gibala v svojem socialističnem razvoju, poznanja temeljev, na katerih je zgrajena, in smeri, po katerih naj se razvija. Do teh spoznanj lahko pride mladina z organiziranim sistematičnim in trajnim idejno-političnim izobraževanjem ob polnem prizadevanju vzgojno izobraževalnih ustanov in družbenopolitičnih organizacij. Izobraževanje mora temeljiti na marksističnih programih, v katerih so zajete ne samo izkušnje naše revolucionarne poti, marveč tudi izkušnje drugih revolucionarnih in osvobodilnih gibanj.

S tega stališča se bosta obe organizaciji stalno zavzemali za izpopolnjevanje učnih načrtov in učbenikov ter načina tolmačenja pridobitev revolucije v naših izobraževalnih ustanovah. Zaradi svojega posebnega vpliva na mladino zaslužijo radio, televizija, tisk in film še posebno pozornost družbeno-političnih organizacij, šolskih in prosvetnih delavcev ter družbe kot celote.

Bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti je ena od najpomembnejših pridobitev naše osvobodilne borbe in revolucije, ki predstavlja zalogo za bodoči razvoj naše socialistične skupnosti. Zato ZZB in ZMJ vsestransko podpirata odločno akcijo ZKJ za odstranitev razdiralnega delovanja nacionalistov in šovinistov pri obravnavanju mednarodnih odnosov.

Boj proti nacionalizmu – obramba socializma

Minuli teden je predsedstvo ZKJ na svoji 34. seji na Brionih obravnavalo naš boj proti nacionalizmu, opredelilo in obsodilo nacionalizem, ki se je pokazal kot poskus sovražnikov naše družbene ureditve, da bi razbili jugoslovansko socialistično skupnost. Seji je predsedoval Franc Popit. Uvodno razpravo je imel Todo Kurtović, član izvršnega biroja predsedstva ZKJ. V razpravo so posegli Veljko Vlahović, Edvard Kardelj, Latinka Perović in Milka Planinc.

Kurtović je ugotovil, da smo v boju proti nacionalizmu zadnje čase dosegli pomembne uspehe. Ponekod, npr. na Hrvaškem, so napravili popoln prelom. Vendar ZK ni še dovolj odločna in enotna v boju proti nosilcem nacionalizma. Boj proti nacionalizmu kot ideologiji in kot opoziciji samoupravnega socializma ter sovražni dejavnosti je nujno potrebno okrepiti. Ta boj postaja trajna idejno politična naloga ZK, povsod enako pomembna. Korenine nacionalizma je treba odkrivati na vseh področjih, tako v gospodarstvu kot kulturi, šolstvu, znanosti in zgodovini, v gojitvi izročil, v cerkvi, tisku itd. Nacionalizma ne smemo podcenjevati tudi glede na narodno obrambo. Znano je, kako štabi vohunskih služb presoja naše notranja mednarodna razmerja, češ da je to naša Ahilova peta. Nacionalizem ne more obstajati brez opore na naše sovražnike v tujini.

Skratka, nacionalizem pomeni vodo na mlin našim sovražnikom. Zato je tudi tako velikega pomena, da je naš socialistični, samoupravni razvoj neoviran, ker se med njim krepi tudi naša narodna obramba v najširšem pomenu in po vsej državi.

Kurtović je opozoril, da je eden izmed načinov prilagajanja nacionalistov v spremenjenih razmerah tudi njihova težnja, da bi se vrnili v Zvezo komunistov in si pridobili postojanke za svoje rovarjenje.

Veljko Vlahović je menil, da smo dosegli šele skromne uspehe pri odkrivanju globljih vzrokov nacionalizma v sodobnih razmerah. Čaka nas še mnogo resnega dela. Res pa je, da je tre-

ba vire nacionalizma odkrivati na vseh področjih. Pri tem je odločilno, kako se v spremenjenih razmerah razvija razredna zavest ali kaj ta razvoj ovira. Pri nas se precej sklicujemo na razredno zavednost, premalo pa si prizadevamo, da bi korenito razčlenili, kakor se v sedanjih razmerah razredna zavednost oblikuje. Zato se moramo vprašati, koliko krivde moramo prevzeti nase za to, če del množic ne razume ali ne sprejema samoupravljanja. Očitno je vsakakor, da je zavest dela delavcev in prebivalstva še zmeraj protislovna. To je vzrok omahovanja teh ljudi. Upoštevati pa je treba tudi naglo spreminjanje družbene sestave, krepitve srednje družbene plasti. To je treba znanstveno razčleniti in presoditi.

Edvard Kardelj je menil, da bi bilo treba nekatere stvari, kaj je pravzaprav nacionalizem, določene, jasne, je opredeliti, tako da bi ne bili mogoči nesporazumi. Zdi se mu, da takoj, neposredno obsojajo ideologijo nacionalizma samo po sebi, kakor da je že znano, kaj je pravzaprav to. Toda prav to ni dovolj jasno. Treba je povedati, proti čemu se bojujemo, ko pravimo, da smo proti nacionalizmu. Predvsem bi morali nacionalizem kot pojav postaviti v določen čas in prostor. Z drugimi besedami: moramo povedati, kdaj, zaradi česa in v kakšnih razmerah postaja nacionalizem nazadnjaški. Zakaj nacionalizem kot ideologija ima svojo zgodovino, ki je v nji včasih igral zelo napredno in celo revolucionarno vlogo, včasih pa — zlasti zadnja desetletja — tudi zelo nazadnjaško, imperialistično in kontrarevolucionarno. V naši preteklosti je imela ta ideologija različne vloge. Če bi torej napadali nacionalizem na splošno, bi se to utegnilo zdeti premalo prepričljivo. Dejansko pa je to, kar zdaj napadamo, nacionalizem, kakršen je dandanes v naših razmerah, to se pravi v razmerah urejenega narodnostnega vprašanja na podlagi načela o samoodločbi in načelu socialističnega samoupravljanja. Potemtakem temelji tega nacionalizma niso narodnostne pravice in koristi, marveč poskusi razbiti enotnost jugoslovanskih narodov, napasti revolucijo in socialistično samoupravo ureditev. Zato bi po Kardeljevem mnenju bilo treba bolj odločno povedati, da je nacionalizem pri nas predvsem oblika kontrarevolucionarne ofenzive proti socializmu in socialistični revoluciji. Potem pa je treba tudi povedati, da je nacionalistična ideologija protisamoupravna težnja, ideologija tehnokratizma, upravljevanja notranjih ostankov kapitalističnih razmerij v gospodarstvu itd. Če bi tega ne storili, če bi ne bili dovolj jasni v tem pogledu, kaj pravzaprav mislimo z nacionalizmom, ki ga napadamo, bi utegnili priti v nepotreben spor z delom našega ljudstva. Vsekakor bi bilo napačno, če bi si kdo s to nejasnostjo razlagal, da naš napad na nacionalizem hkrati onemogoča ali omejuje izražanje narodne zavednosti in težnje naroda, da se uveljavi.

Ali pa je nacionalizem pri nas mogoče deliti na dva dela — na unitarizem in separatizem? Kardelj o tem dvomi, zlasti še, ker je pri nas takšen nacionalizem, ki ni separatizem, toda spet nacionalizem z nazadnjaško vsebino. Zato bi bilo bolje reči: unitarizem in nacionalistični partikularizem. Tako bi omogočili razlikovanje med tem hegemonističnim, tako rekoč nacionalističnim hegemonizmom, ki nastopa, kakor da brani enotnost in se zdaj povzdiguje nad vsakim »nacionalizmom«, in nacionalističnim partikularizmom, ki se kaže bodisi v reakcionarnem zapiranju v nekakšno narodnostno edinstvenost bodisi v odkritem separatizmu.

Latinka Perović se je dotaknila težav Zveze komunistov Srbije v boju proti nacionalizmu v Srbiji in kaj omogoča, da bo ta boj vsekakor uspešno izvojevan. Ena izmed težav v boju proti velesrbskemu nacionalizmu je, da v Srbiji unitarizma ne štejejo za nacionalizem. V Srbiji pa preveča ZK internacionalizem v sožitju pripadnikov več narodnosti, ki jih povezujejo v enotno skupnost socialistične težnje.

Milka Planinc je razčlenila razmere na Hrvaškem v obdobju velikega obračuna z nacionalizmom. Poudarila je, kaj bi bilo treba predvsem zajeti v sklepih na podlagi ugotovitev na seji. Menila je, da bi morali poudariti, da je vsak nacionalizem sovražen samoupravni Jugoslaviji.

POPRAVEK

V članek »V Kovorju pri Trzinu pripravljajo proslavo«, obj. v 29. številki »TV 15«, se je prikradlo nekaj tiskovnih napak. V prvem stolpcu v prvem odstavku je pravilno: ...skupina Kovorjanov (namesto skupina kovinarjev). V istem stolpcu, zadnja vrsta spodaj, je pravilno: ...partizani kokrškega (namesto partizani koroškega...). V drugem stolpcu v drugem odstavku pa je pravilno: ...imena šestdesetih ljudi (namesto šestih ljudi).

ORMOŽ

USPEŠNA VAJA V VELIKI NEDELJI

V počastitev dneva borca je bil v Veliki Nedelji 2. julija 1972 organiziran in uspešno izveden občinski orientacijsko-taktični pohod rezervnih vojaških starešin, na katerem so sodelovale petčlanske ekipe vseh šestih krajevnih združenj RVS občine Ormož ter šest mladinskih ekip, ki so šle po tri člane.

Ekipe rezervnih vojaških starešin so se med seboj pomerile v testiranju, streljanju z vojaško puščico, topografiji, reševanju taktične naloge in orientacijskem pohodu, mladinske pa v testiranju in streljanju z lokalizirsko puščico. Po opravljenem testiranju in streljanju so bili mladinci razvrščeni med ekipe rezervnih vojaških starešin in skupaj z njimi šli na orientacijski pohod. Ti pa so jim na pohodu praktično pokazali kako se čita karta in kako se orientira na neznani zemljepisni ter kako se rešujejo naloge in topografije in taktike.

Program pohoda je bil precej zahteven, posebej za rezervne vojaške starešine, ki so med drugim morali predelati (preštudirati) gradivo za testiranje, vsebuječe 100 vprašanj in odgovorov, ter preučiti novi topografski priročnik, ki ga je pred kratkim izdala »Partizanska knjiga« v Ljubljani. Na testiranju, ki je bilo v učilnici osnovne šole, so rezervni vojaški starešine morali pismeno odgovoriti na 20 testnih vprašanj in načrtati 10 taktičnih in topografskih znakov, na pohodu pa so med drugim morali reševati taktično nalogo in pismeno odgovoriti na 10 vprašanj iz topografije. Mladinci so morali pismeno odgovoriti na 24 testnih vprašanj.

Organizator pohoda je bil občinski odbor ZRVS Ormož, taktično nalogo in vprašanja iz topografije pa je pripravil major iz ptujske garnizije Milan DOBRIJEVIČ.

Tekmovanje je istočasno bilo organizirano za posameznike in ekipe. Doseženi rezultati rezervnih vojaških starešin v testiranju in streljanju z vojaško puščico so določali vrstni red posameznikov, vrstni red ekip združenj RVS pa razen doseženih rezultatov v testiranju in streljanju še doseženi rezultati v drugih disciplinah, ki so jih reševali samo ekipno (topografija, reševanje taktične naloge in orientacija). Doseženi rezultati mladincev v testiranju in streljanju z lokalizirsko puščico so določali vrstni red posameznikov in mladinskih ekip.

Po končanem tekmovanju so organizatorji in tekmovalci imeli skupno kosilo v osnovni šoli Velika Nedelja, kjer so bili razglašeni rezultati in podeljene praktične nagrade zmagovalnim ekipam in posameznikom.

Prvo mesto pri ekipah rezervnih vojaških starešin je zasedla ekipa krajevnega združenja Ivanjkovci s 750 točkami, drugo ekipa krajevnega združenja Središče ob Dravi — 654 točk, tretje ekipa kraj. združenja Ormož — 648 točk, četrto ekipa kraj. združenja Velika Nedelja — 636 točk, peto ekipa kraj. združenja Miklavž — 567 točk in šesto ekipa kraj. združenja Tomaž — 439 točk.

Prvo mesto pri mladinskih ekipah je zasedla ekipa Ormož II — 509 točk, drugo ekipa Ormož I — 407 točk, tretje ekipa Obrež I. — 359 točk, četrto ekipa tovarne Jože Kerenčič — 350 točk, peto ekipa Obrež II — 340 točk in šesto ekipa Velika Nedelja — 333 točk.

Vrstni red posameznikov je bil naslednji:

a) Rezervni vojni starešine: 1. in 2. Kelemenina Franc iz Središča in Vnuh Marjan iz Ivanjkovca — 161 točk, 3. Antolič Maks iz Miklavža — 140 točk, 4. Mlinarič Franc iz Miklavža — 135 točk in 5. Novak Jože iz Ivanjkovca — 126 točk.

b) Mladinci: 1. Šumenjak Branko iz Ormoža — 182 točk, 2. Kovačič Matjaž in Ormoža — 174 točk, 3. Nardin Andrej iz Ormoža — 163 točk, 4. Kolarič Janko iz Obreža — 155 točk in Voršič Slavko iz Ormoža — 153 točk.

Ob 14. uri popoldne so se udeleženci občinskega orientacijsko-taktičnega pohoda zbrali pred združenim domom oziroma spominsko ploščo v Veliki Nedelji, kjer je bila slovesnost v počastitev Dneva borca. Proslavo, ki je istočasno bila osrednja občinska proslava Dneva borca, sta skupaj organizirali krajevno združenje ZB in krajevno združenje RVS Velika Nedelja. Tu je zbranim govoril predsednik občinskega odbora ZZB NOV Ormož Martin TOPLAK. Nato je bil izveden program, v katerem so sodelovali učenci tamkajšnje osnovne šole in pevski zbor prosvetnega društva »Simon Gregorčič« iz Velike Nedelje.

BOŠKO BORJAN

SLOVENSKA BISTRICA

ODPRILI SO ŠARHOV DOM

V Slovenski Bistrici so pred kratkim slovesno odprli dom upokojencev, ki so ga poimenovali po legendarnem pohorskem junaku Alfonzu Šarhu, ki je padel kot borec Pohorskega bataljona 8. januarja 1943. leta.

Gradnja doma upokojencev je veljala

2.700.000 dinarjev. V domu je 38 postelj ter drugi prostori. Vrvico na vratih doma upokojencev je prerezal eden najstarejših upokojencev, 92-letni Ivan Kapun.

Poleg predstavnikov bistrškega družbenopolitičnega življenja, članov društva upokojencev, se je otvoritvene svečanosti udeležil tudi Franc Rogelj, podpredsednik republiškega odbora upokojencev iz Ljubljane.

FRANJO HOVNIK

VRHNIKA

TAKTIČNO-ORIENTACIJSKI POHOD ZRVS

Občinski odbor ZRVS je pripravil tekmovni del taktično orientacijskega pohoda za najboljšo ekipo (patruljo) rezervnih vojaških starešin v občini. Tekmovanje je bilo 25. junija.

Pohoda so se udeležile najboljše ekipe, ki so že poprej opravile pohod pri krajevnih organizacijah, in ekipe, ki so jih sestavljali rezervni starešine partizanskih enot. Najboljši uspeh s 333 točkami je dosegla ekipa vrhniške organizacije (Jure Kosovič, Matija Grom, Marko Voljč, Janez Mesec in Vinko Sladič). Druga pa je bila borovniška ekipa (inž. Marjan Kermavner, Alojz Močnik, Jože Debevec, Adolf Molek in Gabrijel Kržič).

Posebej je treba omeniti resnost in prizadevnost vseh udeležencev (med njimi je bil tudi predsednik občinske skupščine inž. M. Kermavner). Vendar se obveznega pohoda tudi letos niso udeležili nekateri tovariši, ki najbrž menijo, da lahko zane marijo svojo pravno in moralno obveznost kot člani ZRVS.

MARIBOR

LEP ŠPORTNI USPEH INVALIDOV

Od 7. do 10. t.m. je bilo tudi letos športno srečanje »bratstva in enotnosti« vojnih in delovnih invalidov v Kragujevcu. Udeležili so se ga invalidi iz vse Jugoslavije. Letošnja prireditev je bila v proslavo 35-letnice prihoda tovariša Tita na čelo ZKJ in 80-letnice njegovega rojstva.

Udeležencev je bilo okrog 200 iz vseh republik. Tekmovali so v štirih športnih panogah. V kegljanju so se zvrstili takole: 1. Maribor, 2. Titograd, 3. Varaždin, 4. Kragujevac, 5. Mostar in 6. Bitola. Med posamezniki je zmagal Znidaršič (Maribor). Tu di v namiznem tenisu je bil 1. Maribor (4 zmage), 2. je bil Varaždin (3 zmage), 3. Bitola, in 4. Kragujevac. V streljanju so se zvrstili takole: 1. Kragujevac, 2. Bitola, 3. Varaždin, 4. Titograd, 5. Maribor in 6. Mostar. Sahisti pa so se zvrstili takole: 1. Varaždin, 2. Maribor, 3. Bitola, 4. Titograd, 5. Mostar in 6. Kragujevac. Po vsoti točk iz vseh tekmovalj so zmagali Mariborčani: 19 točk. Drugi je bil Varaždin, 3. Bitola, 4. Kragujevac, 5. Titograd in 6. Mostar. S to zmago je športno društvo invalid Maribor prevzelo prehodni pokal od invalidov iz Varaždina, ki so zmagali lani na prvem invalidskem športnem srečanju »bratstva in enotnosti«.

JŠ

NOVO MESTO

MLADINCI 12. SNOUB NA POHODU

V novomeški občini smo v proslavo dneva borca in 30-letnice slovenske partizanske vojske sestavili mladinske brigade štirih domoljubnih enot. Med temi je brigada, ki so jo sestavljali mladinci in mladinci iz tovarne Novoteks, podjetja Pionir in bršlinske osnovne šole, dobila ime po 12. SNOUB.

Ta mladinska brigada je pred dnevom borca nastopila pohod. Udeležencev je bilo 44. Komandant je bil Peter Vinič, politkomisar pa Boris Rautar.

Pohod so nastopili izpred spominske plošče na Čečevi hiši v Mokronogu. Tam je bila septembra 1943 ustanovljena 12. brigada. Mladinci 12. brigadi so se pred tem pridružili mladinci Gubčeve brigade. Pred odhodom je udeležencem opisal pot 12. brigade njen član med vojno, namestnik politkomisarja, Jože Butara. Sledila je kratka kulturna prireditev, nakar so mladinci obeh brigad, vsaka po svoji poti, nastopili pohod. Mladinska 12. brigada je odkorakala mimo spomenika, kjer je narodni heroj Milan Majcen sprožil prve strele na sovražnika v Mokronogu. Pot se je nadaljevala na Vrh pri Mokronogu skozi Skurševce, Trščino, Dolnje Lakence in Klenovik v Škocjan.

Brigada se je med potjo večkrat ustavila in brigadni svetovalec, nekdanji borec 12. brigad, Jože Lužar je povsod opisoval posamezne dogodke in boje prigade. Ustavili so se tudi pri partizanski Tratarjevi družini v Lepi Gorici, dalje pri borcu 12. brigade Tonetu Krncu na Trščini, pri partizanskih družinah Blatnikovih in pri Povšetovi mami v Klenoviku. Tam so imeli malo daljši počitek in so se srečali z narodnim herojem Stanetom Semičem Dakijem. Popoldne so nadaljevali pohod ob koračnicah, ki jih je

igral brigadni harmonikar, pa tudi peli so borbene pesmi.

V Škocjanu pred spomenikom padlih so uprizorili miting ob navzočnosti borcev 12. brigade. Po mitingu so se odpeljali na osrednjo prireditev v Novo mesto. Na dan borca pa so odpeljali s številnimi drugimi udeleženci iz Novega mesta na proslavo v Zadobrovo.

JOŽE LUŽAR

TRŽIČ

POUK NA BISTRIŠKI PLANINI

V minulih letih so v tržiški občini seznanjali mladino z obrambo in zaščito naše domovine le na zborovanjih. Ker je takšna metoda že nekoliko preživela, je svet za narodno obrambo skupščine občine Tržič odobril nov učni načrt in sklenil, da se ob koncu tega meseca izvede pouk obrambe in zaščite z delavsko in kmečko mladino na taborjenju, in sicer na Bistriški planini. Učni načrt zahteva od mladincev in starešin veliko naporov, saj se bodo morali mladinci v zelo kratkem času naučiti ravnanja s pehotnim orožjem in osnovnih spretnosti iz partizanskega bojevanja, seznaniti se bodo morali s kurirsko, patrolno in stražarsko službo ter se urediti v streljanju. V popoldanskem času jih bodo obiskali predstavniki družbenopolitičnih organizacij občine.

Poleg vojaško strokovnega in političnega programa, bodo morali mladinci sami skrbeti za prehranjevanje. Po hrano bodo hodili vsak dan v trgovino na Brezjah pri Tržiču, ki je eno uro in pol oddaljena od Bistriške planine. Namen taborjenja ni samo naučiti mladino vojaških veščin, temveč tudi kolektivnega življenja, življenja v naravi, samopomoč in pomoč tovarišu ter obvladovanje raznih ovir, ki jih bo nanizal zelo obširen program.

JP

KOBARID

ODKRILI SO SPOMENIK V LADRAH

Družbenopolitične organizacije in krajevna skupnost Ladra-Smast so proslavile dan borca in 30-letnico ustanovitve prvih slovenskih partizanskih brigad, pa tudi bližnjo 25-letnico priključitve Primorskega z odkritjem spomenika padlim in žrtvam druge svetovne vojne. Slovesnost je bila 2. t.m. Načrt za spomenik je naredil domačin Silvo Maligoj.

Slavnostni govornik Ivan Rutar nas je spomnil, kaj dolgujemo tudi tem dvajsetim žrtvam, ki so njihova imena vklesana v spomenik. V duhu smo poromali v slavne dni naše zgodovine pred dobrim četrstoletjem. Tedaj so nastopili bojno pot za našo osvoboditev tudi mladi slovenski sinovi — nekateri šele šestnajstletni, sedemnajstletni — iz teh vasi. Sami svobode niso dočakali.

Spomenik je odkril prvoborec, domačin Oskar Koren-Zvezda, v varstvo pa ga je prevzel v imenu mladine Ivo Fon. Na sporedu slovesnosti je bil tudi nastop šolarjev osnovne šole v Smasti, vojakov in mladine iz Tolmina in Kobarida. Zlasti občuteno je recitala »Minuto tišine« Mila Uršičeva iz Kobarida, hčerka padlega borca. Lepa prireditev je zapustila na udeležence globok vtis. Vsi, ki so sodelovali, da je kobarška vas na področju, kjer so se začeli bojevat prvi kobarški partizani — nad vasjo Ladra na Ozbenu — dobila spomenik in da so tako lepo počastili padle, zaslužijo vse priznanje.

IVAN KURINCIČ

ŠKOFJA LOKA

MLADINCI MED REZERVNIMI STAREŠINAMI

Osemnajstega junija je škofjeloški občinski odbor ZRVS izvedel tekmovanje v orientacijsko-taktičnem pohodu na območju Gorenje vasi in Zirovskega vrha, ki se ga je udeležilo 9 ekip s skupaj 53 tekmovalci iz vseh krajevnih združenj v občini, poleg njih pa še po ena ekipa JLA, poklicne šole kovinske stroke in taborniške organizacije. Zelo težavna pot je bila dolga okoli 10 km in treba je bilo precej kondicije ter znanja taktike, orientacije in topografije, da so jo udeleženci uspešno obvladali. Proti pričakovanju je zmagala ekipa mladincev iz poklicne šole kovinske stroke pred ekipo rezervnih starešin iz Gorenje vasi ter ekipo mladincev poklicne šole lesne stroke. Četrta so bili vojaki iz škofjeloške garnizije, nato pa so si sledili rezervni starešine iz Zirov in Železnikov, taborniki ter spet starešine iz Trate, medtem ko so bili škofjeloški starešine diskvalificirani. Prve tri ekipe so dobile v nagrado knjige ŠKOFJELOŠKI ODRED, komplet topografskih kart in TOPOGRAFSKI PRIROČNIK najnovejše izdaje ter diplome. Ob vsem tem je pomembno poudariti, kako plodovito je sodelovanje v škofjeloški občini med rezervnimi starešinami in mladino, taborniki ter JLA, rezultat tega sodelovanja pa so visoke uvrstitve prizadevnih mladincev na tem pohodu.

FRANC GALIČIČ



Spomenik na Belem polju pri Hrušici

HRUŠICA

PRIREDITVE ZA KRAJEVNI PRAZNIK

Na Hrušici pri Jesenicah imajo 27. julija krajevni praznik (na dan ustrelitve 46 talcev). V proslavo krajevnega praznika so letos pripravili celo vrsto lepih prireditev, ki so se že začele.

Na dan borca je bilo na Hrušici srečanje družbenopolitičnih delavcev. Domača pihalna godba je nastopila na promenalnem koncertu. Od 17. do 21. t. m. bodo prebivalci uredili grobišča, spomenike NOB in kraj. Dne 21. t. m. bodo odprli na Hrušici razstavo NOB. Zvečer bodo proslavili dan vstaje slovenskega naroda. Na dan vstaje pojdejo na množični izlet na Hruščansko planino. Tega dne bo tudi žalna svečanost na grobovih talcev v Begunjah. Imeli bodo tudi več športnih prireditev.

Na krajevni praznik (27. t. m.) ne bo slovesnosti ob spomeniku na Belem polju, ker spomenik dopolnjujejo. Računajo, da bo delo končano do septembra.

BRANKO BLENKUS

LAŠKO

PODELITEV DOMICILA 2. BATALJONU 3. ŠTAJERSKE BRIGADE VDV

V občini Laško je bila osrednja proslava v okviru prireditev ob občinskem prazniku, dnevu borca in stoletnice gasilskega društva 4. julija v partizanskih Brezjah (nekdanj Sentrupert nad Laškimi).

Udeleženci so se zbrali ob spominski plošči v spomin nekdanjega komandanta drugega bataljona štajerskih varstvenikov Franca Gorjanca-Bobeka, ki je na tistem kraju padel januarja 1945.

Pred samo proslavo so enote vseljidske obrambe in mladinska partizanska četa iz Laškega uprizorile napad in obrambo. Po raportih partizanskih patrolj so stopili v vojaške vrste nekdanji pripadniki 2. VDV bataljona, enot teritorialne obrambe in mladinske partizanske čete. Odkorakali so s paradnim korakom pred slavnostno tribuno ob osnovni šoli na Brezjah.

Borce in goste — med njimi tudi iz bratene občine Dubice na Hrvaškem — je pozdravil zastopnik krajevnih skupnosti. Nato je nekdanji namestnik 2. bataljona VDV, rezervni podpolkovnik Martin Zupančič-Medved raportiral predsedniku občinske skupščine Laško, Mihi Proseni, da se je zbralo 72 nekdanjih borcev tega bataljona. Predsednik občinske skupščine je pozdravil zborovalce in kratko opisal zgodovino 2. bataljona, ki je bil hkrati s tretjo štajersko brigado vojske državne varnosti ustanovljen 10. septembra 1944 v Radmirju v Savinjski dolini. Operiral je na Kozjanskem. Konec februarja je nastopil dolg pohod čez Konjiško goro, Podpaški Kozjak, Šentandraž in Letuš ter dalje skozi Črto, Motnik, Čemšenik, Vransko nazaj v Dobrovlje. Tam je marca naletel na nemško ofenzivo in se srečno prebil iz obkolitve pri Velenju.

Slavnostni govor je imel sekretar medobčinskega sveta ZK Celje. Po govoru je predsednik občinske skupščine Šmarje pri Jelšah izročil domoljubno listino namestniku 2. VDV bataljona Martinu Zupančiču, vodji odbora drugega bataljona 3. VDV brigade in nekdanjemu namestniku komisarja bataljona Ivanu Suši-Ivu. Zahvalil se je v imenu bataljona Ivan Suša-Ivo.

Sledila je kulturna prireditev z bogatim sporedom.

Z.

BORCI POD PLEVELOM

Se vsa pod vtisom slovesnosti in veličastja v Zadobrovi sem se tistega dne popoldne odpravila v Radohovo vas, na grob prvih dolenskih talcev, kamor so kasneje prenesli tudi posmrtno ostanke mnogih borcev, ki so popadali tam naokoli.

Dan borca je bolj njihov praznik kakor naš, le praznovati ga ne morejo. Zato sem odšla z rožami in svečami pozdraviti te mrtve stražarje idealov, za katere so padli.

Okrog prvega maja je bil grob zelo lepo urejen. Velikim marmornatim spominskim ploščam, ki so jih lani obnovili, se je le-to pridružil še nagrobni oklep iz žlahtnega kamna. Kdo ve, čigave roke so svežo zemljo zasadile s cvetočimi mečehami in marjeticami in ves ograjeni prostor spominskega grobišča posule z belim peskom. S tem in s skromno svečanostjo so se domačini oddolžili talcem, postreljenim pred tridesetimi leti.

Na Dan borca pa je bil grob ves v plevelu. Osat je zrasel tudi tridelet metra visoko, slak pa je po vsem ograjenem prostoru kakor pajek razpredel svoje mreže. Očitno po prvomajskih praznikih ni bilo nikogar tam. Plevel pa hitro raste.

Rože, ki sem jih prinesla, sem vtaknila v eno izmed praznih vaz, prižgala sveče in se z golimi rokami spravila nad plevel.

»Ste prišli malo počedit?« me je prijazno ogorila domačinka, ki je z vozom sena prišla mimo.

»Ja,« sem suho odvrnila, »iz Ljubljane moras priti, da vidiš plevel.«

Debelo uro sem plela, grob pa je bil samo za silo očiščen. Krha, debela stebila

osata so se mi lomila v rokah. Mačehe na dolgih pecljih so poležavale kakor po toči.

»Soli bom pisala,« sem nazaj grede pokramljala z gospodinjjo v hiši, kamor sem si šla umiti roke. »Otroci so navajeni pleti, plevel bi lahko sproti populili.«

»Kaj bi se obračali na šolo,« je odvrnila gospodinja, »učitelji so zdajle na dopustu. Zvezi borce pišite, če bo kaj zaleglo...« Populjeni osat ni zapustil rjavih lis samo na svojih rokah.

Za grobom je med zorečo pšenico cvetel mak. Nihče se ni spomnil, da bi utrgal en sam rdeči cvet in ga položil na uklenjene roke umirajočega talca, vlitiga v cement.

Dan borca je bil v Radohovi vasi samo dan živih.

Ma-

PISMO IZ STRUNJANA

Zdaj, v obdobju počitnic, smo lahko zadovoljni tudi vojaški vojni invalidi, ki smo na počitnicah v idiličnih hišicah invalidskega zdravstvenega rekreacijskega centra v Strunjanu. V posameznih hišicah je prostora za tri ali štiri stanovalce. V njih se res dobro počutimo. Prijetno senco delajo visoke ciprese in borovci. Tu pa je tudi mnogo lepega cvetja in zlasti rožmarina kar v živih mejah. Tako se sprehajamo po asfaltiranih stezicah med bohotnim rastlinstvom med restavracijo in obalo.

Hrana je zelo okusna in obilna. Povsod vladata snaga in red. Vsak gost ima določeno mesto za ves čas bivanja. V recepciji prejemo pošto in dobimo lahko razglednice. Kar trikrat na teden nas obišče zdravnik, da je mogoče takoj ustreči vsakomur, če kdo potrebuje zdravniško pomoč. Sko-

čevski organizaciji. — Za vedno smo se poslovili od nje 25. junija na kočevskem pokopališču.



Anton Beguš

Nenadno je zapustil naše vrste 19. junija. Doma je bil v Podbrdu. Dočakal je 62 let. — Preživel je hudo mladost. Ze v najbolj zgodnji mladosti si je moral sam služiti kruh. Mobilizirali so ga v italijansko vojsko in leta 1943 so ga ujeli Angleži. V narodnoosvobodilnem gibanju je Anton sodeloval od maja 1944. Posledice težavnega življenja so ga prisilile, da so ga pred leti invalidsko upokojili kot železniškega delavca, zdaj pa ga je prehitela smrt, ko se je končno lotil graditve skromnega doma. — Ostal nam bo v lepem spominu kot dober družinski oče, tovariš in prijatelj!



Rudolf Rafael

Rodil se je leta 1905 na Črnem vrhu pri Idriji v kmečki družini, ki je imela enajst otrok. Izučil se je za kovača. Kot zaveden Slovenec ni hotel delati za fašizem. Leta 1930 je zapustil domači kraj. Dobil je delo v kočevskem kamnolomu. Delil je trdo usodo naših delavcev pred vojno. Pozneje je delal v kovaški delavnici v Kočevju. Takoj po okupaciji je začel sodelovati z aktivisti OF. Po italijanski kapitulaciji je stopil v motorizirano enoto NOV, tedaj ustanovljeno v Kočevju. Po osvoboditvi se je Rudolf spet zaposlil v Plešnarjevi delavnici. Delaven je bil ves čas obnove. — Umril je 21. junija. Pokopali smo ga v Kočevju.



Jakob Rutar

Poslovili smo se od tega borca 24. junija na tolminskem pokopališču. — Rodil se je leta 1900 v številni kmečki družini v gorski vasi Čadrg. Zelo mlad si je moral služiti kruh kot pastir na planinah. Leta 1927 je pristopil v znano proti-

GRADITELJI — PRISKRBITE SI PRAVOČASNO GRADBENI MATERIAL



LJUBLJANSKE OPEKARNE

LJUBLJANA TELEFONI: DIREKCIJA: DIREKTOR 22.833; CENTRALA 23.016; KOMERCIJALA 20.905
OŠRATA 11; VČ 22.833; BRDO 20.832; OPEKA 22.842; INKOP 51-814
TEKOCI RAČUN PRI NB V LJUBLJANI ŠT. 501-1430/3 POŠTNI PREDAL M-1

obveščajo vse graditelje in ostale interesente, da bodo imele na razpolago vse opečne izdelke preko cele zime

V industrijski prodajalni je na razpolago tudi ves ostali gradbeni material in stavbno pohištvo

Vse informacije daje prodajni oddelček v Ljubljani, Cesta na Vrhovce, telefon števil. 61-965 in 61-805 ter zastopniki

- za Gorenjsko — Smolej Andrej, Kranj, Nazorjeva 4, telefon števil. 23-138
- za Dolenjsko — Praprotnik Ivo, Grosuplje, Prečna pot 8, telef. števil. 771-358
- za Notranjsko — Brenčič Janez, Vrhnika, Sušnikova 10.

Solidne cene — hitra dobava.

raj stalno pa je v ambulantni tudi bolničar-ka, ki spremlja, kako se giblje naša telesna teža, in se redno zanima za naše zdravje.

Osebe z upraviteljem Ivanom Krbavčičem je zelo skrbno ter vestno. Gostje so večinoma starejši borci različnih narodnosti, tako da se tu srečujemo Slovenci s Hrva-ti, z Makedonci, s Srbi, Črnogorci itd. Med vsemi se izražata bratstvo in enotnost, saj smo ju skupno skovali med NOV.

Kopaliska obala je lepo urejena za udob-no sončenje in lahek pristop do morja. Do-volj je sence in sonca na izbiro.

Zabavamo pa se z raznimi igrami, z ba-linanjem in tudi z ribolovom na trnek. Med nami so nekateri prav dobri plavalci, ki se pogumno spuščajo na daljše plavalne proge.

Zvečer posedimo malo pred televizorjem, se sprehodimo pred spanjem ali igramo šah.

Škoda, da dom ni odprt vse leto, saj po-leti ne more sprejeti vseh prosilcev. Zdrav-ljenja ob morju bi bile potrebne tudi ma-tere padlih in vdove invalidov. Že več let napovedujejo ureditev zimskega bazena, ki bi bil nujno potreben zlasti za številne in-valide, zlasti za tiste, ki jim bivanje ob mor-ju v vročih mesecih ne prija ali jim celo škoduje.

Naj ob tej priložnosti izrečem v menu vseh gostov zahvalo mešanemu pevskeemu pevskeemu zboru iz Izole, ki je imel za nas 6. t. m. koncert z lepim sporedom narod-nih in zabavnih pesni. Po koncertu je bilo tudi dovolj prijetne zabave s plesom. Pri-znanje pa zaslužijo tudi otroci invalidov, ki so nam nedavno pripravili lep nastop z uprizoritvijo igrice, recitacijami in s petjem.

FRANCE TRDIN

imeli smo ljudi



Danilo Drole

Umril je, ko mu je bilo šele 47 let. Bil je podpolkovnik JLA, doma s Kneže pri Tolminu. Na zadnji poti smo ga spremili 13. junija na pokopališče na Kneži. Po-slovit so se prišli številni njegovi prijatelji in soborci. Od blizu in daleč. Vojaška godba iz Ljubljane je igrala žalostin-ke. Ob grobu je spregovoril svojemu to-varišu y slovo polkovnik z Reke. — Da-nilo Drole se je rodil leta 1925 na Kne-ži. Komaj 17 let mu je bilo, ko so ga fašistični oblastniki odgnali v delovni ba-taljon v Italijo. Po italijanski kapitulaci-ji se je Danilo vrnil na Primorsko, a nje-gova prva pot je bila k partizanom, ne domov. Dodeljen je bil minerskemu vo-du, potem pa artiljerijski enoti IX. kor-pusa. Po osvoboditvi je ostal v JLA. Služ-boval je v številnih krajih, zadnjih se-dem let pa na Reki. Pokopala ga je srčna bolezen; težavna operacija na srečani mu ni prinesla ozdravljenja. — Slava nje-govemu spominu!



Rezka Hribar-Belan

Komaj 47 let ji je bilo, ko je zapustila družino in vse nas, ki smo jo spoštovali in ljubili. — Rodila se je v Podbočju pri Kostanjevici, v družini malega kmeta. Ko-maj pet let ji je bilo, ko se je oče smrtno ponesrečil, nakar je sama mati skrbela za številne otroke. Rezka je bila do leta 1942 v poštni službi, potem pa doma pri materi. Tedaj so jo sprejeli v SKOJ, njen brat pa je bil že pri partizanih. Januarja 1944 so jo sprejeli v KPS. — Okupator s svojimi hlapci jo je stalno zasledoval. Poleti 1944 so jo prijeli pri zapirli. Toda niso ji mogli nič dokazati in so jo izpu-stili. Konec leta 1944 je odšla na okrajni odbor OF v Kostanjevici, pozneje pa od tam v Semič in Črnomelj. Pri NZ je Re-zka delala do osvoboditve. — Po vojni je službovala v Brežicah, Krškem in potem na okrajnem ljudskem odboru v Kočev-ju, v zadnjem obdobju pa v občinski upravi do upokojitve. Bila je marljiva družbenopolitična delavka, zlasti v bor-

fašistično ilegalno organizacijo TIGR. V nji so bili še trije člani njegove družine. Bil je vodnik političnim emigrantom, ki so odhajali s Primorske skrivaj čez mejo v Jugoslavijo. Delal je na Jesenicah, a je tudi tam nadaljeval protifašistično dejavnost. Večkrat je prešel mejo in pre-nasal literaturo v svoj rojstni kraj. — Ob napadu Italije in Nemčije na Jugosla-vijo se je Jakob uvrstil med prostovoljce za boj proti agresorjem. Ko je bil pozneje zaposlen pri železnici, je mnogo storil za osvobodilno gibanje. Ob italijan-ski kapitulaciji se je uvrstil med borce 2. čete jesenjsko-bohinjskega odreda. Kma-lu nato je postal kurir postaje G-10 na Gorenjskem, nakar so ga na njegovo proš-njo poslali na Primorsko, kjer se je bo-jeval do konca vojne. — Tudi po vojni je bil zgledno delaven in pošten. Iz-gubili smo tovariša v pravem pomenu besede!



Jože Cerar-Vido

Velika množica se je poslovila od tega uglednega borca na kamniškem pokopa-lišču. — Rodil se je pred šestdesetimi leti v vasi Kanje brdo nad Krašnjo v kmeč-ki družini. — Med borce se je uvrstil leta 1942. Vsa družina je od vsega za-četka sodelovala v osvobodilnem gibanju. Jože je bil hraber borec. Napredoval je za kapetana. Odlikovan je bil večkrat. Po osvoboditvi je bil pri maršalovi gardi v Beogradu in je bil pogosto v neposred-nem stiku s tovarišem Titom. Med vojno je bil resno ranjen, a se je vrnil med borce, še preden je popolnoma okrevljal. Nikdar ni varčeval s svojimi silami in je pozabljajl nase. Končno ga je bolezen pri-klenila na posteljo. Hudo nas je prizade-lo delo borca kamniške organizacije, saj smo izgubili enega prvih zvestih soborcev, revolucionarjev. Vrzeli z njim ne bo mo-goče zapolniti.

Rozalija Premrl

Umrila je marca. Pokopali smo jo v Smihelu pod Nanosom. — Rodila se je v Braziliji pred 72 leti. Bila je mati šte-vilnih otrok. Med italijansko okupacijo so jo zaprli zaradi njene narodne zavednosti. Med vojno je bila njena hiša v pravem pomenu besede zatočišče naših borcev od vsega začetka vstaje. Ob italijanski kapi-tulaciji so jo izpustili. Toda že 30. sep-tembra 1943 so ji Nemci požgali dom. Po požigu se je morala številna družina več-krat seliti, ko je bilo najmlajšemu otro-ku šele dve leti. Premrlova mama pa ni obupavala. Požrtvovalno je pomagala, kjer-koli je bilo potrebno, čeprav je sama večkrat trpela pomanjkanje. — Ohranili jo bomo v najlepšem spominu!

pravna posvetovalnica

V SVOJO HIŠO BI ŠLI RADI

P. M. Koper

Vprašanje: Z možem, borcem od le-ta 1942 ste kupili hišo na Cesti dveh cesarjev, v kateri pa ima polovico sta-novanja (2) najemnica stanovanja. Z možem si želita, da bi se vselila na sta-ra leta v svojo hišo, toda to vama ni mogoče, ker vam najemnica na vse na-čine nagaaja. V zvezi s tem postavljate vrsto vprašanj, predvsem glede tega, kako bi prišli v svojo hišo, kako je s stanarino, kako je z vodo, o tem, da se misli k njej preseliti njen sin itd.

Odgovor: Na vaša vprašanja vam la-hko odgovorimo po vrsti. Žal vam gle-de vselitve ne moremo pojasniti nič konkretnega, ker pišete samo, da vam stranka na vse mogoče načine nagaaja, ne poveste pa, kakšno je to nagajanje. Predvsem morate vedeti, da obstoji sta-novanjska zaščita in da so najemniki zaščiteni. Odpovedati jim lastnik sta-novanja ne more, razen če jim priskr-bi drugo enakovredno stanovanje. Sami jim najbrž tega ne boste mogli priskr-beti, za rešitev problema, da bi stranki priskrbeli drugo stanovanje, pa se mo-rate za pomoč obrniti na organizacijo ZB. Možna je sicer odpoved najemniku, ki dela škodo ali ki več kot tri mesece ni plačal stanarine. Toda taki primeri, ko je možna odpoved iz krivdnih raz-logov, so danes redki. Če je tov. T. J. imetnica stanovanjske pravice, lahko v svoje stanovanje sprejme tudi svoje družinske člane, tudi sina. Tega ji kot lastnica stanovanja ne boste mogli pre-prečiti. Najemnina za stanovanje je bi-la določena po točkovanju na podlagi občinskega odloka. V primeru, da z do-ločeno stanarino kot lastnica niste bili zadovoljni, bi lahko pri sodišču pred-lagali, da sodišče določi višino stanari-ne. Toda prej bi se morali na občini prepričati, kako je stanovanje ocenjeno in koliko znaša danes najemnina po toč-kovanju. Da drugi sosedje zajemajo vo-do pri njeni pipi, tega najbrž ne boste mogli preprečiti in to tudi ne more biti v napoto vam, kvečjemu njej kot sta-novalki. Najemnik brez soglasja hišne-ga lastnika stanovanja ne sme prezida-ti. V skrajnem primeru pa mora ob iz-selitvi vzpostaviti prejšnje stanje. Če pa stanovanje izboljša, ima pravico zahte-vati povračilo koristnih izdatkov. Glede vrta pa je merodajna pogodba. Če ima najemnica pogodbo tudi za vrt, potem ji morate pravico do uživanja vrta priz-nati. Sicer pa ji uživanje vrta lahko od-poveste.

Napad pri Rožnem dolu

ODLOMEK IZ OSNUTKA KRONIKE »BELOKRANJSKI ODRED«

Skupini 1. in 3. čete belokranjskega partizanskega bataljona sta v soboto, 20. junija 1942, okoli 11. ure dopoldne napadli italijanska stražna oddelka pri severnem vходу v semiški predor med postajama Rožni dol—Semič in pri bližnji železniški vodni črpalki pod vasjo Preloge ter ju premagali. Izid: Italijani so imeli štiri mrtve, enega ranjenega, pet ujetih, nekaj pa jih je pobegnilo skozi semiški predor; pri partizanih sta bila dva laže ranjena. Partizani so zaplenili dva puškomitraljeza, 15 pušk in veliko druge vojaške opreme.

Ta napad belokranjskega bataljona je sodil med njegovo splošno aktivnost na odseku železniške proge Ljubljana—Karlovac med Rožnim dolom in Metliko, ki se je razvnela zlasti v drugi polovici junija 1942, saj ni bilo tako rekoč dneva, da ni bila zdaj ta zdaj druga skupina iz treh čet bataljona v akciji na železnici; predvsem pa je šlo pri tem napadu za izrazito oboroževalno akcijo.

Čete belokranjskega bataljona so v pomladanskem poletu oborožene vstaje v zadnjih dneh maja in ves junij 1942 dnevno številčno rasle, ni pa hkrati v enakem razmerju rasla njihova oborožitev, zakaj večina novincev je prihajala v partizane brez orožja oziroma brez strelnega orožja, ki bi kaj veljalo. Zato je bilo nujno, da je štab belokranjskega bataljona s komandami čet predvsem razmišljal o takšnih napadih na sovražnika, ki bi jim čimprej vrgli kar največ orožja. Še posebno so »sanjali« o avtomatičnem orožju, o puškomitraljezih in mitraljezih, saj se brez njih niso mogli šteti za enakovredne sosednim partizanom kočevskega bataljona, kjer so imeli, kot so videli pri napadu na Stari trg ob Kolpi, puškomitraljezov na pretek. Toda vedeli so, da so večino teh mitraljezov vzeli sovražniki. Za partizane je bil slej ko prej poglavitni dobavitelj orožja, municije in druge vojaške opreme okrajarski vojak!

Zamisel za napad izoblikuje poveljstvo Klečke čete

Italijanska stražna oddelka v železniški čuvajnici štev. 25 pred severnim vходом v skoraj 2 km dolgi semiški predor in v zgradbi vodne črpalke v globeli nedaleč od čuvajnice sta bila najbolj na očeh najbližji 3. ali Klečki četi belokranjskega partizanskega bataljona. Zato je razumljivo, da se je zamisel za napad na ti izpostavljeni sovražni enoti izoblikovala v komandi te čete.

Komandir klečke čete Ivan Pezdirec-Slavov je z zamisljo seznanil komandanta belokranjskega bataljona Lojzeta Grčarja-Mitjo, le-ta jo je takoj sprejel s tem, da bo pri napadu sodelovala tudi 1. ali gorjanska četa in da bodo določili podrobnejši načrt napada po ogledu na kraju samem.

V petek, 19. junija dopoldne, sta si komandant Mitja in komandir Slavov ob sivem, deževnem dnevu z ogledniško patroljo temeljito ogledala obe sovražni postojanki in okolico ter sklenila, da bodo napadli prihodnji dan v poznih dopoldanskih urah, ko se bodo italijanski vojaki pripravljali h kosilu. Po podatkih in opazovanju so videli, da je to trenutek, ko pozornost in pripravljenost sovražnih vojakov močno popusti: sprostito se, umivajo se, brijejo in lišpajo, prepevajo in si kako drugače krajšajo čas, le dežurni stražar ostane v

bunkerju pri puškomitraljezu, pa še ta je v mislih in s pogledom bolj pri svojih sproščenih tovariših. To je bil tudi čas, ko sta dva italijanska vojaka odnesla iz železniške čuvajnice v menažkah kosilo oddelku na straži, pri vodni črpalki. Najprimernejši trenutek za začetek napada se jim je torej zdel, ko se bosta odnašalca kosila vračala od črpalke, pa ne bosta mogla sodelovati pri obrambi ne tu ne tam. Prvi bodo napadli pri čuvajnici, napadalcem pri vodni črpalki naj bodo prvi strelili pri čuvajnici znak za napad. Italijanski stražni oddelci v čuvajnici pri predoru bo napadla izbrana skupina partizanov 1. ali gorjanske čete, stražni oddelci pri vodni črpalki pa skupina 3. ali Klečke čete, obe pod poveljstvom svojih četnih komand; ves napad bo vodil komandant belokranjskega bataljona.

Prav tega dne je prišel v partizane v klečko četo tudi Jože Lepin, ki si je nadel partizansko ime Ris, doma s Prelogov, kjer je bil tako rekoč sosed železniške čuvajnice in vodne črpalke, pa je lahko komandirju postregel še z vrsto podrobnosti o položaju in okolici obeh objektov ter o nekaterih ustaljenih navadah obeh italijanskih stražnih oddelkov. V klečki četi je bil tudi partizanski »veteran« Franc Košir-Pavle, doma iz teh krajev, ki se je pred skoraj letom dni s semiško sabotažno skupino udeležil prvega poskusa z miniranjem uničiti vodno črpalko.

Okoli 15 italijanskih vojakov stražnega oddelka — z nalogo, varovati odsek železniške proge pred vhomom v semiški predor in sam vhom v predor s severne strani ter strojnico z dvema vodnima črpalkama z Dieslovima motorjema, s katerima so občasno polnili vodna rezervoarja na Prelogah in nad Rožnim dolom za vodovod in napajalnike za lokomotive na postaji Rožni dol — je pripadalo 86. bateriji 65. artilerijskega divizionla obmejne straže; moštvo dveh baterij tega divizionla je sicer varovalo odsek železniške proge Ljubljana—Karlovac od Kandije do semiškega predora — 86. baterija od predora Laze med postajama Uršna sela—Rožni dol do semiškega predora — in je bilo podrejeno 24. pešpolku divizije Isonzo v Novem mestu.² O tem, koliko moč je bilo v tem stražnem oddelku, ni točnih podatkov, bržčas je šlo za dobro desetino kakšnih 15 vojakov s tem, da jih je bilo v skupini v čuvajnici za stražo pri železniškem predoru nekako 10, v vodni črpalki pa 6. Na takšno število kaže po italijanskih podatkih tudi rezultat partizanskega napada — bili so 4 mrtvi, eden ranjen in pet pogrešanih, to jih je deset, ter nekaj razpršenih³ — kot tudi zaplenjeno orožje — o čemer se podatki pričevalcev sicer malo razlikujejo, vendar ne bistveno — in sicer dva puškomitraljeza, eden pri čuvajnici in eden pri vodni črpalki, petnajst pušk, pet pištol, 160 ročnih granat, 12.600 kosov municije, šotorska krila in 47 odevi.⁴

Presenečenje med kosilom

Zaradi šibke oborožitve sta mogli poveljstvi obeh čet popeljati v predvideno akcijo samo izbrani skupini borcev, pa še ti niso imeli vsi pušk; posamezniki so šli v boj z lovskimi puškami, nekateri pa samo s pištolami in ročnimi granatami. Sicer pa je bilo bržčas smotrneje, ne glede na šibko oborožitev takratnega belokranjskega bataljona, če sta se lotili izrazitega napada s presenečenjem sredi belega dne le dve manjši skupni izbranih pogumnih in veščih borcev. V vsaki od obeh čet je bilo takrat okoli 50 borcev, oborožena pa jih je



Skupina belokranjskih borcev poleti 1942

bila približno samo polovica ali pa še celo manj. V 3. ali Klečki četi so imeli samo 17 vojaških pušk, 1 lovsko, 1 pištolo, ki jo je nosil komandir, in nekaj ročnih granat. Čeprav se je v soboto, 20. junija zjutraj, ko je komandir Slavov razvrščeno četo seznanil s predvideno akcijo in pozval v njo prostovoljce, prijavila cela četa, jih je mogel odbrati samo 13, kolikor je bilo pač pušk, saj nekaj orožja so morali za vsak primer pustiti preostalim v taborišču. S komandirjem Slavom in političnim komisarjem Antonom Ivcem-Žigo je potemtakem odšlo v akcijo še 11 borcev klečke čete, med njimi komisarjev brat Ivan Ivec-Jovič, Rafael Škrli-Rafo, Stane Cuznar-Jure, Franc Košir-Pavle, Bojan Fabjan, Jože Lepin-Ris in drugi.⁵

Iz 1. ali gorjanske ali metliške čete je pripeljal komandant belokranjskega bataljona Alojz Grčar-Mitja na izhodiščni položaj za napad na železniško čuvajnico 18 borcev, od katerih prav tako niso bili vsi oboroženi s puškami, nekateri so imeli samo pištole in ročne granate. V izbrani skupini, ki se je prejšnji dan popoldne na bližnji livadi pri taborišču nad vasjo Brezova reber urila za napad na utrjeno postojanko, so bili razen komandirja 1. čete Slavka Ograjenška-Iztoka in političnega komisarja Ivana Majnika-Džemsa še Ilija Badovinac, Drago Jerman, Martin Južina, Aleksander Štajatovič, učitelj Milič in Marko Reba z lovsko puško in drugi.⁶ Obe skupini sta se ob dogovorjenem času vsaka iz svoje smeri pritihovali na izhodiščna položaja na napad. To je bilo toliko laže in jima je povsem uspelo, ne da bi ju nič hudega sluteči italijanski vojaki iz obeh postojank opazili, ker se z južne in zahodne strani strnjen gozd obema objektoma povsem približa.

Prva je, kot je bilo dogovorjeno, napadla skupina 1. čete stražni oddelci pri železniški čuvajnici. Ura je bila okoli enajstih dopoldne. Italijanski vojaki pri čuvajnici so se sproščeno pripravljali h kosilu. Vojaka, ki sta odnesla menaške s kosilom straži pri vodni črpalki, sta se vračala po kolovozu in dospela do partizanske zasede, ki je prikrita neprimično ležala na robu gozda nad kolovozom s puškami pripravljenimi na strel. Prva je sprožil s pištolo na enega od teh vojakov učitelj Milič, hkrati so prasnile puške in pištole drugih. Najbolj je bila učinkovita lovška puška Marka Rebe iz Drag, veščega divjega lovca, ki je s pobočja nad vhomom v predor z dobro merjenim prvim strelom podrl stražarja pri puškomitraljezu v okupu in s tem odločilno pripomogel k uspehu akcije. Nato so že planili iz skrivališča in se s tuljenjem »ma juriš« — komisar Džems si je pri tem pomagal z gramofonsko trobijo — z nekaj skoki pripodili do čuvajnice in jo obkolili. Še nekaj strelcev z obeh strani, še nekaj zadnjih krikov prepadenih in prestrašenih italijanskih vojakov, ki so se stiskali v kotu čuvajnice, in vse je bilo pri kraju. Dvema, trem italijanskim vojakom je uspelo pobegniti s prizorišča skozi semiški predor.

Medtem ko je večina partizanov iz skupine 1. čete ostala pri čuvajnici, da pobere in si oprta dokajšnji plen, zlasti prvi puškomitraljez, ki je prišel to leto v roke belokranjskih partizanov, puške in drugo, jih je nekaj pohitelo na pomoč skupini 3. čete, ki je napadla italijanski stražni oddelci v zgradbi vodne črpalke. Ko so prihiteli tja, pa je bilo tam tudi že vse končano.⁷

Napadalcem na stražo pri vodni črpalki so nameravali, kot je bilo dogovorjeno, počakati, da bi vojaki sedli k obedu. Pri predoru pa so že počili strelji. Tedaj so se s klicem »Mani in alto« pognali v napad. Prva sta planila Rafo in Jure; Rafo je vrgetel v izpostavljeni sovražni bunker na jasi na južni strani strojnice ročno granato in potegnil ubitemu italijanskemu vojaku iz rok puškomitraljez — pozneje so ugotovi-

vili, da mu je »k sreči« v odločilnem trenutku, ko ga je sprožil na napadajoče partizane, zatajil, naboj se je zataknil v ustju mitraljezne cevi — Jure pa je stekel do poslopja črpalke in skozi okno nameril puško na presenečene stražarje, da so brž dvignili roke.⁸

S tem je bil boj praktično pri kraju. Od šestih vojakov stažnega oddelka pri vodni črpalki je bil eden ubit, pet pa jih je bilo ujetih. Napadna skupina 3. čete je zajela tudi železničarja črpalkarja, sicer strojevodjo Mariborčana, ki je bil med kratkim bojem laže ranjen, in njegovega pomočnika delavca Jureta Mileka iz Črnomlja. Najdragocenejši plen puškomitraljez, ki so ga v prvem veselju, da so vendarle prišli do njega, krstili za »psička«, si je oprtal Rafo, puške in pištole drugi, zaboje z municijo in ročnimi granatami pa so naprtili ujetim italijanskim vojakom. Pred odhodom se še, kolikor so mogli, onespobili črpalke. Zdal bi jim še kako prav prišel eksploziv iz Kanižarskega rudnika, s katerim so poskušali prvi belokranjski partizani iz semiške skupine skoraj pred letom dni v noči od 17. na 18. september 1941 razstreliti taiste stroje, kar pa se jim zaradi neizkušenosti tudi ni posrečilo. Tako so tudi zdaj, kot takrat, pobrali jermenje⁹ z ogromnih masivnih koles vztrajnikov Dieslovih motorjev pa s puškinimi kopiti razbili armaturo.⁹

Po uspešnem boju

Obe skupini sta se zmagovito in ponosno po isti poti, kot sta prišli, vendar zdaj prešno in razposajeno vračali proti svojemu taborišču: 1. četa na Brezovo reber, 3. četa pa na Kleč. Ljudje so jih spotoma navdušeno pozdravljali in jih gostili, v taboriščih pa so jih tovariši objemali, poljubovali in dvigali v zrak. Najbolj so bili seveda vsi veseli obeh puškomitraljezov.¹⁰

Dva italijanska voda iz bataljona 23. pešpolka iz Semiča, ki sta pohitela napadeni straži na pomoč skozi semiški predor, in vod strelcev z artiljerijskim oddelkom, ki so ju brž poslali iz Novega mesta z vlakom, so mogli na zapuščenem in mrtvem bojišču ugotoviti je še rezultate boja, medtem ko o napadalcih partizanih ni bilo več ne duha ne sluha.¹¹ Zato je bila ugotovitev v Informacijskem vestniku XI. armadnega korpusa z dne 22. junija 1942 o tem spopadu pri Rožnem dolu, češ da so »okrepitve iz Semiča in Novega mesta pregnale napadalce«, le prazno besedičenje.¹²

Pet italijanskih ujetnikov iz boja pri železniški vodni črpalki pri Rožnem dolu — to so bili: deseter Primo Saladini, pešak Aldo Mosole, mitraljezca Giuseppe Zappi in Alesio Bizzari; ter topničar Mario Duo — so iz belokranjskega bataljona odpravili k nadrejenemu štabu Dolenjskega odreda oziroma V. grupe odredov, ki so jo prav v teh dneh ustanovili za območje Dolenjske in Bele krajine. Ujetnike so potem prideli delovnim enotam, ki so jih v tem času oblikovali v zaledju osvobojenega ozemlja iz neborcev in ujetnikov za razna opravila za potrebe partizanske vojske. Ranjenemu železničarju črpalkarju je nudil prvo zdravniško pomoč dr. Stefan Šobar iz Črnomlja, nato pa so ga poslali v partizansko bolnišnico.¹³

RADKO POLIČ

¹ Alojz Grčar, Ivan Pezdirec, ustni vir

² Arhiv Inštituta za zgodovino delavskega gibanja v Ljubljani, fasc. 770/1, 725/IV (Arhiv IZDG)

³ Arhiv IZDG, fasc. 158/III; Zbornik NOV VI/3, dok. št. 149

⁴ Ivo Pirkovič: Gradivo o belokranjskih partizanih, 7. Odred in njegov pohlep po orožju Drago Jerman, Kaplan Zvonko, pisni izjavi — prepis pri Janezu Kramarju (Kramar)

⁵ Ivan Pezdirec, ustni vir

⁶ Alojz Grčar, ustni vir

⁷ Glej op. 6

⁸ Stane Cuznar, ustni vir

⁹ Glej op. 5

¹⁰ Glej op. 5 in 6

¹¹ Kramar, arhiv MNO

¹² Zbornik NOV VI/3, dok. št. 149

¹³ Glej op. 8

ZAHVALA ORGANIZATORJEM SREČANJA ZRVS

Republiški odbor zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije, ki je bil glavni organizator letošnjega do zdaj drugega srečanja rezervnih vojaških starešin Jugoslavije, prejema te dni od republiških in pokrajinskih odborov ZRVS iz drugih republik brzojavke in pisma, v katerih se gostje, ki so 2., 3. in 4. julija letos preživeli v naši republici, zahvaljujejo za nadvse

topel sprejem in zares prijetne dni v Sloveniji.

Rezervni vojaški starešine s Kosova pišejo, da so še predvsem zadovoljni nad sprejemom, kakršnega so jim priredili delovni ljudje in prebivalci krajev, kjer so bili na obisku, in člani občinskih organizacij ZRVS, zraven pa poudarjajo, da jih je v tistih kratkih treh dneh globoko prevzel napredek v gospodarstvu in v gospodarskih dejavnostih naše republike. Rezervni starešine iz Srbije pa še posebej pohvalno pišejo o organizaciji srečanja in zaključujejo, da je prav letošnje srečanje v Sloveniji dokazalo, kako potrebne so take manifestacije, da se še bolj krepijo vezi med jugoslovanskimi narodi in izmenjujejo razne izkušnje kar zadeva izvrševanje skupnih nalog.

oglašujte v tedniku
TV-15

ZAVOD BOREC OB DNEVU VSTAJE IN V LETU KNJIGE

Pobuda, ki zasluži javno priznanje

Pred petnajstimi leti je bila ustanovljena založba »Borec«, ki se je dve leti pozneje preimenovala v samostojni kulturni, prosvetni in zgodovinski zavod »Borec« (1959). Ustanovitelj, takratni glavni odbor Zveze borcev NOV Slovenije, je hotel s posebno založbo zagotoviti objavljanje del, ki obravnavajo najpomembnejši del naše zgodovine. Zavod »Borec« je to svojo nalogo častno izpolnil.

V okviru njegove založniške dejavnosti je izšlo že 250 knjig v skupni nakladi 1.238.496 izvodov. Pri njem izhaja revija »Borec«. Po združitvi organizacij vojaških vojn invalidov, Zveze borcev NOV in rezervnih vojaških starešin je začel izdajati tednik »TV 15« kot glasilo združene organizacije. Za mladino izdaja posebej še mesečno revijo »Kurirček« in »Kurirčkovo knjižno zbirko«. Vsekakor gre za dejavnost, ki bi bili nanjo ponosni tudi veliki narodi.

Med posebne zasluge zavoda je treba šteti tudi to, da je pripravil k pisanju nekdanje partizane. Tako so ljudje, ki nikdar niso nameravali postati pisatelji, rešili pozabe in opisali mnoge dogodke, ki dandanes vsi skupaj dajejo jasno sliko našega osvobodilnega boja. Objavljena so bila številna dokumentarna dela, romani, pesmi, povesti in slike partizanskih umetnikov. Velik prispevek k bogatjenju narodne kulture pomenijo tudi dela, umetniška in dokumentarna, ki opisujejo osvobodilni boj po drugih deželah: »Odporniško gibanje v Italiji«, »Varšavski uporniki«, »Živi in mrtvi«, »Goli v džungli«, »Druga vstaja v Vietnamu« in še mnogo drugih.

Za opravljanje svoje dejavnosti je zavod »Borec« moral pritegniti k sodelovanju večje število zaslužnih starih borcev, ki se zavedajo pomembnosti razširjanja knjige s takšno tematiko. Izmed njih naj na prvem mestu omenimo tovariša Alojza Mikenauerja (Mihajlova) iz Ljubljane in Ivana Kokala (Imreta) iz Raven na Korškem. Oba sta predvojna komunisti in udeležena španske državljanske vojne. V letih 1931–1935 sta študirala na Komunistični univerzi za narodnostne manjšine Zahodne Evrope »Marhlevski« v Moskvi. Na tej visoki šoli, katere ustanovitelj je bil sam Lenin, so lahko poslušali predavanja samo tisti politični aktivisti, za katere so jamčili centralni komiteji posameznih partij. Jugoslovani, ki so imeli svoj sektor, je bilo med njimi približno 250. To šolo je ukinil Stalin leta 1936.

Na pobudo teh dveh tovarišev je zavod sprejel dopolnitve, ki so pomenile čisto svojstveno zamisel dela. Po njunem predlogu naj bi osemletke odkupile po en izvod vsake »Borčeve« knjige za lastno knjižnico. Najboljše učence naj bi šola nagradila s knjigami, ki obravnavajo osvobodilni boj. V zimskem času naj bi otroci na podeželju



Ivan Kokal

jemali takšne knjige iz šolskih knjižnic in jih nosili staršem. Knjiga pa naj bi rabila tudi kot spominsko darilo najbolj zaslužnim članom tovarniških kolektivov in družbenih organizacij. Prav tako je bila nujna zamisel, da bi podjetja sprejemala patronate nad šolami v gospodarsko nerazvitih krajih. V tem primeru pa ne gre več samo za razširjanje »Borčevih« izdaj, marveč še za nekaj več: pripraviti podjetja do tega, da bi sodelovala s šolami, povezati jih v splošno korist socialistične družbe in v tem smislu nadaljevati težnje našega osvobodilnega boja.

Kako to izvajajo v praksi? Po en član partijskega aktiva v podjetju se obveže, da bo od časa do časa obiskal šolo, opazoval odnose med učitelji in otroci, napredek pri učenju, prenašal v svoje podjetje želje šole in skrbel, da bo personalni oddelek podjetja vodil kartoteko najboljših učencev od 5. do 8. razreda. Isti član partijskega aktiva prevzame obvezo tudi nasproti delavskemu svetu, ki mora patronat potrditi. Obema organoma predloži dvakrat letno zadevno poročilo. Ob koncu šolskega leta delavski svet povabi najboljše učence na sejo delavskega sveta, učenci pa tedaj tudi sami poročajo o učnih uspehih in željah. Zanimivo je, kako se učenci potegujejo za to, kdo naj bi šel naslednje leto na sejo delavskega sveta. Podjetja, ki imajo patronat, skrbijo za stalno dopolnjevanje šolskih knjižnic, razen tega (precej je takšnih primerov) pa dajejo tudi finančno pomoč, opremljajo šolske delavnice in jim kupujejo televizijske sprejemnike. Podjetje, ki ima patronat nad šolo, lahko torej z gotovostjo računa, da bo v prihodnosti dobilo na do-



Alojz Mikenauer

mačem področju nižje, srednje in visoko kvalificirane kadre, saj si jih je zagotovilo s povezavo od osemletke naprej. V desetih letih je bila ta zamisel ostvarjena že marsikje.

Navajamo podjetja, ki so naj pobudo omenjenih dveh predstavnikov zavoda »Borec« sprejela patronat nad šolami:

Gozdna uprava v Črni; Tovarna rezalne- ga orodja v Prevaljah; Instalater v Rav- nah; Gradbeno podjetje v Dravogradu; To- varna industrijske opreme »Stroj« v Rad- ljah; Konstruktor v Mariboru) ki skrbi za dobavo knjig v obratnih knjižnicah in na gradbiščih v tujini; ima patronat nad 10 šolami); Konfekcija »Mura« v Murski So- poti; Tovarna dežnikov v Lendavi; Tehno- stroj v Ljutomeru; Tovarna glinice in alu- munija v Kidričevem (3 šole); »Sigma« v Ptuj; »Impol« v Slovenski Bistrici (6 šol); Gozdna uprava in Plinarna-Vodovod v Ce- lju; »Juteks« v Zalcu in SIP v Sempetru; GLIN in Kmetijska zadruga v Mozirju; Rud- nik lignita v Velenju in Termoelektrarna v Sošanju; Tovarna meril in Tovarna usnja v Slovenjgradcu; INLES in »Kovinar« v Rib- nici; Kemična tovarna (6 šol); Tovarna šol- ske opreme in »Kovinar« v Kočevju) Rud- nik »Kanižarica«, Opekarna, Gradbeno pod- jetje, obrat »Iskre«, in BELT v Črnomlju; »Betik« in »Komet« v Metliki; Gradbeno pod- jetje »Pionir« (3 šole); Kmetijska zadruga, Opekarna, »Novoles« in »Novoteks« v No- vem mestu; »Dana« v Mirni, Kmetijska zad- ruga in INKOT na področju občine Trebnje; Gradbeno podjetje v Grosuplju (4 šole); »Prevoz« in Tovarna pohištva, v Brezicah Obrtno kovinarsko podjetje in Popravljalni- ca železniških vozil v Dobovi; Gradbeno podjetje, Tovarna celuloze »Djuro Salaj«, Tovarna papirne embalaže in SOP v Kr- škem, Rudnik v Senovem in Termoelek- trarna; Kopitarna, »Jutranjka« in »Lisca« v Sevnici; Tovarna papirja v Radečah; Kemič- na tovarna, »Sijaj«, Steklarna, Rudnik in Komunalno obrtno podjetje v Hrastniku; Steklarna »Bor's Kidrič« v Rogaški Slatini; Zasavski premogovniki (4 šole); Komunalno podjetje, Tovarna pohištva, Termoelektrarna, Cementarna, Zavarovalnica »Sava« in podružnica Ljubljanske banke v Trbovljah; Industrija gradbenega materiala, Gradbeno podjetje, Varnost in Rudnik v Zagorju; Predilnica in Lesna industrija v Litiji ter Tovarna usnja v Šmartnem.

Morda smo kakšno podjetje po pomoti izpustili. Vsekakor pa smo jih našli lepo število, ki dokazuje, da so težnje in želje, ki so jih gojili partizani med osvobodilno vojno, postale del socialistične stvarnosti.

Zavod »Borec« se vsem omenjenim v tem članku najlepše zahvaljuje za sodelovanje in jim čestita za dan vstaje.

NOVO PRI PARTIZANSKI KNJIGI

Karel Leskovec: Vesela pomlad

Ob knjigah s tematiko spominov na partizanska leta večkrat ugotovimo enoličnost, neizrazitost in podobnost takih pričevanj. Pravzaprav smo to ugotavljali. V zadnjem času, pa moramo tako mnenje, če smo še tako skeptični, spre- meniti. Ne morda zato, ker teh knjig izide precej manj. Predvsem zato, ker smo v zadnjem času dobili nekaj kva- litetnih tovrstnih del. V mislih imam spominski knjigi dveh partizanskih zdravnikov dr. Derganca in dr. Galeta dveh imenitno napisanih knjig s spo- mini na partizanske dni. Prepričan je o vse bolj izbranih knjigah s to tematiko pa še utrjuje knjiga Vesela pomlad, de- lo Karla Leskovca, knjiga, ki je prav tako kot prej omenjeni izšla pri za- ložbi Partizanska knjiga v Ljubljani. In ker Karel Leskovec ni novo ime in ga poznamo že po treh knjigah spo- minov na partizanska leta, knjigah, ki so bile pri bralcih in kritiki toplo spre- jete, Vesela pomlad z veseljem vzame- mo v roke. Ko jo odložimo, nismo ra- zočarani. Gre za odlično pripovedno delo, v katerem sicer pisatelj ne pripo- veduje več o partizanskih spopadih, o življenju v gozdovih in bojih za svobo- do. Vendar nas s svojo pripovedjo o

ČOPIČ ZA KOZARO

Najvišja denarna prispevka posa- meznikov za spomenik na Kozari sta dala prijedorski odvetnik Sveto- zar Djenadija in književnik Branko Čopić, vsak po 5.000 dinarjev; do- slej so od delovnih in družbenopoli- tičnih organizacij ter posameznikov zbrali 50.000 dinarjev.

SCENARIJ »PARTIZANSKA SANITETA«

Pedagoška služba muzeja ljudske revolucije Slovenije je že izdala scenarij na temo »Trideset let pio- nirske organizacije«, v počastitev tridesete obletnice prvih slovenskih brigad pa je pripravila scenarij na temo »Partizanska saniteta«, eno najbolj humanih in najtrdnjše po- vezanih dejavnosti v narodnoosvo- bodilni vojski. Prikazal bo razvoj po območjih Slovenije od 1941 do 1945.

ADAMIČEV REKORD

Bojan Adamič je za film »Valter brani Sarajevo« napisal sedemdeset minut dolgo glasbo. Če računamo vse dokumentarne, igrane in tele- vizijske filme, za katere je Adamič že pisal glasbo, jih je dvesto. To pa ni le rekord pri nas, temveč tudi številka, ki nekaj pomeni na mednarodnem filmskem trgu.

BILTEN OBČINSKE KONFERENCE ZMS IDRJA

Komisija za razvijanje revolucio- narnih tradicij in splošne ljudske obrambe pri predsedstvu občinske konference ZMS Idrija je junija iz- dala poseben biltен, posvečen tride- seti obletnici slovenske partizanske vojske in osemdeseti obletnici roj- stva tovariša Tita; naslednji bilteni pa so izšli ob pohodu mladih »Po poteh Vojkove brigade«, ki se je od- vijal od 30. junija do 4. julija 1972.

beležke

ZBORNİK PESMI O TITU

Glasbeni oddelek zveznega sekre- tariata za narodno obrambo je iz- dal zbirko izvirnih in umetniških skladb o voditelju naše revolucije z naslovom »Pesmi o Titu« (osem- deset pesmi za osemdeseti rojstni dan). To izvirno glasbeno publika- cijo je pripravil muzikolog Branko Karakaš, vsebuje pa najlepše ter najbolj znane pesmi o Titu z vseh koncev naše države in v jeziki- h vseh naših narodov in narodnosti.

ČOPIČ ZVEZI PIONIRJEV

Pisatelj Branko Čopić je ob tri- deseti obletnici pionirske organizacije v knjigi »Pionirji Jugoslavije« med drugim zapisal, da so otroci v tistih prvih težkih dneh naše re- volucije sprejeli partizane odkrito, s srcem. Začutili so, ne da bi jih bilo treba prepričevati, da so par- tizani čudoviti borci, ki se bojuje- jo na strani sonca, življenja in ra- dosti. Ta pripadnost partizanskemu boju, ki se je odražala v simpa- tijah otrok partizanski vojski, je bil najboljši dokaz, da so na pravi poti. »Zveza pionirjev je postala in ostala najlepši cvet naše revoluci- je,« je zapisal pisatelj.

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM

Vinko Šumrada: Žurge

Kozja steza vzpenja strmo nad rečico se srebrno in sotesko v mesečini Laški bataljon navkreber tihotapi se na reber da za dne ho na planini.

Vedno višje čez pečevje vodi strogo ga povelje nad izdane partizane. Kradoma pod vrh zavije, za obronki se prikrije čakajoč, da jutro vstane.

Kjer kragulj ždi na gnezdišču, pod spodmolom v zatočišču trdna četica počiva. Hude hajke je prestala, skozi zasede se pretkala zdesetkana, komaj živa.

Ofenzivo so prebili, tri patrulje so pobili in spolzeli iz obroča. Nihče izmed njih ne sluti; spet sovrag jih čaka kruti in krvava bitka vroča.

Jutranja že zarja sine, sonce pozlati pečine nad globinami Čabranke. Strel prelomil je tišino, dvignil na preplah volilno naj se reši nove zanke.

Presenečena je straža, samo strojnica Matjaža napadalce k tlom pribije. Po čelaadah krog globeli sikajo njegovi streli, pot iz jame borcem krije.

Kvišku plane hrabra četa, gnana divjega naleta sami smrti na rovaš. V pesmi svinca se prebija, ko se iz pasti izvija zgrudi se junak Matjaž.

Ze so mine završale, bombe treskane na skale, v steni vstane živ pekel. Ta in oni borec pada, mnog vojak zgrmi v prepa- de, partizan ga je zadel.

Lahi vabijo na dajo, partizani pa poznajo svobodo le in pogin. Čez opoldan dan se spušča, toda borba ne popušča, nad bojiščem plava dim.

Pod večer je četa mala iz objema se zmotala in zdrsula po strminah. Zraven šestih partizanov dvajset mrtvih Italijanov je ostalo na pečinah.

Iznad Drage v gostem lesu po mrtvaškem divjem plesu partizani so se zbrali. Nove boje so pričeli, lepše čase doživeli so junaki preostali.

Avgust 1942—december 1943

RAKETNI ČOLN, KI ZALEŽE ZA OSEM RUŠILCEV

Jugoslovanski raketni čolni RC-205 spadajo med najmodnejše plovne enote te vrste. Zanimivo je, da so raketni čolni po oborožitvi precej močnejši od rušilcev, ki so še pred kratkim veljali za najučinkovitejše vojne ladje na takih morjih, kot je Jadransko. Naš raketni čoln, ki je dolg 36 in širok 7 metrov, ima štiri hangarje z lanserji za vodene rakete. Njihov domet znaša nekaj deset kilometrov. Poleg tega je oborožen še z dvema dvocevima avtomatskima topoma kalibra 25 mm, katerega domet znaša tri kilometre, na minuto pa lahko izstrelita 50 granat.

Raketni čoln RC-25 je glede na svojo oborožitev osemkrat močnejši od klasičnega rušilca, pri tem pa je skoraj desetkrat cenejši.

NOVA FRANCOSKA RAKETNA PODMORNICA

V Cherbourgu so potisnili v morje jedrsko raketno podmornico FOUDROYANT. Nova podmornica je tretja od štirih, kolikor jih ima Francija v načrtu in ki naj bi bile sestavni del francoskih strateških udarnih sil.

Prva francoska jedrska podmornica se imenuje LE REDOUTABLE in je prvič zaplula ob koncu lanskega leta. TERRIBLE, ki je druga, bo zaplula na poskusne vožnje v teh dneh. Grade pa še četrto podmornico te vrste, ki se bo imenovala L'INDOMPTABLE.

zanimivosti

Francoske jedrske podmornice imajo po 7.900 ton, če so na površini, in 9.000 ton pod vodo. Dolge so po 128 in široke 10,6 metra. Vsaka ima po šestnajst balističnih raket, ki so težke po 10 ton, dolge 10 metrov, njihov premer pa znaša poldrugi meter. Jedrska bojna glava ima moč 200 kiloton. Poleg raket imajo omenjene štiri podmornice še po štiri torpedne cevi s klasičnimi torpedi.

ČEZ 400 BETONSKIH ZAKLONIŠČ ZA LETALA

Američani so za svoja letala, ki jih imajo v Evropi, doslej zgradili več kot 400 betonskih zaklonišč (v Zahodni Nemčiji 320, na Nizozemskem 18, v Turčiji 48 in v Italiji 24). Zaklonišča so dolga po 32, široka 12 in visoka 10 metrov, zelezobetonski obok pa je debel 44 cm. V vsako zaklonišče, katerega gradnja stane 120.000 dolarjev, gre po eno letalo.

Američani trdijo, da denar, ki so ga vtaknili v ta zaklonišča, ne bi bil vržen v stran, če bi prišlo do vojne, zakaj sodobna letala stanejo 2-6 milijonov dolarjev. Če bi bila letala v primeru iznenadnega napada na prostem, je po ameriških normah pričakovati, da bi jih bilo uničenih kar 80 odst., če pa so v betonskih zakloniščih, bi bile izgube štiridesetkrat manjše (2 %).

obrambna vzgoja in ljudska zaščita

DESET LET TRENAŽNE ESKADRILJE LJUBLJANA

20.000 ur letenja

Pred desetimi leti, junija 1962, je bila ustanovljena trenajzna eskadrilja Ljubljana. Okrog sebe naj bi zbrala tiste slovenske rezervne starešine-pilote, ki so hrepeneli po višinah v bojnih letalih, s katerimi bi lahko, če bi bilo potrebno, poleteli tudi na bojne naloge.

In tako se je okrog dvanajstih letal, ki so stala v hangarjih na starem ljubljanskem letališču, zbralo tistega junija kakih petdeset pilotov. Franc Rožman je bil njihov prvi komandir, zastavnik Franjo Vajtulek pa prvi aviotehnik eskadrilje. S temi letali so se pozneje domala vsako leto urili sami in vsako leto izurili še dobro desetino pilotov.

Pet let pozneje pa so dobili nova, bojna letala tipa 522. In niso jim bili potrebni inštruktorji za to, da bi spoznali nova letala: sami so jih ure in ure nadrobno proučevali. Veliko prostega časa so porabili, da so postali zares poznavalci teh novih letal, s katerimi so pozneje opravili na desetine in desetine bojnih nalog, ko so sodelovali z enotami operativne armade, partizanskimi in teritorialnimi ter enotami civilne zaščite na številnih vajah.

Danes, po desetih letih obstoja, imajo rezervni starešine-piloti trenajzne eskadrilje Ljubljana za seboj že več kot 20.000 ur letenja. Lahko se pohvalijo tudi s tem, da so z letali aero-3 sodelovali na številnih letalskih relijih in da so se borili za častna mesta v tekmovanju za pokal maršala Tita. In še danes je v eskadrilji šestdeset pilotov, ki sodelovali v njenih prvih poletih. To so Vincenc Peček, Rudi Gec, Janez Oblak, Franc Petek, Milan Horvat in Silvo Seražin. V eskadrilji so bili vedno, ko jih je ta potrebovala, in tudi danes jih najdete z njo kadarkoli je to potrebno — ne glede na dan in uro.

In nič nenavadnega ni v tem, da so mladi rezervni starešine-piloti korakali po poteh svojih starejših tovarišev v eskadrilji. Tudi mladi so pripravljeni, da se odpovedujejo lastnim zadovoljstvom in da se znajdejo v eskadrilji vedno, ko mislijo, da so ji potrebni. Janez Kramar je iz Mojstrane z avtobusom odhajal na letališče v Ptuj, samo da bi se pridružil svojim tovarišem, da bi malce letel z njimi. Vincenc Petek, veteran eskadrilje, je bil vedno pred hangarjem na letališču ali pa pred avtobusom, ki je vozil pilote eskadrilje, samo da bi se sam prepiral, ali je morda le potreben v eskadrilji. Marjan Pirc ni mogel vzdržati, ne da bi odšel v eskadriljo: veliko svojega prostega časa je preživel z njo. Vladimir Smigoc, politolog, (imenujejo ga »komisar eskadrilje«) vam bo nenehno pripovedoval o svojih tovariših, o letenju, o starih, dobrih letalih, pa tudi o novih izrednih letalih, ki bi jih rad videl v eskadrilji. Med mladimi pa so tu še Dušan Prebil, Franc Mrak, Janez Polenc in drugi, ki so po končanem šolanju v šoli za rezervne starešine-pilote prišli v eskadriljo in z njimi so starešine eskadrilje izredno zadovoljni.

Potrebno pa je vsekakor omeniti tudi tiste ljudi v eskadrilji, ki skrbijo za vzdrževanje letal, saj eskadrilja do sedaj ni doživela niti ene nesreče, katere vzrok bi bilo treba iskati v tehničnih napakah letal. Ta podatek veliko govori prav o tem, da so Drago Čamernik in Ivan Tekalec, ki za letala eskadrilje skrbijo že deset let, in Oto Kovač, Momčilo Martinović, Franc Rajh, Jože Kuder, Milan Senica in drugi, ki so

bili in so še v tehničnem delu eskadriljne posadke, delali izredno vestno, odgovorno in vztrajno.

In tu so, končno, še tisti ljudje eskadrilje, ki bi jih morali omeniti že na samem začetku: komandir eskadrilje Anton Gašpar in predavatelj letenja Jože Kerič, Pavel Demšar in Janez Godič. Vsem njim in vsem tistim, ki so bili predavatelji letenja pred njimi, gre zahvala za to, da je eskadrilja tako enotna, tako izredno izurjena in tako bojno pripravljena. Nedvomno so prav ti zaslužni za to, da njihovi piloti, piloti trenajzne eskadrilje Ljubljana, po znanju, sposobnosti in spretnosti ne zaostajajo niti za korak za piloti vojaškega letalstva. To oceno pa smo, pred kratkim slišali na poveljniškem mostu enega od naših vojaških letališč in tej oceni ni treba, v skupnem seštevku vseh dosedanjih rezultatov eskadrilje, dodati nič drugega: že ta ocena pove o eskadrilji domala vse.

Mi pa naj zapišemo samo še to: danes v Jugoslovanskem aerotransportu in v Inex-Adria avioprometu leti, na domačih in mednarodnih progah, nekaj pilotov, ki so se abecedo letenja naučili prav v trenajzni eskadrilji Ljubljana. In še vedno radi prihajajo na to enoto, ki jim je nakazala in odprla vrata na njihovo življenjsko pot.

Ljudje v trenajzni eskadrilji Ljubljana pa so ostali takšni, kakršni so bili na svojem začetku: tihi, skromni in pridni. In svoje desete obletnice niso praznovali z veseljem: prav tiste dni so leteli v izredno težke in izredno pomembne bojne naloge. Piloti trenajzne eskadrilje Ljubljana so prav

tiste dni z enega od naših vojaških letališč leteli napadati z raketami in bombardirati. In vračali so se, kot smo videli, trudni in zadovoljni, po nekaj urah letenja. In na koncu so dobili, tudi letos, ko je eskadrilja praznovala deset let svoje mladosti, izredno visoke ocene za izvrševanje naporov nalog.

Te ocene pa so bile najlepši prispevek k proslavi desete obletnice trenajzne eskadrilje Ljubljana, v kateri so sami rezervni starešine-piloti.

IVO TOMINC

DAN TANKISTOV

V času bojev druge svetovne vojne se je 26. marca 1944. formirala v El Katadbi blizu Kaira tankovska šola NOV z več kot 1000 gojenci. Že junija pa se je preselila v Gravino pri Bariju (Italija). Prav tu so 16. julija ustanovili prvo partizansko tankovsko brigado. Ta dan praznujejo jugoslovanske oborožene sile kot dan tankistov.

Kdo so bili naši prvi tankisti in prvi gojenci tankovske šole NOV? Prekaljeni borci, ki so si z izkušnjami nabrali nekaj spretnosti v ravnanju s tanki. Izbrali so najboljše in jih poslali v šolo. S sto vozili so se po končanem šolanju v Gravini najprej pojavili na Visu, Braču in v okolici Omišlja. Kasneje so operirali v dveh skupinah in vsekakor odigrali pomembno vlogo pri končni osvoboditvi jugoslovanskega ozemlja. Prej ustanovljene enote niso bile tako organizirane, da bi bile zmogljive operirati na večjih območjih. Ustanovitev te brigade pa pomeni nastanek take sile, ki je lahko odločilno posegala v boje.

Vrhovni komandant oboroženih sil Jugoslavije maršal Josip Broz Tito je prvo partizansko tankovsko brigado odlikoval z redom partizanske zvezde prvega reda.

LJUBA GARBAJS

»Živi jezik«

Zajetje »Živega jezika«, kot piše sovjetski VOJASKI VESTNIK, sodi med najbolj zamotane in najtežavnejše izvidniške akcije. Z dobro organiziranim in spretno izvedenim začetkom kakšnega nasprotnikovega oficirja ali podoficirja, pa tudi navadnega vojaka, je moč preveriti že po prejšnji dobjeni izvidniški podatke in jih dopolniti oziroma dobiti nove podatke.

Za to vrsto izvidniških akcij je značilen naslednji primer iz zadnje vojne:

Leta 1943 je neki izvidniški vod dobil nalogo, naj na kraju, kjer so se pripravljali na napad, zajame kakšnega sovražnikovega vojaka. To naj bi storil najkasneje v 24 urah in je bilo zato zelo malo časa za priprave. Nalogo naj bi opravilo deset vojakov, od katerih so v skupino za napad dodelili šest najmočnejših, najspretnjših in najbolj izkušenih, drugi štirje pa naj bi jih z dvema puškomitraljezoma pri tem varovali.

Ko se je zdanilo, so bili izvidniki že v prvi bojni vrsti in opazovali sovražnikove položaje. Ob štirih popoldne so se zbrali na opazovalnici in določili objekt za napad. To naj bi bil neki osamljeni puškomitraljezec na desnem krilu sovražnikove obrambe. Približno opolnoč je skupina krenila na pot. Položaje je najprej zasedla skupina za varovanje. Ko so izvidniki lezli čez rečico proti sovražnikovim položajem, je le-te začelo obstreljevati topništvo in skupini za naskok omogočilo, da se mitraljezcu približa na kakih petnajst metrov. Ko pa so topovi prenesli ogenj na bolj oddaljene cilje, so trije izvidniki planili na Nemca — puško, mitraljeza in njegovega pomočnika — tako hitro, da tadv nista več utegnla streljati. Izvidniki so ju takoj razorožili, zvezali in jima zamašili usta. Pripeljali so ju v korpusni štab, kjer sta povedala marsikaj koristnega.

Opisani primer dokazuje, da je uspeh take akcije odvisen od priprave, izbire izvidnikov in odločnega napada na cilj. Po mnogih izkušnjah je moč ugotoviti, da je uspeh zagotovljen, če se izvidniki približajo cilju neopazno na 10 do 15 metrov. V takih primerih je sovražnik tako presenečen, da ne misli na noben odpor.

Ker je treba akcijo izvesti zelo hitro, morajo biti izvidniki močni, spretni in pogumni borci, ki se znajo boriti prsi ob prsi in ki hitro ukrepajo.

Cilj napada je lahko stražar, opazovalec, posadka mitraljeza, protitankovskega orožja itd., toda v vsakem primeru je najbolje napasti tako imenovane izpostavljene ljudi, ki z drugimi vojaki nimajo neposredne zveze.

Pred akcijo je treba z dveh ali treh točk sovražnikove položaje opazovati vsaj 24 ur, kar je naloga vseh izvidnikov, ki naj bi se udeležili napada. Določiti je treba tudi postopek pri napadu, naloge posameznih izvidnikov, sistem ognja in ovir itd. Že ob najmanjši napaki utegne biti akcija neu-

spešna. Tako na primer so nekoč spregledali dopolnilno stražo, ki je bila namenjena za prisluškovanje. Izvidniki so nepričakovano naleteli nanjo in so se morali vrniti, ne da bi opravili svojo nalogo.

Ob preučevanju zemljišča je treba posebno pozornost posvečati dostopom k cilju in predmetom, po katerih bi se bilo mogoče pomoči orientirati. Vedeti pa je treba, da sovražnik utegne uporabljati tudi naprave za nočno opazovanje in radarje, zaradi česar se bo cilju zelo težko približati.

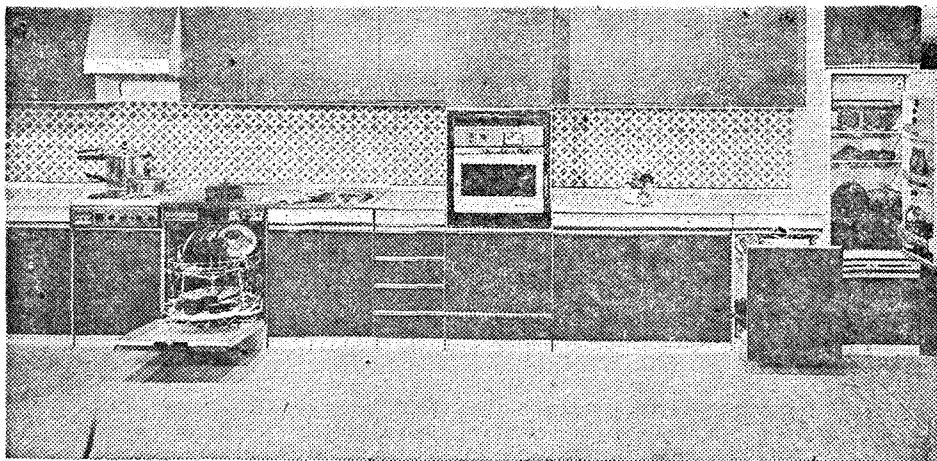
Čim bliže so izvidniki cilju, tem oprežnejši morajo biti, saj jih lahko izda še vsak šum. Nekeč inženirci, ki so napravili prehod v sovražnikovih ovirah, niso dovolj odmaknili konec prerezanje žice in tako se je zgodilo, da se je prvi izvidnik s svojim maskirnim plaščem zapel za žico in takoj zatem so zaropotale konzervne škatle, obesene na ovirah. Sovražnik je prehod najprej osvetlil, nato pa ga začel še obstreljevati.

Če sovražnik osvetli zemljišče in začne streljati, to še ne pomeni, da je izvidniška skupina dejansko odkrita. V takem primeru je najbolje počakati, da streljanje poneha, nato pa nadaljevati pot. Cilju se kaže približevati v smeri, iz katere piha veter. S tem ubijemo dve muhi na en mah: zvočno maskiranje je boljše, lažje pa je tudi prisluškovati, kaj se dogaja na sovražnikovi strani.

Najugodnejši trenutek za naskok je takrat, ko sovražnikovi vojaki čistijo orožje, jedo, se pogovarjajo, urejujejo zaklone itd. Če pa sovražnik občasno osvetluje zemljišče, je najbolje napasti takoj zatem, ko svetloba ugasne.

Če se sovražnikov vojak upira, ga je treba z udarcem (s puškinim kopitom, bombo itd.) omotiti, zvezati, mu zamašiti usta in ga hitro odpeljati na varno. Ob naskoku mora vsak vojak dobro poznati svojo nalogo. Pogosto se je dogajalo, da so zaradi slabe organizacije napada prinašali mrtve »jezike« in podobno. Pomembnost tega dokazuje tudi tale primer:

Neka izvidniška skupina se je neopazno približala zaklonišču izza prve obrambne črte, ubila stražarja in odvrгла v zaklonišče nekaj ročnih bomb. Nato je vdrla vanj, da bi od ubitih sovražnikovih vojakov pobrala dokumente. Nenadoma so se odprla vrata, luč je ugasnila in v zaklonišče je stopil neki vojak. Izvidniki so nemudoma planili nanj ga zvezali in mu zamašili usta. Ker so zunaj zaslišali streljanje, so ga niti tro odnesli k svojim. V naglici niso opazili, da eden od njih manjka. Ko pa so ob luči v komandirjevi zemljajki svojega ujetnika malo bolje pogledali, so v njem prepoznali tovariša, ki so ga pustili na straži pred sovražnikovim zakloniščem, v katerega so vdrli, in ki so ga, ko je le-ta stopil v zaklonišče, imeli za sovražnikovega vojaka. Tako je zaradi nediscipliniranosti ene samega izvidnika, ki je hotel svojim tovarišem sicer pomagati, akcija doživela neuspeh.



vega 60
brest cerknica

Rezervni vojaški starešine ob spomeniku zaključnih operacij

Rezervni starešine z vseh koncev Jugoslavije, gostje na letošnjem srečanju ZRVSJ, so se v naši republiki med obiskom v posameznih krajih, znanih iz narodnoosvobodilne vojne, seznanili z številnimi podrobnostmi o dogodkih, ki so se odigrali tam. Ena od skupin je med potjo po Primorski obiskala tudi Ilirsko Bistrico in se pred spomenikom seznanila še s potekom zaključnih operacij za osvoboditev Jugoslavije.

Ob takšnih priložnostih pa se sama od sebe kopičijo tudi številna vprašanja, med njimi: Ali danes že dovolj temeljito preučujemo izkušnje iz zaključnih operacij? Ali sploh vemo, ko gremo mimo številnih, malih in velikih spomenikov, zakaj so jih postavili prav na tistem mestu? Malo temeljiteje spoznavanje in »odkrivanje« lastne preteklosti ne bi nikomur škodilo, posebno ne tistemu delu mladega rodu, ki ni vključen v akcije mladinske organizacije.



Občinski predstavniki med svojimi partizani

Predstavniki občinskih skupščin Ajdovščine in Nove Gorice so skupaj s predstavniki ZRVS in ZZB NOV teh dveh občin pred kratkim obiskali pripadnike partizanskih enot svojega območja v enem od taborov, kjer so se enote urile in bile na strelskih vajah.

Na obisku pri pripadnikih svojih enot so bili Jože Praček — tajnik občinske skupščine Ajdovščine, Milica Krapenc — načelnik oddelka za narodno obrambo SO Ajdovščine, Alojz Lah — načelnik oddelka za narodno obrambo SO Nova Gorica, Mar-

jan Kavčič — predsednik občinskega odbora ZRVS Ajdovščine, Gligo Peškir — predsednik občinskega odbora ZRVS Nova Gorica, Franc Martinčič — podpredsednik občinskega odbora ZZB NOV Nova Gorica in Slavko Krečar, komandir postaje milice iz Ajdovščine. V spremstvu polkovnika Silvestra Turka so si ogledali vojaško taborišče, se pogovorili s pripadniki partizanskih enot in tudi opazovali strelske vaje, ki so bile zelo uspešne.

Tekst in obe sliki: IVO TOMINC



150 zadovoljnih mladincev

Da bi se stopetdeset mladincev iz krajske občine, ki ne obiskujejo srednjih in poklicnih šol spoznalo med seboj in seznanilo z značilnostmi kolektivnega in vojaškega življenja, je oddelka za narodno obrambo pri kranjski občinski skupščini organiziral od 1. do 8. julija v osnovni šoli na Jezerskem pouk obrambne vzgoje in zaščite. Pri predavanjih so obravnavali splošne in dopolnilne teme. Predavatelji so zajemali pri splošnih temah snov iz splošnega ljudskega odpora, civilne zaščite, značilnosti psihološke in sodobne vojne. Pri dopolnilnih temah so se seznanili z osnovnimi vojaškimi veščinami in šolskim streljanjem na številki ena.

Mladinci so sledili z velikim zanimanjem podatkom o delovanju in učinkovitosti avtomatske, polavtomatske in navadne puške ter različnih tipov brzoostrelk.

Medtem ko so prejšnja leta izvajali pouk obrambne vzgoje in zaščite v obliki seminarjev (mladinci so odhajali po predavanjih domov), so uvedli letos štiridnevno nepretrgano bivanje slušateljev v taboru, da so, uniformirani, dobili občutek za red in disciplino v vojski ter pripadnosti oboroženim silam naše samoupravne družbe. Letos so se prvič zbrali na Jezerskem. Komandirji in mladinci so bili zadovoljni s prostori v katerih so bivali, hrano, tereni za urjenje in streliščem. Nekaterim iz prve izmene je bilo življenje v taboru tako všeč, da so obiskali prijatelje, ki so bili v drugi izmeni.

Pozabili niso niti na družabno življenje. Vsaka skupina je organizirala proslavo v

počastitev Dneva borca, priredili so zabavne večere s petjem in glasbo ter si ogledali celovečerni film. Vzorno so sodelovali tudi z vaščani.

Organizatorji so morali premagati nekatere težave materialne narave. Ker oddelka nima na razpolago postelj, so si jih morali proti precejšnji odškodnini izposoditi v Dijaškem domu v Kranju.

Tabor so obiskali med drugim tudi podpredsednik in tajnik občinske skupščine in načelnik oddelka za NO in bili zadovoljni s potekom pouka, prikazanim znanjem gojencev in doseženimi rezultati.

STANE JESENOVEC

Dr. Teodor Tominšek:

KOČEVSKI PROCES

Izredno vojaško sodišče Narodnoosvobodilne vojske Slovenije je potem razsodilo, da se obtoženi Marjan Sterniša, Pavel Vošnar, Mladen Milovanović, Anton Sinkar, Franc Malovrh, Rudolf Marinčič, Ivan Lisac, Ljubomir Konečnik, Marjan Končan, Drago Tomažič, Vladimir Kien, Jože Stepec, Franc Murn, Franc Mihelič, Gabrijel Capuder in Viktor Habič obsojijo na smrtno kazen z ustrelitvijo, obtoženi Stanko Noč, Jakob Mavec, Marjan Jerman in Marjan Bačnik pa na prisilno delo v kraju, ki ga določi pristojna komanda. Krivdoreka ne navajamo v celoti, ker bi to zavzelo preveč prostora, pač pa priobčujemo obrazložitve, ki podrobno osvetljuje krivdo obsojencev ter razgalja izdajstvo domače reakcije.

Bistvo obtožbe je v tem, da so obtoženci aktivno sodelovali pri izdajalskih političnih organizacijah in vojaških formacijah. Pod narodnim izdajstvom se v danem primeru razume kakršno koli sodelovanje z okupatorjem, ki mu pomaga utrditi oblast in ga podpira v njegovi borbi proti narodnoosvobodilnemu gibanju bodisi na političnem bodisi na vojaškem področju na škodo narodnoosvobodilne borbe in narodnih teženj po osvoboditvi, združitvi in samoodločbi.

Vse vojaške formacije in politične organizacije, ki jih omenja ta sodba in pri katerih so obtoženci sodelovali, imajo vsa obležja opisanega narodnoizdajalskega delovanja. Po podatkih preiskave in razprave so obtoženci pripadali in aktivno sodelovali v sledečih organizacijah oziroma formacijah:

Predvsem pri MVAC (Milizia volontaria anticomunista), tj. »Prostovoljni protikomunistični milici«, ki je bila ustanovljena od Italijanov po italijanski ofenzivi proti partizanom jeseni 1942. leta. Vrhovno vojaško vodstvo je bilo v rokah italijanskega armadnega poveljstva. Italijanski komandant »je bil po izpovedbah obtoženca Vošnjara general Lubrano, njegov namestnik pa major Mamucari. Nižja poveljniška mesta tako v Ljubljani kakor tudi na deželi so bila v rokah Slovencev, ki so bili seveda podrejeni vrhovnemu poveljniku Italijanu, postavljenemu od vrhovnega italijanskega poveljstva. Kontrolno nad delovanjem nižjih poveljnikov te milice so vršili italijanski zvezni oficirji, ki so bili delodajni posameznim milicijskim postojankam.

Politično vodstvo in nadzor nad politično vzgojo moštva MVAC pa je bilo v glavnem v rokah Slovencev. To vodstvo je tvorila klika raznih kompromitiranih vidnejših oseb iz vrhov slovenskega dela bivših protiljudskih strank JRZ in JNS ter tistega krila sokolstva, ki se že za časa Jugoslavije ni hotelo ukloniti demokraciji in teženjam večine članstva. Sem spadajo predvsem tiste: pok. dr. Marko Natlačen, prof. Bogomil Remec, odvetnik dr. Šmajd, duhovnik Marko Kranjc, dekan Škrbec, Rudolf Smersu, industrijaec Avsenak, odvetnik Stare Miloš, kaplan Križman, pok. Praprotnik Avgust, odvetnik dr. Zajec Marjan, inž. Bevc, dr. Pestotnik Pavel, klepar Zitnik Rudolf in drugi. Ti »politični voditelji« so si ustanovili tudi svoje »prostovoljne vojaške formacije« Slovensko legijo, ki so jo tvorili pristaši bivše JRZ (desno krilo nekdanje SLS), »Narodno legijo«, ki so jo tvorili pristaši bivše JNS, in »Sokolsko legijo« ki so jo tvorili pristaši reakcionarnega krila Sokola. Vse te vojaške formacije so imele skupno vojaško vodstvo, na čelu katerega je stal major Novak Karel kot pooblaščenec Draže Mihajlovića za Slovenijo. Spočetka so vse te formacije imele videz ilegale. Ko pa se je ustanovila MVAC, je bilo članstvo navedenih legij postopoma vključeno v italijansko milicijsko formacijo, s čimer je dobil ves pokret v odnosu do okupatorske oblasti značaj legalnosti ter je tako sodelovanje, ki je do tedaj bilo samo prikrito, postalo javno. Navedene legije so dale MVAC moštvo in oficirje. Vsa ta dejstva so sodno znana ter izhajajo tudi v celoti iz izpovedb obtožencev samih, zlasti iz izpovedb Sterniše Marjana, Vošnjara, Malovrha, Jesenovca, Končana Marjana in Kien Vladimira.

Glavni kader moštva pa so dale MVAC takozv. vaške straže, ki so se ustanovljale

in organizirale na podeželju »ljublanske province« ob koncu znane italijanske ofenzive proti partizanom leta 1942. Te »vaške straže« so nastale deloma pod pritiskom Italijanov samih, večidel pa po iniciativi že omenjenega ljubljanskega vodstva, predvsem njegovega dela iz bivše JRZ, ob krepkem sodelovanju lokalnih eksponentov (župnikov, županov, občinskih tajnikov itd.) iz aparata JRZ na deželi. »Rekrutiranje« »vaške straže« se je vršilo v večini primerov nasilno tako s strani Italijanov kakor s strani domačih priganjencev. To izhaja iz številnih izpovedb zajetih belogardistov, kakor Zakrajška Alojza, biv. orožniškega kaplarja iz Runarskega št. 5, Beleja Franca, dijaka iz Ljubljane, Poljanskega 28, Gorenjca Jožeta, mizarja z Griča pri Kostanjevici, Jeraba Ivana, brivca iz Dol. Prekop št. 4 pri Kostanjevici, Jeriča Franceta, tajnika iz Škocjana št. 43, Kralja Jožeta, pos. sina iz Sebonj št. 6 pri Mokronogu, Pušavca Jožeta, delavca iz St. Jerneja, Znidaršiča Janeza, delavca iz Bezuljke pri Cerknici, Hitija Vincenca, kovaškega vajenca iz Begunj pri Cerknici, in drugih.

Vrhovno vodstvo na ta način nastale in organizirane MVAC je ostalo slej ko prej v rokah Italijanov. »Komandant Slovenijec« major Novak pa je sodeloval pri tem na ta način, da je določal aktivne oficirje bivše jugoslovanske vojske, ki naj prevzamejo poedina poveljniška mesta pri MVAC. Tako je po izpovedi obtoženca Vošnjara major Novak dne 9. 8. 1942 dal njemu nalog, da prevzame mesto komandirja čete in komandanta posadke MVAC v Rovtahn: junija 1943 pa je Vošnar z Novakovo vednostjo in njegovo privolitvijo prevzel s kapetanom Debeljakom vred mesto pomočnika italijanskega generala Lubrane, takratnega poveljnika MVAC. Ravno tako je obtoženi Sterniša Marjan po lastnem priznanju sodeloval pri raznih MVAC božičnih akcijah 1942 po izrecnem pismenem nalogu majorja Novaka. Novak je svoje sodelovanje z Italijani: še naprej skrival pred javnostjo in podrejenimi z videzom ilegalnosti tako, da je te stike vzdrževal s posredovanjem dr. Marjana Zajca in kapetana Debeljaka (izpovedbe obtoženega Vošnjara in Malovrha).

Po vsem navedenem dokaznem gradivu je torej ugotovljeno tesno v začetku prikrito, pozneje pa javno sodelovanje omenjenih »preizkušenih slovenskih voditeljev« in njihovih organizacij z okupatorjem. Prikrito sodelovanje je prišlo — kakor je splošno znano — do izraza s tem, da so zahrbno dajali okupatorju podatke o naših notranjih prilikah in ljudeh, organizirali anonimno ovaštvo, hujskali proti Osvobodilni fronti, zlasti proti komunistom kot vodilni skupini v Osvobodilni fronti z ustno in pismeno lažno propagando, skrivajoč pod patriotičnimi gesli zgolj osebne in reakcionarne cilje, pri čemer se niso ustrašili niti zlorabe vere in cerkve po priznicah in spovednicah. To podtalno rovarjenje in hujskanije je sejalo nezaupanje do narodno osvobodilnega gibanja ter podžigalo narodno nezavedne ter moralno pokvarjene posameznike k ovašanju pristašev osvobodilnega gibanja, s čimer je bilo okupatorju omogočeno, da je poagoma dobival vpogled v naše notranje razmere, kar mu brez take izdajalske podpore nikoli ne bi uspelo. To so bili časi masovnih blokad, ko je okupator na slepo vlačil ljudi iz domov v svojo karnar in tam vršil s pomočjo domačih »vaduho« izbor tistih, ki naj se pošljejo v internacijo. V tem času se je tudi začelo streljanje talcev. Po tem, da so se zbrali kot talci zgolj pristaši Osvobodilne fronte, je nujen zaključek, da padejo že v to dobo začetki organiziranega izdajstva.

Ko pa je prišlo nekako za časa italijanske poletne ofenzive proti partizanom do že omenjenega neprikritega sodelovanja v organizirani obliki in na široki masovni podlagi, je nastopila doba najstrašnejšega preganjanja in trpljenja vsega zavednega slovenskega življa. Na deželi so tkz. »vaške straže«, organizirane v formacijah MVAC, izvajale skupaj s fašistično milico in redno italijansko vojsko najhujši teror nad domačim prebivalstvom: požigi poselnih domov in celih vasi, nasilna zaplenba in rop živine, orodja, pohištva in ostalega premičnega imetja; pretepanje, zverinska mučenja, posilstva žena in deklet, množični umori, streljanje talcev itd. Vsa ta grozodejstva so se izvajala izključno nad tistimi, ki so jih »vaške straže« oz. za njimi stoječi krajevni politični voditelji sistematično in po načrtu označili Italijanom za njim sovražne in nevarne. To so splošno in sodno znana dejstva.

Istovrstno so te »vaške straže« skupno z Italijani nastopale v vojaških operacijah proti partizanom; seznanjale so Italijane s terenskimi razmerami, jim kazale pota, izdajale premike, toborišča in skrivališča partizanov, opravljale stražarsko službo v korist Italijanov, pomagale pri utrjevalnih delih, vršile same ali v družbi Italijanov napade na partizanske enote njihove postojanke in podobno. Skratka, nudile so Italijanom vso pomoč v njihovi borbi proti Osvobodilni fronti in njeni vojski.

diferencirana
uporabnost
baterij

ZMAJ

vam omogoča
optimalno
izkoriščanje energije

super
zlata — za zahtevne aparate

extra
srebrna — za navadne aparate

normal
črna — za razsvetljavo

Črni dnevi na Poreznu

(Nadaljevanje)

proti severu, da bi se izmuznili iz obroča. Stab gorenjskega vojnega področja je nekaj časa premišljeval, končno pa je sprejel odločitev. Tako so okoli desete ure oblikovali kolono kakih 80 do 100 borcev in bork, kateri se je pridružil tudi oficir ozne. Kolona je krenila v dolino in res brez slehernega spopada s sovražnikom že okoli poldne uspela priti med postojankama Sorica in Petrovo brdo čez cesto. Šele ko so se vzpenjali proti Lajnarju in Irvahu, je sovražnik poslal iz oporišča v Sorici za njimi nekaj minometnih min brez kakršnih koli posledic. Proti večeru 24. marca je kolona brez nezgod prišla na Ravne nad Bohinjsko Bistrico.

Obstreljevanje med 1. bataljonom in sovražnikom je na grabenu Porezna prenehalo okoli 13.30. Na kak poskus udara proti vrhu Porezna ni bilo moč niti misliti, saj za kaj takega ni bilo niti sil, niti je razpoložljivo moštvo bilo sposobno za kako ofenzivno akcijo. Po odhodu kolone gorenjskega vojnega področja se je seveda del borcev 1. bataljona moral še premakniti na severno pobočja Hoča, da bi omogočili umik proti severu. Tam se je končno proti večeru zbralo vse, kar je še ostalo na grabenu, kajti nekateri posamezniki so, prestrašeni zaradi poraza, že zapuščali enote. Ko se je zvečer med Hočem in k. 1316 oblikovala kolona in krenila v dolino proti Bohinju, je bilo v njej po podatkih, preverjenih z ohranjenimi poročili in številnimi izjavami udeležencev, okoli 200 borcev Kosovelove in 63 borcev gorenjskega vojnega področja. Od štaba brigade sta bila v koloni pomočnik političnega komisarja in načelnik štaba brigade, referent brigadne sanitete in referent za zveze, en obveščevalec in ves štab 1. bataljona. V koloni je bilo devet hudo ranjenih, ki jih je bilo treba nositi, in štirje lažje ranjeni. Od hudo ranjenih je bilo pet iz Kosovelove.

Brigada je trenutno torej pogrešala 214 svojih borcev in starešin. Med njimi so bili komandant brigade in oficir ozne, štaba 2. in 3. bataljona, operativni oficir brigade in njegov pomočnik, šef obveščevalnega centra z dvema pomočnikoma in trije obveščevalci. Kakšno je bilo stanje med pripadniki gorenjskega vojnega področja in pridanimi enotami korpusa, od katerih se je veliko razpršilo, pa se tedaj še ni vedelo.

Ko je kolona strahovito izmučenih in tudi demoraliziranih partizanov prišla v dolino, se je še isto noč zmuznila čez cesto tik ob postojanki v Petrovem brdu, proti jutru pa se je vzpenjala v nasprotno pobočje. Šele zvečer 25. marca je prišla na Ravne, kjer je našla gorenjsko vojno področje. Nadaljevala je premik in zjutraj 26. marca prišla v Staro Fužino, kjer je dobila nekaj hrane, nato pa je šla na Uskovnico. Šele v njenih skromnih planšarskih kolibah so partizani našli miren počitek. Najbolj surova in hkrati zadnja sovražni-kova ofenziva je bila zanje končana.

In kakšna je bila usoda bataljona v kaverni?

Tragedija v kaverni pod vrhom Porezna

Najprej moramo ugotoviti, da spričo pomanjkanja neposrednih virov iz prve roke ni mogoče podati stvarne in preverjene po-

dobe dogodkov na vrhu Porezna v neposredni okolici kaverne, v kateri je bilo v usodnih trenutkih vsaj sto pripadnikov različnih enot Kosovelove brigade in gorenjskega vojnega področja. Nekaj borcev je padlo, tiste pa, ki so bili v trenutku napada v neposredni bližini kaverne, je danes zelo težko najti. Od okoli sto partizanov, ki so jih sovražniki ujeli v kaverni, so naslednji dan večino postrelili. Od 38, ki so ostali pri življenju, jih je bilo doslej mogoče najti le devet. Njihove izjave so sicer dragocene izkaz, vendar ne zadostujejo za popolno rekonstrukcijo. Ker je ostalo še marsikaj nejasnega, bi bilo prav, da se oglašijo vsi tisti, ki karkoli vedo o poteku dogodkov pred kaverno in v njej ter o zajetju skupine, saj bodo s tem pomagali k razsvetlitvi te tragične epizode v zgodovini narodnoosvobodilne vojne na Slovenskem.

Iz omenjenih razlogov moramo torej prepustiti opis teh tragičnih dogodkov tistim udeležencem, ki so podali izjave avtorju. Ker so izjave magnetofonski zapis razgovora, so možne manjše spremembe v oblikovanju besedila.*

Beno Saksida je opisal svoja doživlja takole: »Šestnajstega marca me je poslala komanda mesta Cerkno v Kosovelovo brigado hkrati z večjo skupino partizanov. Razporedili so me v četo 3. bataljona, katere komandir je bil Pepi Koc. Kmalu je bil Pepi Koc imenovan za namestnika komandanta 3. bataljona... Ko je 23. marca zvečer krenila dolga kolona s Črnega vrha proti zahodu, je bil moj bataljon v zaščitnici. Pred pohodom nam je intendant razdelil kose svežega mesa po okoli pet kilogramov, naj jih nosimo. Pohod je trajal vso noč. Proti jutri smo se vzpenjali po hudi strmini in globokem snegu. Večkrat sem padel od izčrpanosti in utrujenosti. Tovariši so me pobirali in me bodrili, da ne smem zaostajati. Ko smo prišli na vrh, se je že začelo daniti. Naš bataljon je odšel v kaverno na drugem koncu vrha Porezna. Intendant nam je pobral meso. Mnogi so si odrezali majhne koščke in ga kar surovega žvečili...«

Stanko Glavič je povedal: »Bil sem komandir telefonistov in linijašev, obenem pa tudi namestnik komandirja čete za zvezo pri štabu Kosovelove brigade. Po prihodu na Porezen sem odšel z nekaterimi svojimi fanti v kaverno na jugozahodnem robu Porezna. Iz polsna me je zbudilo vpitje kurirja iz štaba brigade, ki je kričal: 'Hitro na položaje! Nemci so blizu!'. Istočasno sem zaslišal zunaj strele in rafale. Spominjam se, da je komandir 2. čete 2. bataljona podporočnik Lojze Krapež skušal množico pomiriti. Poklical je pogumnega mitraljeza Zgura in mu ukazal, naj se prerine skozi gnečo do glavnega izhoda in začne streljati, drugega pa je poslal k levemu rovu do bunkerja, ki je imel ozko lino. Ob glavnem izhodu je kmalu potem odjeknilo več eksplozij ročnih granat. Zgura so prinesli nazaj ranjenega v nogi. Ranjen je bil tudi borec, ki ga je Krapež poslal k lini v levem rovu. Bilo je očitno, da Nemci močno obstreljujejo vse izhode. Ko se je množica umirila, smo zaslišali klice Nemcev, ki so pozivali, naj se vdamo, ker nas bodo sicer zadušili s plinom...«

Merilec pri težki breži iz težkega voda 2. bataljona Slave Štefin je opisal te usodne

trenutke z besedami: »Zaradi hude panike, prerivanja po temni kaverni — karbidovka ali petrolejka, ki je osvetljevala kaverno prej, je ugasnila — in vpitja nekaterih posameznikov: »Vdajmo se, vse nas bodo pobili.« se ni dalo v prvih trenutkih storiti nič pametnega. Ležal sem ob rovu, ki je držal k zasilnemu izhodu iz kaverne, nato pa sem pograbil zgornji del težke strojnice in zaklical svojim fantom, naj gredo za menoj. Uspelo mi je, da se prerinem prek tovaršev, ki so se gnetli v rovu, do line. To je bila okoli 40 — 50 centimetrov visoka in okoli 150 široka odprtina. Z nogami naprej sel lezel ven. Nekemu visokemu partizanu ozkega in koščenega obraza, ki je bil za menoj, sem zavpil naj mi poda moj del strojnice. Odgovoril mi je, da je ne bom več potreboval. Takrat sem zaslišal tudi ostro povelje: 'Hände hoch!' Obrnil sem se in zagledal dva ali tri nemške vojake z brzostrelkami, pripravljenimi na strel. Otrpnil sem in podzavestno dvignil roke. Nemški vojak me je sunil stran od line,

Preostali del štaba Kosovelove brigade na Uskovnici v Bohinju 27. marca 1945 po preboju iz sovražnikovega obroča. Z leve proti desni: načelnik štaba brigade kapetan Radosav Isaković-Rade, pomočnik političnega komisarja brigade kapetan Janez Slovenc in sanitetni referent brigade Bohumil Medek.



me pretipal in, ko me je najprej parkrat udaril s kopitom, poslal na neko položno ravnicco pred kaverno. Tam je ležalo na trebuhu z rokami nad glavo že nekaj partizanov...«

Dirigent in vodja korpusne godbe na pihala Ivan Rebula, ki je žal že umrl pred dvema letoma v Mariboru, je o teh dogodkih izpovedal: »Kmalu potem ko je pri glavnem izhodu odjeknilo nekaj močnih eksplozij, je začel prodirati v kaverno oster in zadušljiv dim. Po kaverni se je vpitje stopnjevalo. Nekateri, ki so se pred dimom umikali iz rova globlje v kaverno, so vpili, naj se vdamo, saj nas bodo vse zadušili s plinom. Pognal sem se za drugimi v rov proti zasilnemu izhodu. Nisem prišel daleč, obstal sem nekje v sredini. Tisti spre-daj so vpili nazaj, nazaj, oni v kaverni pa naprej, naprej...«

Še Beno Saksida: »...Ko sem prišel iz rova, so me Nemci preiskali in me napotili k drugim zajetim partizanom ter mi pravtako ukazali, naj se vležen z rokami nad glavo. Kdor ukaza ni razumel, so ga kar pobili s kopiti. Nekaterim sem prevajal ukaze, ker sem dobro razumel nemško. Neki nemški poročnik, ki je imel na rokavih oznako SD, je slišal moje prevajanje. Vprašal me je, kje sem se naučil nemško. Odgovoril sem mu, da v gimnaziji... Določil me je, naj bom tolmač. Ko smo tako ležali, se je še vedno slišalo s severnega grebena Porezna močno streljanje. Zdelo se mi je, da se bide huda bitka med našimi in Nemci. Videl sem, da imajo Nemci veliko strojnico...«

Iz različnih izjav se da razbrati, da je ena nemška četa, potem ko so potisnili partizane z vrha Porezna, pobrala svoje padle in ranjene ter odšla proti Jesenici vzhodno od Bukovega. V vasi je zasegla več vpreg ter padle in ranjene odpeljala v Bukovo, kjer so jih naložili na tovornjake in jih prepeljali proti Baški grapi. Koliko je bilo padlih in ranjenih, ni mogoče natančno ugotoviti, toda neka ženska iz vasi, ki je šla s svojo vprego in se potem tudi vrnila, trdi, da so nemški vojaki odpeljali dvajset padlih, ki so jih po več naložili na vozove ter pokrili s šotorkami in drugimi plahdami.

Kaj se je godilo potem ob kaverni, je povedal Stanko Glavič: »Minilo je kaki dve

uri po prvih strelah, ko sem ostal v kaverni zadnji. Prej sem že uničil konspirativne pozivne znake za telefonske centrale in enote 9. korpusa ter druge dokumente in odšel ven. Pri izhodu me je nemški vojak, bil je Mongol, vprašal, če imam uro in denar, nemški poročnik pa je hotel vedeti, če je še kdo v kaverni. Odgovoril sem mu, da sem poslednji. Nato sem moral iti z dvema nemškima vojakoma z baterijami nazaj v kaverno. Zagrozil mi je, če se njegovim vojakom kaj zgodi, bo postrelil vse ujetnike. Ko so se prepričali, da v kaverni ni nikogar, je manjša skupina vojakov začela zbirati odvrženo orožje in strelivo ter ga nositi pred kaverno. Druga skupina je vezala ujetnike. Vsakemu so trdno zvezali roke na hrbtu in nato še po deset in deset z žico za vratove. Pred glavnim vhodom je ležalo več padlih partizanov, ki so jih pokosile strojnice in brzostrelke, ko so se poskušali prebijati iz kaverne. Pred kaverno je ležal tudi nemški vojak. Ponj so poslali štiri ujetnike, ki so ga kasneje nesli v Jesenico. Druga četvorka je nosila še enega vojaka, ki so ga našli pred kaverno. Zvezanim ujetnikom so naložili na hrbet strelivo in orožje ter zaplenjeno opremo. Italijansko in angleško orožje so razbili kar pred kaverno. Nekako okoli druge ure popoldne je kolona ujetnikov ob močni nemški straži krenila po strmih pobočju proti Jesenici. Ko smo prišli ob vzhodju Porezna do kopnega, smo imeli krajši počitek. Na vseh okolnih višinah smo

videli nemške vojake, ki so se bili na položajih, s Porezna pa je sestopalo več manjših skupin. Z vrha se je še vedno slišalo streljanje. Najbrž so se naši še držali na položajih. Ker se nam je žica zajedla v meso, so me tovariši prosili, naj posredujem pri nemškem oficirju, kar sem tudi storil. Dovolil je...«

Rudi Vidmar je povedal: »Bil sem deseter v 1. četi 3. bataljona. Ko smo sestopali s Porezna, sem bil trdno zvezan. Večkrat mi je spodrsnilo in sem padel. Potegnil sem za seboj še druge, ki so bili zvezani z isto žico. Nemški vojak nas je surovo udarjal s kopitom, dokler nismo vstali. Več udarcev smo dobili tudi po glavi.

*Pripombe na opis dogodkov dostavite avtorju prek redakcije TV-15.

(Konec prihodnjic)

RAZPRAVA O NOvem ZAKONU O VOJAŠKIH INVALIDIH

Razprava o načrtu zakona o vojaških invalidih je bila glavna točka seje za vojaške vojne invalide pri republiškem odboru ZZB NOV, ki je bila 14. julija letos. Člani komisije so do podrobnosti obravnavali vsa določila novega zakona (o njegovi vsebini smo poročali v 28. št. TV 15). V živahni razpravi so izoblikovali tudi nekaj spreminjalnih predlogov.

Čeprav bodo osnutek zakona o vojaških invalidih verjetno že v septembru obravnavali v zvezni skupščini, je komisija sklenila poslati ga vsem komisijam VVI pri občinskih odborih ZZB NOV, da ga tudi te proučijo na svojih razširjenih sejah. Spreminjevalne in dopolnilne predloge, ki jih bodo poslane te komisije, bo republiški odbor ZZB NOV združil in poslal zveznemu odboru ZZB NOV, ki jih bo skupaj z drugimi predlogi dostavil na pristojno mesto.

V. M.

fotografija z vprašajem



Fotografija, ki jo objavljamo danes, menda predstavlja udeležence mladinske konference na Primorskem (za Idrijsko ali Severnoprinorsko okrožje maja ali avgusta 1944). Radi bi vedeli, kje je bila ta konferenca, če morda ni bil kak tečaj, predvsem pa, če katero tovarišico ali tovariša poznate (imena, priimke in partizanska imena).

Prvo srečanje zapornikov iz Volterre

Sedemnajstega junija so se prvič po osvoboditvi srečali bivški politični zaporniki, ki so bili kot borci med narodnoosvobodilno bojno pred fašističnim vojnim sodiščem obsojeni na smrt. Zbrali so se na Travnici gori nad Sodražico. Pobudo so dali tovariši: Albin Hočevar, Tone Hegier, Franjo Fajdiga in Stane Zalar. Srečanje je podprlo združenje borcev NOV v Mostah.

Prireditveni odbor je ob tej priložnosti izdal spominsko razglednico z reprodukcijo slike, ki prikazuje srednjeveško trdnjavo v Volterri, kjer so bili zapori.

Namen srečanja je bil, da manifestirajo tovarštvo in povezanost, ki sta združila bivše zapornike med najhujšim trpljenjem. Morali so se tudi dogovoriti,

da bo treba zbrati gradivo za kroniko o politični dejavnosti ter boju zapornikov v Volterri. Doslej namreč ta boj še ni bil dovolj zgodovinsko in publicistično obdelan ter ne primerno ovrednoten. Namen srečanja pa je bil tudi, da bi potrdili predlog odbora, naj bi leta 1974, ob tridesetletnici odhoda zapornikov iz Volterre, priredili jubilejno srečanje še živečih tovarišev ne le iz Slovenije, marveč tudi s Hrvaškega in iz Črne gore. Udeleženci so predlog pozdravili.

Pomenili so se tudi o svojih socialnih razmerah. Nekatera njihova socialna vprašanja še niso urejena. Sklenili so, da si bodo tovariško pomagali tudi pri tem, tako da bodo lahko vsi uveljavili svoje pravice. IZTOK ŽAGAR

Jasenovac – strašen opomin

V Jasenovcu so bile med julijskimi prazniki velike žalne svečanosti. Končali so ureditev množičnih grobnic na Limani, kjer so bila strahotna taborišča; ustaši in okupator so tam pobili okrog 700.000 ljudi.

Velikega žalnega zbora se je udeležilo na tisoče prebivalcev in gostovi z drugih krajev. Govoril je Marjan Cvetković, predsednik Zveze združenj borcev NOV Jugoslavije.

Govornik je dejal, da si dandanes le redko kdo more zamisliti strahote takšnega fašističnega pekla, »tovarne smrti«, kakršne je bil Jasenovac. Ni mogoče opisati grozovitosti in zverstev, ki so jih zagrešili okrutni morilci. Ubijanje in mučenje nemočnih ljudi jim je bil užitek. V Jasenovcu so pobili na stotine tisočev naših ljudi iz mnogih krajev po državi.

Vsa tako številna in nezaslišana hudodelstva, ki so jih zagrešili tudi nacisti in njihovi hlapci, pa so hoteli zatajiti ter skriti pred svetom. Toda niso mogli zbrsati s sveta množičnih grobišč, čeprav so ljudi sežigali, metali trupla v Savo in žrtve odganjali kdo ve kam v smrt, je dejal Cvetković.

Nedavno smo bili priče poskusa nekaterih, da bi podcenjevali ta hudodelstva in da bi jih neresnično prikazali. Zato je treba končati znanstvena raziskovanja in urejevanje tega spominskega področja, tako da bo ta spomenik človeške tragedije opomin prihodnjim rodovom, naj skrbno pazijo, da bi jih ne doletelo kaj takšnega.

Govornik je opozoril, da gorja na svetu še ni konec in je primerjal dandanašnji Vietnam z nekdanjim Jasenovcem. Vprašal se je, kakšna je pravzaprav razlika med pobijanjem tu in tam, ko dandanes šolani piloti mečejo bombe na stanovanjske četrti, bolnišnice in šole. Tudi dandanes počenjajo strahovita zverstva v vietnamski vojni, kakršna so počenjali, ko so hoteli zatreti revolucijo na Koreji, Alžiriji ali kje drugje. Neke grozovitosti nad ljudstvom v Vietnamu pa celo presega strahote v Jasenovcu, ki so jih iznašali nacisti, uči-

telji tistih, ki dandanes nadaljujejo tradicijo nasilja nad ljudstvom. Skrajni čas je, da odločno spregovori ves napredni svet: Dovolj! Nehajte! To se mora nemudoma končati, da preprečimo nedogledne posledice.

Cvetković je dejal, da je Jugoslavija ena izmed dežel, ki so največ prispevale v boju proti nacizmu in tudi najbolj trpele zaradi nacistične okupacije. Jugoslavija pa je tudi med žrtvami nacizma dobila najmanjšo odškodnino za izgube in trpljenje. Nas še zmeraj zapostavljajo, tako da nam kratijo pravico do odškodnine za žrtve nacističnega preganjanja. ZR Nemčija je dala odškodnino vsem zahodnoevropskim deželam, pa tudi nekaterim vzhodnoevropskim ter Izraelu, ni je pa dala naši državi, čeprav tega ni mogoče utemeljiti z nobenim razlogom. To je kršitev etičnih pravil, ki jih je sama določila, češ da se plačilo odškodnine etična (moralna) dolžnost, ne pa pravna obveznost ZR Nemčije.

Marijan Cvetković je slovesno odkril spomenik na grobišču Limani, na enem izmed štirinajstih urejenih grobnic jesenovskega taborišča.

CERKNO

ITALIJANSKI PARTIZANI ZA NOVO ŠOLO — SPOMENIK NOB

Večja skupina bivših italijanskih partizanov in njih svojcev se je v nedeljo, dne 9. julija, na izletu po idrijski občini, ustavila tudi v Cerknem. Ob grobnici 999 padlim v NOB, kjer počiva tudi 79 garibaldincev — njihovih kolegov, so se poklonili njihovu spomenu. Tu so jih sprejeli tudi predstavniki tega kraja in surirčki, ki so jim pripeli spominske značke nove šole in nageljne.

Bivši italijanski partizani pa so za cerkljansko šolo darovali 250.000 lir.

JANEZ JERAM

Slovenski zdravniki v boju za svobodo



dr. Josip Benčan

Rojen je bil 14. marca 1897 v Planini pri Rakeku. Star 18 let je moral v vojsko, leto pozneje je bil ujet na ruski fronti. V ujetništvu se je prijavil v »Dobrovoljački korpus Srba, Hrvata i Slovenaca«. Spomladi 1919 se je vrnil v domovino. Promoviral je v Pragi 1923. Kot zdravnik je najprej služboval v Ljubljani. Po specializaciji v Parizu je bil imenovan za predstojnika ginekološko-porodniškega oddelka bolnišnice v Mariboru. Tu so ga Nemci aprila 1941 zaprli, nato pa z družino izgnali v Srbijo. Od julija 1941 je delal v Čačku in Novem Pazaru. Ko je nameraval oditi k partizanom, s katerimi je sodeloval že od začetka narodnoosvobodilnega boja, so ga gestapovci 20. septembra 1942 zaprli, zverinsko mučili in 21. septembra 1942 v Novem Pazaru ustrelili.

„bien-être“ eau de cologne naturelle

70° et 85°

TKI HRASNIK - DIPARCO PARIS

Bil sem v posebni skupini

Takoj nato zagledam velik avtomobil rjave barve, ki rabi za prevažanje zapornikov KZ. V taborišču so mu dali ime »rjavi Toni«. Iz kabine stopi oficir visoke postave. Takoj ga prepoznam in pozdravim po predpisih. To je dr. Klein, zdravnik-major SS, ena izmed tistih mračnih osebnosti, ki imajo krvave roke. Zapor je v baraki št. 10. Odonod mi je dr. Klein pripeljal sto novih žrtev.

»Za novo leto sem vam priskrbel delo,« je dejal Oberscharführerju, ki je takoj prišel s sem.

Oberscharführer Mussfeld pa je tako pijan, da se komaj drži na nogah. Silvestroval je in se ga nalezal čez mero. Na obrazu mu berem, da ni zadovoljen: krvava rabota na novega leta dan mu ne diši. Na smrt čaka sto Poljakov, kristjanov. Sami moški so. Esesovski stražarji jih odženo v prazen prostor zraven sežigalnice. Ukažejo jim, da se takoj slečejo. Dr. Klein pa se sprehaja po dvorišču z Oberscharführerjem.

Odpravim se k jetnikom in jih vprašam, zakaj so jih pripeljali. Eden izmed njih mi pove, da je v Krakovu sprejel pod svojo streho nekega svojega sorodnika Gestapo ga je zato obdolžil, da skriva partizana, in ga poslal pred vojaško sodišče. Na sodbo je moral čakati v baraki št. 10 KZ. Obdodili so ga na smrt.

To je razlog, da so ga sem pripeljali, česar pa še ne ve. Misli, da se bodo samo skopali, nato pa jih bodo razposlali na prisilno delo. Nekega drugega so pripeljali zaradi črne borze: kupil je funt

131

masla brez živilske nakaznice. To je edino, kar je zagrešil. Tretjega so zaprli, ker je bil zašel na prepovedano ozemlje. Obdolžili so ga, da je partizanski vohun, in ga obsodili na smrt. Torej so jih pripeljali zaradi samih majhnih prestopkov, ki pa so jih naplilili in jim brez prave osnove naprtili grozne obtožbe.

Ker Sonderkommando ni več, morajo goniti žrtve pred Mussfeldovo pištolo sami esesovci.

Potem spet zaslišim brnenje »rjavega Tonija«. Vrnil se je s sto novimi žrtvami. To so same ženske, precej dobro oblečene. Odgnali so jih v isti prostor, kjer so malo prej pobili sto moških. Potem ko so se slekle, so doživele enako usodo — Oberscharführer Mussfeld jih je pobil s pištolo. Bile so Poljakinje, kristjanke. Tudi nje so obsodili na smrt zaradi majhnih prekrškov.

Tokrat so opravili sežiganje sami esesovci. Za to raboto so zahtevali od mene gumijaste rokavice. Dr. Klein se je kmalu vrnil in se na lastne oči prepričal, da so pobili vseh dvesto jetnikov in jetnic. To ne nasprotuje ukazu z dne 17. novembra, po katerem je prepovedana vsaka nasilna usmrnitev: našnji pokol so izvedli na podlagi sodb vojaškega sodišča.

37.

Minilo je nekaj prav mirnih dni, ne da bi se kaj zgodilo. Širijo se govorice, da je dr. Mengele zapustil Auschwitz. Koncentracijsko taborišče ima novega zdravnika. Sicer pa so taborišče na novega leta dan prekrstili v »arbeitslager«, tj. »delovno taborišče«. Tu se vse razhaja in razkaja.

Dne 10. januarja mi je prišel v roko neki časnik, kjer sem bral, da se je začela ruska ofenziva. Šipe v oknih moje sobe se tresejo od detonacij težke artilerije. Fronta je vsak dan bliže.

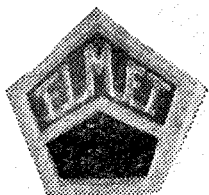
Sedemnajstega januarja sem šel zgodaj spat, če-

132

prav nisem bil utrujen. Rad bi bil sam s svojimi mislimi. V prijetni toploti, ki je vela od železne peči, sem kmalu zaspal. Bilo je okrog polnoči, ko me je zbudilo treskanje granat in drdranje mitraljezov, ki so ga spremljali slepeči bliski. Slišal lokutanje vrat in naglo oddaljevanje korakov, tek. Skočil sem iz postelje. Hotel sem ugotoviti, kaj se godi okrog mene. Odprem vrata in vidim, da so luči v sežigalnici prižgane. Vrata esesovskih sob pa so na stečaj odprta. Vidim, da se jim je hudo mudilo odhod.

Odprta so tudi težka dvokrilna hrastova vrata krematorija. Nikjer nobenega stražarja. Ozrem se na stražne stolpe naokrog. Po dolgih mesecih, odkar sem tu, jih prvičkrat vidim prazne. Stečem v svojo sobo in zbudim tovariše. Naglo se oblečemo in se pripravimo na dolgo pot. Esesovci so pobegnili. Niti trenutek ne moremo več ostati v tem kraju, kjer je prežala na nas smrt celih osem mesecev vsako minuto in vsako uro. Rusov ne moremo čakati, ker bi utegnili pasti v roke zadnjim stražam esesovcev, ki bi nas takoj pobile. Na srečo smo imenitno oblečeni, imamo puloverje, dežne plašče in dobre čevlje, kar spričo januarskega mraza — 18 stopinj pod ničlo — ni brez pomena. Vsak izmed nas vzame kilogram težko konzervo, žepa pa si nabašemo z zdravili in cigaretami.

Odidemo s prekipajočim občutkom, da smo svobodni. Smer: taborišče Birkenau, ki je oddaljeno dva kilometra od krematorijev. Ondi razžarjajo obzorje ogromni plameni. Verjetno gori taborišče. Zavijemo skozi kurilnico in gremo mimo odprtih vrat sobe, kjer je shranjeno zlato. Ogromno bogastvo, ki so ga naropali esesovci, je še vedno v zabojih. Niti na kraj pameti nam ne pride, da bi kaj vzeli. Rajši se podvizamo, da bi si rešili glave

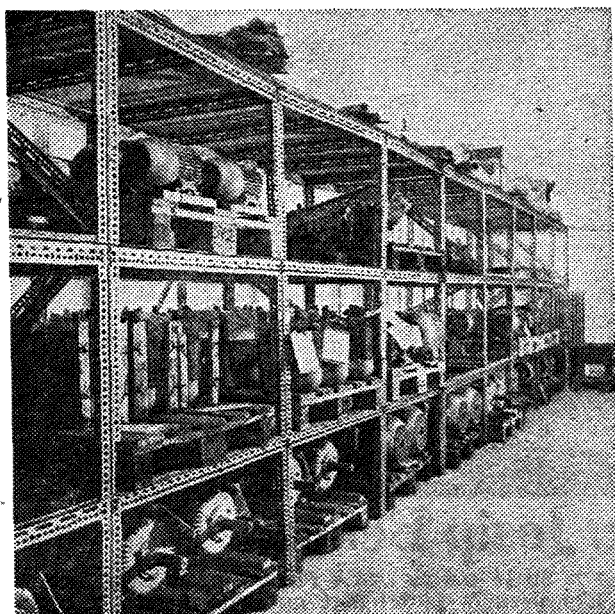


ELMET

PROIZVODNO INDUSTRIJSKO
KOVINSKO PODJETJE — KOPER

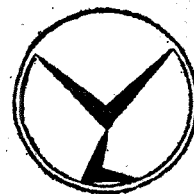
Telegram: ELMET KOPER

Telefonir: KOPER 21-873
BEOGRAD 607-444
ZAGREB 414-399



Čestitamo k prazniku 22. juliju, dnevu vstaje slovenskega naroda.

Priporočamo naš izdelek, kovinske police, ki so primerne za vsa skladišča — arhive, gospodinjstva itd...



volan ljubljana

k e r s n i k o v a 6

OB DNEVU VSTAJE
SLOVENSKEGA
NARODA, ČESTITA
VSEM DELOVNIM
LJUDEM IN
POSLOVNIM
PRIJATELJEM



KOVINSKO PODJETJE
POSTOJNA

VSEM DELOVNIM LJUDEM ČE-
STITAMO OB DNEVU VSTAJE
SLOVENSKEGA NARODA



Iskrene čestitke vsem delovnim lju-
dem in poslovnim prijateljem ob
dnevu vstaje slovenskega naroda

ACK

ADRIACOMMERCE KOPER

IZVOZ — UVOZ

KOPER - ULICA JUGOSLOVANSKE LJUDSKE ARMADE 25 a

UVOZ - VOJKOVO NABREŽJE 30

TOVARNA ORGANSKIH KISLIN ILIRSKA BISTRICA

VOJKOV DREVORED 14

PROIZVAJA:

CITRONSKO KISLINO, VINSKO KISLINO, MLEČNO KISLINO, ME-
TAVINSKO KISLINO, PEKTIZYM

OB PRAZNIKU 22. JULIJU ISKRENO ČESTITA VSEM DELOVNIM
LJUDEM

ČESTITA OB DNEVU VSTAJE SLOVENSKEGA NARODA,
VSEM DELOVNIM LJUDEM IN POSLOVNIM PRIJATELJEM

Kdo so bili kamniški obešenci

dobro je, če veste

V SOBOTO BODO V KAMNIKU SLOVESNO ODKRILI SPOMINSKO FONTANO

Kutschera, šef civilne uprave na zasedenem ozemlju Koroške in Kranjske, je 29. julija 1941. s posebnim odlokom ustanovil izredno sodišče za »sojenje komunističnim elementom«. V odločbi je med drugim določeno:

»Smrtna kazen se izvrši z ustrelitvijo. Eksekucijski oddelki sestavi 181. rezervni policijski bataljon. Pridržujem si pravico, določiti v posameznih primerih drugačno izvršitev smrtne kazni.«

Na to »drugačno izvršitev kazni« ni bilo treba dolgo čakati. Že 19. avgusta 1941. so po Gorenjski nalepili letake, da so v Kranju javno obesili Milorada Stosiča, ujetega partizana.

Največ ljudi hkrati so nacistični vojaki obesili 12. februarja 1945. leta. Takrat so prišli v celjske zapore, odpeljali sto zapornikov in jih obesili v Frankolovem. To so storili iz maščevanja, ker so partizani v Slovenskih Konjicah ubili okrožnega vodjo nemške nacionalsocialistične stranke Antona Dorfmeistra.

Na Gorenjskem so le v Kamniku hkrati obesili osem domačinov, sicer pa so jih Nemci rajši streljali. Človek bi nehote lahko pomislil, da so se nacistični voditelji za to obliko kazni odločali le v primerih, ko so sodili zares »huda« dejanja proti okupatorju. Kamniški primer to odločno demantira.

Pred bivšo staro pošto v Kamniku (tam, kjer je danes spomenik generalu Maistru) so 30. junija 1942. leta obesili osem fantov in mož. Nemški letaki so objavili:

»Ob priliki raznih bojev med policijo in neko komunistično tolpo, ki je v preteklih tednih v srezu Kamnik izvršila razne roparske napade, je bilo v zadnjem času 18 banditov v bojih ubitih in večje število ujetih. Od ujetnikov so bili 30. junija 1942. v Kamniku javno obešeni:

1. Rebernik Zorko, rojen 31. 8. 1921, stanujoč v Zagorici;
2. Erjavšek Franc, rojen 23. 10. 1923, stanujoč Zupanje njive;
3. Osenar Julij, rojen 6. 7. 1920 v Nevljah;
4. Grabner Janez, rojen 15. 12. 1901 v Nevljah;
5. Jeras Franc, rojen 29. 9. 1911 v Stahovici;
6. Balantič Anton, rojen 17. 1. 1900, stanujoč v Godiču;
7. Preklet Miha, rojen 5. 1. 1902, stanujoč v Kamniški Bistrici;
8. Kregar Karel, rojen 22. 4. 1916, stanujoč v Stahovici;

Obtoženi so z orožjem nastopili proti policiji, so bili soudeleženci pri raznih umorih in roparskih napadih ter niso delovanja banditov prijavili pristojnim oblastem. Doletela jih je zaslužena kazen.

Njih usoda naj bo v pouk tistim, ki so in še mislijo, da se z umori in roparskimi napadi morejo upirati nemškemu redu. To velja posebno za tiste, ki so nasledili vabam banditov in se jim priključili; slej ko prej jih bo doletela njih usoda, če ne bodo našli poti nazaj in se prijavili oblasti. Kdor se ne strinja s terorjem banditov in se njim odpove, bo zaščiten.«

Prvo, kar moram zapisati, je to, da to niso bili talci, kot ponavadi pišemo in govorimo. O talcih govorimo takrat, kadar so Nemci iz maščevanja za to ali ono partizansko akcijo ustrelili ali obesili določeno število ljudi.

Osem občanov kamniške občine je bilo obsojeno na smrt zaradi storjenih dejanj,

ki jih lahko razberemo iz letaka. Za marsikoga je vseeno, če je bil ta ali oni talec ali kako drugače usmrčen. Pravno pa ni tako. Ustrelitev talcev je javen zločin, usmrnitev na smrt obsojenih pa naj bi bilo »upravičeno na podlagi dejanja in zakona«.

V našem primeru gre za hud zločin, ker so Nemci skušali zakriti resnico. 40-letni Miha Preklet, 31-letni Franc Jeras in 42-letni Anton Balantič so tisto poletje drvarili na planini Dol pod Veliko planino. V hajki na partizane junija 1942 so jih Nemci zalotili pri drvarjenju in odpeljali v begunjske zapore. Ti trije so bili torej povsem nedolžni. 21-letni Zorko Rebernik in 26-letni Karel Kregar pa sta bila partizana. Na vabila Nemcev, naj fantje zapustijo partizanske vrste, ker se jim ne bo nič zgodilo, sta se sama javila na nemški orožniški po-

Obiskali so tovariša na Sardiniji

Giovanni Cuccu — Ivo je bil eden prvih italijanskih vojakov, ki se je že leta 1942 pridružil slovenskim partizanom v Beli krajini. O njem je bilo že mnogo napisanega in ga tako našim bralcem ni treba posebej opisovati. Ko je jeseni leta 1968 prvič po vojni ponovno obiskal Slovenijo in ko je tudi lani v juliju bil na obisku pri nas, smo zvedeli za mnoge zanimive dogodke iz njegovega življenja in bojevanja med slovenskimi partizani. Povemo naj le še to, da se je letos ob dnevu borca udeležil tudi veličastne proslave v Zadobrovi.

Tam daleč na italijanskem otoku Sardiniji, v vasi Samassi v bližini mesta Cagliari, je Giovanni — Ivov dom. Kot kolon ima s svojo številno družino v najemu kakih 15 ha obdelovalne zemlje. Njegov boj za obstanek je zato zelo trd, posebno še v tistih letih, ko vremenske ujme uničujejo letino, a najemnino za zemljo je treba vseeno plačati.

Ivo živi torej zelo daleč, skoraj 2000 km dolga pot po suhem in po morju ga loči od Metlike, kjer ima največ znanec. Kljub temu se je devet njegovih partizanskih soborcev iz Slovenije odločilo, da ga obiščejo. Med njimi so bili Stane Semič-Daki, Albinca Mali, Olga Jurajevčič, dalje Albin, Jule, Fran-

Sprejem za udeležence tabora Sutjeska

V Šmihelu pri Novem mestu je letos zopet pionirski tabor Sutjeska. Po deset pionirjev in pionirk iz vsake republike je v njem. Ta tabor je letos že petnajsti. V njem preživijo pionirji iz vseh republik 21 prijetnih dni. Med seboj se spoznavaajo ob tabornem ognju, ob prijetnih izletih, ob izvajanju kulturnih in zabavnih programov itd.

V sredo, 12. julija, je udeležence tabora Sutjeska sprejel podpredsednik republiškega odbora ZVB NOV Franc Krese-Coban. Na tem sprejemu se je razvila res prirsčna slovesnost. Izredno spretna napovedovalec in napovedovalka sta najavljala vsako točko zanimivega programa, ki so ga izvajali udeleženci tabora Sutjeska iz vseh republik. Petju zbora ob spremljavi harmonike in klarineta je sledil nastop mladega klarinetista. Za recitacijo pesmi »Oj Sutjesko« in za pripovedovanje o nekaterih dogodkih iz tabora je zbor zapel še nekaj pesmi, med njimi »Hej brigade«.

borcu, partizanski materi ali očetu.

Vtisi, ki so lani ostali v spominu slovenski mladini, so postali legenda in jih res ni moč hitro pozabiti. Našo mladino in ljudi, ki smo jih srečali na pohodu, so trdno povezale skupne solze, ko so užlašene matere pripovedovale o strašni smrti svojih otrok na zvoniku v Ličkem Petrovem selu. Morda bo tudi brigado AVNOJ 72 spet pozdravil stric Ilija, oče treh padlih partizanov. Skupnemu grobu njegovih sinov so vdihnile svetlobo sonca prav pridne roke slovenskih mladincev in mladink. Lanskoletni avnojeci bodo vsekakor prepoznali stare prijatelje, Novinci pa se bodo seznanili z njimi.

Ob koncu še nekaj misli Staneta Boštjančiča, sekretarja Zveze mladine Jugoslavije o letošnjem pohodu slovenske mladine.

»Požrtvovalnost, nesebičnost, iznajdljivost, prijateljsko so lastnosti, brez katerih se na tako pot ne more! Ne bo nič odveč razmišljanje, da bi drugo leto, ob trideseti obletnici drugega zasedanja Avnoja, ta jubilej proslavljali — s pohodi, kot je ta slovenski — tudi mladci iz vse Jugoslavije ter na ta način izkazali svojo privrženost naši socialistični družbi.«

J. B.

staji. Nemci so obljube požrli in ju v Kamniku obesili. Le 22-letni Julij Osenar, 41-letni Janez Grabner in 22-letni Franc Erjavšek so bili ujeti kot partizani.

Iz teh podatkov je razvidno, da so Nemci obsodili na smrt pet popolnoma nedolžnih.

Zakaj so jih potemtako obesili? Kratko malo zato, ker so bili Slovenci, in drugič, v strah drugim ljudem, da se ne bi upirali nemških okupatorjem.

Dne 30. junija 1942 je v Kamniku od ranega jutra do večera viselo osem mučnikov naše revolucije. Iz njihovega trpljenja in mučeniške smrti je še krepkeje poglala kal upora, ki je po trnovi poti, po potoku solz in krvi peljala do svobode.

Udeležimo se v soboto, 22. 7. 72 slovesnosti (dopoldne ob desetih), ko bodo odkrili spominsko obeležje tem osmim mučnikom narodnoosvobodilne borbe.

JOŽE VIDIC

ci, Manek Fuks, Vinko in Tonček Vergot, ki so se skupaj odpravili na dolgo pot. Še prej pa so pri belokranjskih podjetjih, zbrali precej daril za Cuccujevo družino.

Bilo je sredi junija, ko so se v pristanšču Cagliari na jugu Sardinije s svojsko in nadvse prirsčno pozdravili s svojimi nekdanjim soborcem Giovanniem-Ivom ter njegovima sinovima Giuseppom in Titom. Na njegovem domu pa so kmalu zatem spoznali še njegovo ženo in hčerke Carmen, Dunjo, Jovanko in Vladimiro. Dva dni so bili obiskovalci Ivovi gostje. V tem času so obujali bogate spomine na borbeno preteklost, ko je med takratnimi partizanskimi borci prihajala močno do izraza tudi mednarodna solidarnost v protifašistični borbi. Spominjali so se neštetih dogodkov, mnogih podrobnosti iz dni bojev in trpljenja, pa tudi lepih uspehov in veselih anekdot. Pogovarjali so se skupaj z Ivovimi sosedi o uslugah, ki jih je Giovanni Cuccu še kot italijanski vojak izkazoval partizanom in aktivistom v Metliki pa tudi o njegovih junaštvih v partizanih.

Slovo ni bilo tako prijetno kot srečanje nekdanjih soborcev in njihov obisk v vasi Samassi. Toda vtisi s tega srečanja so bili izredno lepi.

V. M.

Sledil je nastop zelo majhnega, toda izredno spretnega igralca na mandolino. Pionir iz Dalmacije je pripovedoval še tisto šaljivo »Tri nonice«, nakar so program končali tako, da so prav vsi zapeli veselo pesem svojega tabora.

Udeležence tabora Sutjeska je nato pozdravil Franc Krese-Coban, jim čestital ob 30-letnici pionirske organizacije in jih pozval, naj se poslužijo z vsem, kar je pripravljeno za njihovo pogostitev. Vsakemu od udeležencev je nato podaril še tri knjige, nato so obiskovalci v prostem pogovoru navdušeno pripovedovali o svojih doživljajih in bogatih vtisih iz dni, odkar so v taboru Sutjeska.

V. M.

V VSEJ DRZAVI JE SE ZME-
RAJ BREZ LASTNIH STANOVANJ
347.000 DRUŽIN (gospodinjstev),
kakor je bilo nedavno ugotovljeno
v zvezni skupščini. Graditev stano-
vanjskih hiš je lani tako nazadova-
la, da je bila najmanjša v zadnjem
desetletju.

OD PRVEGA POLETA ČEZ SE-
VERNI TEČAJ JE MINILO SELE
35 LET, dandanes pa so takšni po-
leti nekaj vsakdanjega. Pred 25 leti,
od 18. do 20. junija 1937, so sovjet-
ski letalci Čkalov, Bajdukov in Be-
ljakov napravili z letalom nepre-
trgan polet z letalom ANT-25 na
9130 km dolgi poti od Moskve do
Vankuvera v Kanadi. Polet je tra-
jal 63 ur in 16 minut.

TELEVIZIJA VPLIVA PODOBNO
KOT NEKATERA MAMILA, kar ni
šala, marveč znanstvena ugotovitev
nemških psihologov, ki so delali
natančne poskuse z večjo skupino
televizijskih gledalcev. K raziskova-
nju so pritegnili 148 rednih navdu-
šenih televizijskih gledalcev, ki so
se prostovoljno odpovedali, da leto
dni ne bodo gledali televizije. Vsi
ti ljudje so bili sprva zelo zado-
voljni, ker so se veselili, da bodo
imeli več časa za branje, gledališče,
obisk prijateljev in za razne zaba-
ve. Toda zadovoljnost je trajala le
tri tedne, nakar so začutili, da zelo
pogrešajo televizijo. Precej se jih
je že tedaj odpovedalo nadaljnje-
mu sodelovanju z raziskovalci in
so spet začeli posedati pred televi-
zijskim zaslonom. Toda še bolj zna-
čilno je, da nobeden izmed sodelo-
ujočih ni vzdržal brez televizije več
kot pet mesecev. Vsi so postali
razdraženi, nezadovoljni in bolj ali
manj prepirljivi. Nekaterim se je
zaradi tega začelo krhati družin-
sko, zakonsko življenje. Na splošno
torej televizija mnoge ljudi pomir-
ja in jim pomaga, da ne izgubijo
tako hitro duševnega ravnotežja.
Če bi jo pa primerjali z mamilom,
bi morali priznati, da se ji je celo
teže odpovedati kot pa kajenju...

KITAJCI BODO ZGRADILI AL-
BANCEM VELIKO TISKARNO V
TIRANI. Graditi so začeli nedavno.
Zazidalna ploskev bo merila okrog
20.000 kv. metrov. Tiskarna bo
opremljena z najsodobnejšimi stro-
ji. Njena zmogljivost bo dvakrat
večja od zmogljivosti vseh doseda-
njih tiskarn v Tirani.

KAKO BI ZBRALI DENAR ZA
ZGRADITEV PREDORA V RO-
KAVSKEM PRELIVU, na morskem
dnu med Anglijo in Francijo, resno
premišljajo. V ta namen so tudi
bodoči promet po tem predoru
uvrstili v vrsto suhozemnega pro-
meta (železniškega in cestnega), da
bi tako pritegnili k sodelovanju še
druge evropske države. V poštev
jih pride dvajset in med njimi je
tudi Jugoslavija. Stroški bodo veli-
kanski — okrog 300 milijonov fun-
tov šterlingov (12 milijard 200 mili-
jonov din).

Mladinska brigada AVNOJ znova na poti

Ob letošnjem dnevu vstaje slovenskega ljudstva — 22. juliju — se začne drugi pohod slovenske mladine po poteh delegatov drugega zasedanja Avnoja. Tokrat bo pot vodila iz Jajca v Ljubljano, brigada AVNOJ 72 pa jo bo prehodila v štirinajstih dneh. Letos šteje 150 udeležencev — mladincev in mladink iz vseh krajev naše ožje domovine. Torej jih je precej več kot lani, kar pomeni, da se mladi rod vse bolj zanima za ohranjanje in razvijanje tradicij NOB, zlasti pa za krepitev in utrjevanje bratstva in enotnosti jugoslovanskih narodov. V tej pomembni akciji mladi niso osamljeni, tudi letos se jim bo pridružil nekaj partizanskih borcev in bork, ki so tudi lani skupno z mladino premagovali vse napore in težave, ki jih je terjal pohod, in so zavoljo tega postali neločljiv del tovrstne mladinske akcije.

Za vse udeležence pohoda bo brigada AVNOJ 72 vsekakor pomenila veliko in nepozabno šolo naše novejšje zgodovine. Na dolgi in zanimivi poti se bo mladina znova srečala s preprostim, prirsčnim in gostoljubnim človekom, čigar domača beseda je vsakomur razumljiva. Mladi iz naše republike bodo tudi letos podali tovariško in bratsko roko neznane kmetu, delavcu,

KO SE BOSTE ODPRAVLJALI NA POČITNICE,

NAJ BO PRAVOČASNO VSE NARED.
DA BI POTEM NE BILI SLABE VOLJE.

use kar boste potrebovali

- za taborjenje,
- za kopanje in sončenje,
- za oddih in razvedrilo

vam nudi:
na specializiranih oddelkih

trgovsko podjetje

nama



Ljubljana

y svojih prodajnih enotah

- VELEBLAGOVNICA PRI POŠTI, Ljubljana
- KONFEKCIJA ELITA, Ljubljana
- BLAGOVNICA, Kočevje
- BLAGOVNICA, Škofja Loka
- VELEBLAGOVNICA, Velenje



Žalostna zgodba Anice Črnoga

Pod Bočem je majhna vas z imenom Vareša vas. Tu je sicer na kupu več domačij, ki kot nekakšno orlovsko gnezdo gledajo v dolino pod seboj. Ljudje, ki tu prebivajo, se ozirajo tja daleč v dolino, zavedajoč se, da je tistim, ki živijo tam doli na ravnem, laže, da njihov delovni vsakdan ni tako težaven. Med temi domačijami je tudi Črnogova domačija. Moj obisk je bil namenjen Anici Črnoga, ki živi v tej hiši.

Našel sem jo doma pri likanju perila in ko sem omenil namen obiska, da bi rad za TV-15 zapisal njeno življenjsko zgodbo — zgodbo iz težkih dni ljudske revolucije, ko je izgubila tri brate, ki so padli kot talci, ona pa je bila odgnana v koncentracijsko taborišče — se je usedla na klop, prekrižala roke na kolenih in povsila pogled. V njenih očeh pa so se zalesketale solze. Poskušajmo jo razumeti! Spomin na tri padle brate je v njenem srcu še vedno živ. Vsako pomlad seme na novo klije, na jesen umira narava. Polja vsako leto ozelenijo in oživijo, ljudi pa ni mogoče več obuditi v življenje... Šele ko se je malce zbrala, je pričela pripovedovati.

»Ze nekaj dni smo v naši vasi slutili, da je vojna neizbežna. Tistega aprilskega jutra, bila je nedelja, ko so nad našo gor (Bočem) hrumela nemška letala, ki so nosila v svojih trupih tovore bomb, pa nam je vsem postalo jasno, da smo v vojni. Ta letala smo na bližnjem travniku opazovali. Jasno nam je bilo, da so namenjena nad Beograd in da bodo že naslednji trenutek prebivalci naše glavne mesta umirali pod ruševinami bomb. Smeh je na naših licih zastal. Molče smo se vračali v svoje domove vsak s svojimi mislimi. Spominjam se, da sem tedaj celo jokala, ko da bi slutila, da se tudi nad našo družino in nad našo vasjo zbirajo črni oblaki groze in trpljenja.

Naši domovini so zagospodarili sovražniki, ki so ljudstvu želeli vsiliti svojo voljo, sistem grobega zatiranja, politične brezpravnosti, in to je vzbujalo pri naših fantih vse večji odpor. Moji bratje ter še nekateri vaščani so imeli pravo skladišče pušk, skritih v pečinah na gori. Tu so se urili v streljanju. Streljala sem tudi jaz.

V naši vasi pa se je našel izdajalec, ki je naše fante izdal. V temni noči — bilo je med 18. in 19. avgustom leta 1942 — so gestapovci s svojimi pomagači ob 3. uri zjutraj pridrveli v vas in nas obkolili. Aretirali so moje tri brate Mihaela, Janeza, Viktorja in mene. Poleg nas so odgnali še Viktorja in Andreja Ferlica, Antona Jančiča ter še nekatere. Hoteli so aretirati in odgnati tudi Janka Jančiča, ki pa je izkoristil trenutke gestapovske nepazljivosti ter v sami grajci usel iz sicer obkoljene hiše v bližnji gozd ter si s tem verjetno rešil življenje. Domov se je vrnil šele po osvoboditvi. Pozneje so odgnali njegovo mater Antonijo, ki je potem umrla v zloglasnem nemškem taborišču Auschwitz. Gestapovci se s tem ple-



Anica Črnoga pred spomenikom padlim v Vareši vasi pod Bočem, kjer so vklešana tudi imena njenih treh bratov.

nom niso zadovoljili. Kakšne tri tedne po prvih aretacijah so ponovno prišli v vas. Tedaj so odgnali še Janeza Žnidarja in še nekatere.

Nas so tedaj še skupaj z nekaterimi Makolčani odpeljali močno zastražene v zapore Starega piskra v Celju, kjer so nas potem zasliševali ter mučili. Vsak dan so se po dvorišču razlegali kriki groze in hropenje jetnikov. V Starem piskru so Nemci v šestih pokolih ubili kar 374 ljudi, zavednih domoljubov. To sem seveda zvedela šele po vojni. Ta usoda je doletela tudi moje tri brate Janeza, Mihaela in Viktorja, ki so jih ustrelili skupaj s z nekaterimi talci 2. oktobra 1942. leta v Mari-boru.

Mene sicer v Celju niso mučili, za kar je poskrbela mama, ki je podkupila nekega gestapovca, doma iz okolice Poljčan, z vsemi mogočimi dobrotami. Sinovom pa seveda ni mogla pomagati. Prizaneseno ni bilo niti njej, moji materi Jožefi, ki so jo aretirali 3. oktobra 1942. leta, to je dan po smrti njenih treh sinov. Stara je bila že 79 let. V celjskih zaporih sva se srečali in to srečanje je bilo bolj žalostno kot veselo. Usoda je hotela, da sem se srečala tudi s teto Marijo Cvetko, ki pa teh grozot ni preživela in je v koncentracijskem taborišču umrla.

Nemci so nas iz Celja odpeljali v Maribor, od tu na Borl, od koder so nas 6. januarja 1943. leta odgnali v razna nemška koncentracijska taborišča. Znašla sem se v mestu Kubald na Bavarskem, k sreči skupaj z mamom. Tu sem delala padala za municijo. Omenim naj, da je mama gojila neomajno upanje, da bo vojno in izgnanstvo kljub starosti preživela. In res sva se skupaj vrnili v svojo rojstno vas 22. julija 1945. leta. Naša domačija je bila povsem izropana. Z vrat so bile pobrane celo kljuge, a bili sva srečni, da dom vsaj ni bil požgan. Življenje se je pričelo na novo. Vse je bilo treba nekako nabaviti. Pri tem so nama nino pomagali tudi naši sosede. V domu pa je ostala praznina, praznina, ki ne bo nikoli popolnoma, ker bratov ne more hiše obuditi v življenje. Prav zato se skoraj vsako leto enkrat odpravim na graško pokopališče, kjer obiščem skupne grobove talcev. Tudi mama je bila na tem pokopališču. Živela je še 7 let po osvoboditvi.

Iz te vasi, ki obsega vsega šest domačij, je bilo med vojno odgnanih 15 ljudi. Od tega so bili štirje ustreljeni kot talci, med njimi trije bratje Anice Črnoga, pet jih je umrlo v zaporih ali koncentracijskih taboriščih. Vaščani so svojim padlim sovaščanom kmalu po osvoboditvi postavili pred vasjo lep spomenik, ki naj še pozne rodove spominja na trepljenje in žrtve, ki so jih dali za svobodo.

FRANJO HOVNIK

Pot v šolo je bila Jakobu edim stik s svetom. Čeprav je bila dolga in pozimi hudo naporna, mu ni povzročala preglavic, celo ponašal se je z njo. Kajti učiteljica je večkrat dejala: »Najvišje v hribih stanuje, pa še nikoli ni zamudil, vi pa polegate tako dolgo, dokler ni prepozno.«

Na takile dolgi, samotni poti v dolino lahko opraviš kup reči. Jakob je mimogrede nabral cvetic, ki jih je za pouk potrebovala učiteljica, ponovil je račune in berila, ki se jih je moral naučiti, in le poredkoma se je primerilo, da česa ni znal. Ob večerih je torej lahko pomagal očetu pri delu, dela pa je bilo veliko, kajti Jakobov oče je bil krojač za vse hribovce, ki so le nekajkrat na leto odhajali v dolino. Pri Jakobovem očetu je bila zadnja postojanka, kamor so prišli vse tisto, kar je bilo treba poslati naprej. Jakob pa je poskrbel, da se nobeno pismo ni izgubilo, nobeno sporočilo ostalo pozabljeno.

In čeprav je bil Jakob, edini hribovski otrok, ki je obiskoval najvišji razred trške šole, suhljat in slabo oblečen, so ga fantje v razredu ubogali zmerom na migljaj in brez pomislekov. Javno tega niso razglasili, o tem sploh niso govorili.

Nada Gaborovič:

JAKOBOVE IGRE

li, toda saj se tudi Jakob ni širokoustil, da pozna več iger kot drugi in da se zlepa ne ustraši ničesar.

Ko so se nekega spomladanskega dne začele valiti skozi trg dolge kolone vojakov in vozil, je Jakob vedel, da gre vojska za mejo braniti državo. Učiteljica mu je nekam žalostna pritrdila, in ko so se nekaj dni kasneje vojaki v neredu in povlajani, zmedeni vračali, je Jakob namesto domov krenil po šoli za njimi in se vrnil v hribe težko obložen. Naslednje jutro je padal zapoznel sneg v velikih kosmih, vendar samo to ni mogel biti vzrok, da Jakob ni bilo v šolo. Eden od dekčkov je obotavljaje se povedal, da se mu je zdelo, kot da bi videl Jakoba že navsezgodaj pri vojakihi, ki so bili zaostali sinoči, in da se je igral z orožjem. Toda lahko je bil kdo drug.

Naslednje jutro so šolo zaprli in nikogar ni več zanimalo, kje je bil prejšnji dan Jakob. Od meje sem je bilo slišati strele in ljudje so se potuhnili v hiše.

V hribih je zapadel nov, visok sneg, ki je zametel steze in pota. Tako so si Nemci, ki so zasedali kraje, pomagali lahko le s težavo naprej. V vsem trgu ni bilo človeka, ki bi jim znal kazati pot čez hribe, in morali so si jo najti sami, če so hoteli preiskati vse ozemlje, ki so ga zasedli in se prepričati, da so zares gospodarji tostran meje.

Zasnežena pokrajina je bila mrka, sami gozdovi, enoličnost, in nikjer nobene hiše. Na srečo so na križiščih ostali kažipoti, in tako so se Nemci počutili polagoma kar brezskrbno, pa tudi snežiti je jenjalo. Kažipoti so dobra reč, je mislil nižji častnik, ki je vodil vojake, in pod večer bomo prav gotovo na drugi strani, v mestu, kamor moramo priti. Nikjer ni bilo nič sumljivega, le tu in tam kaka zajčja sled, drevje je rasil kot kjerkoli, včasih je v suhem listju zašustelo, nekje zelo daleč je bobnelo — polagoma pa se je dan začel nagibati v siv mrak in gozda ter hribov bi moralo biti že konec, pa jih ni bilo. Megla se je spustila nizko, tako da so se morali držati tesno drug ob drugem, in začela jih je daviti nevolja, ki se je stopnjevala v srd. Vse te ljudi bi bilo treba drugače zgrabiti, pa bi bili bolj prijazni in voljni kazati se kaj drugega, ne samo pot čez hribe.

Nov kažipot se je zasvetil iz mraka, kazal je na levo, kot vsi doslej. Stopili so nagleje in čez

kratek čas veseli obstali. Pod njimi, kjer se je gozd nehal, je ležala vas. Bil je že skrajni čas, da so dospeli, kajti hoje so bili do grla siti in novih krajev še bolj, predvsem pa zaprtih in nedostopnih ljudi. Srečali niso nikogar, dežela je očiščena sovražne vojske, poročilo bo treba malo napihniti in ga narediti bolj zanimivega, da so, recimo, zasledovali skupino neznanih ljudi, morda vojaških benguncev, zato so se zakasnili.

V takih mislih je nižji častnik pripeljal svojo četo do prvih vaških hiš. Hribi so se črtali motno sivo v ozadju, nejasni in skrivnostni, kot bi bili svet zase. In medtem ko so dospeli v avstrijsko vas, od koder so bili pred dvema dnevnoma krenili na zmagovalni pohod v Jugoslavijo, se je Jakob smukal od kažipota do kažipota in jih spet postavljaj na pravo mesto. Imel je dela do trde noči, toda očeta ni bilo doma; zato je imel proste roke in časa na voljo. Bil je razigran, in ker je poznal vsako globel in vsako stezo v svojih hribih, se ni zamudil predolgo. Ostalo mu je še dovolj časa, da je v ostanku noči prinesel iz skrivališča zavoje, ki so mu jih dali vojaki na umiku, na razna mesta v gozdu. Poznal je votla debela in lisičje jame pa jazbine, ki so jih zveri že zdavnaj opustile.

Bile so nove igre za Jakoba. Vedel je, da so nevarne veliko bolj, kot vse tiste, ki jih je kazal svojim prijateljem v razredu. Vedel pa je tudi, da je čas tak, da jih zahteva. Kljub temu ni smel ostati pri teh igrah sam, zato se je naslednjega dne naskrivoma oglasil pri nekaterih sošolcihi in jih je odpeljal s seboj v hribe. Ko so se vrnili, so nosili butare dračja in bili so na moč umazani. Vračali so se še večkrat. Ker je nastopilo toplo vreme in je sneg naglo skopnel, so laže iskali suhljad in so prihajali domov bolj čisti. Potem pa kot bi se teh poti naveličali in so se hribov ogibali. Prebirali so oglaš, ki so jih Nemci nabili vsepovsod in v katerih so najostreje pozivali prebivalstvo, da jim izroči vsak naboj in orožje, če ga ima, prav tako pa tudi javi vsakogar, ki zanj ve, da ga ima.

Potem, v pozni pomladi, se je po trgu raznesel glas, da iščejo Nemci bunker, v katerem je skritega veliko orožja in streliva. Besno so preiskovali gozdove po hribih, pa brez uspeha. Jakobov oče jim je kazal pot, ker fanta ni bilo doma. Menda si je šel iskat dela v mesto.

Jakob se je vrnil šele na jesen. Bil je še bolj suh, zrastle je in pri očetu se je oglašil sredi noči. Ni bil sam. S svojimi spremljevalci je utonil v gozd in za petnajstletnega fanta je bil videti presneto resen, odločen in zrel, prav kot fantje, ki jih je vodil.

Menda so se Jakobove igre končale, je menil oče, ko se je vrnil v hišo, da bi dokončal suknjič, ki ga bo jutri moral odnesti sam lastniku. In čeprav je bil zaskrbljen je bil obenem ponosen, ko je prišla tudi do njega novica, da so tod okoli videli partizane, ki so Nemcem nagnali v kosti pošteno mero strahu, ko so zažgali novo postojanko v trgu. Niso mogli razumeti, odkod jim orožje in strelivo, kdo so, da tako natanko poznajo kraj, saj v trgu razen nekaj fantov, ki so si kot Jakob šli iskat zaposlitve v mesto, ni zmanjkalo nobenega moškega.

Jakobov oče pa je imel zmerom več dela. Ponoči so prihajali neznanci in odnesli to ali ono reč, ki je čakala pri hiši, da jo odnesejo. Razen tega se je Jakobov oče naučil šivati nove kape z zvezdo in včasih si je katero pomeril tudi sam.

Nekega dne, preden so dospeli Nemci do hiše v hribih, si jo je trdo posadil na glavo in se poslednjikrat ozrl po edinem, zakajenem prostoru. Ni bežal zaradi Nemcev, ki so prihajali v hribe, da preiščejo hišo za hišo in odženo ljudi, ki pomagajo partizanom, če jih le najdejo, pač pa se mu je zdelo, da ima še dovolj moči v rokah in nogah in da se lahko pridruži Jakobovi četi v bunkerju. Krojača potrebujejo, zlasti ko jih bo veliko več. In o tem ni dvomil, saj so prihajali vsak dan novi.

berilo za mlade

DELO

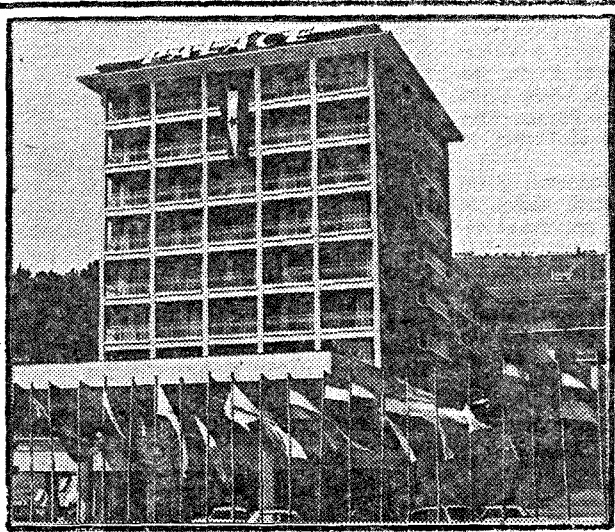
CASOPISNO IN GRAFIČNO PODJETJE

Ljubljana, Titova—Likozarjeva—Tomšičeva

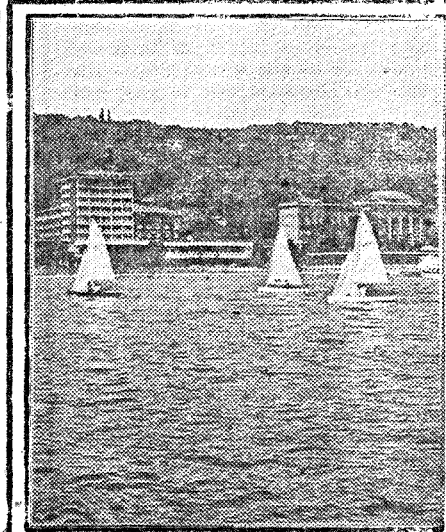
BLASNIKOVA TISKARNA TISKARNA »DELO«

- Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine
- Izdeluje enobarvne in večbarvne klišeje v najmodernejši tehniki
- V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnico in plastificirnico
- Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«
- zabavni tednik »TEDENSKA TRIBUNA«
- Ilustrirano revijo »TOVARIŠ«
- Štirinajstdnevnik »NAŠI RAZGLEDI«
- revijo »AVTO«
- revijo »STOP«
- zabavni tednik »ZVITOREPEC«

Nagradna križanka CASINO 31



SESTAVIL: KOPRIVSEK	PREDPONA, KI OZNAČUJE STAROST	TEBALDI	FINSKO JEZERO	VELIKA LJUBLJANSKA TRGOVINA	OZIM	MESNI IZDELEK	BOGINJA NESREČE
PREDNJI STAVEK V SKLEPU							
ODPADNIK, IZDAJALEC							
FRANCOSKO M.IME							
MAŠKOVA	TROPSKA PAPIGA ORANŽADA						FR. OPERNI KOMPONIST
					MAKARSKA STADION V BUDIMPEŠTI		



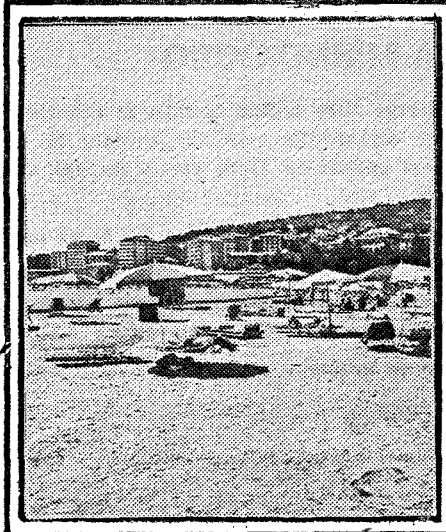
RISAL: J.K.	KIRURŠKA STRGALKA	DEČEK IZ „1001 NOČI“	LOPAR	SREBRO	VROČI VODNI HLAPI NASELJE	NEMŠKI LEKSIKON ČAR	ULOVJEN PLEN	AASEN	NOTARJEV URAD	MAĐARSKI PESNIK
POTUJOČA SKUPINA						IGRALKA WEST MAZURIJ		BELOST RDEČI KRIŽ		
POSTALNO DELOVANJE						MILANO PIETRO NENNI		IZREK JONES		
VODNA ŽIVAL				SARAJEVO JAKOST		POLITIČNA POGODBA IVAN CANKAR		SAMOVEZNIČA TUJE Z.IME		
OTEKLINA V TKIVU					KOSITER VRANJE		VANDAL	IT. KAMION POVRŠINA	OVRATNA RUTA	TRINOG VOJAŠKA STOPNJA
TITOV BOREC						PREBIVALEC DAMASKA				NAŠA IN TUJA CRKA ČLAN SENATA
ANDREJ NAHTIGAL			ČASL RADO		OBISČITE PORTOROŽ	OPOMBA IRIDIJ NAŠ SLIKAR		IT. RADIO IN TELEVIZIJA ŠUMNIKA		IGRALNE KARTE PRIJETEN VONJ

ZORANA ZEMLJA	KOPER	PRAVOSLAV. DUHOVNIK LJUBLJANS. KOPALIŠČE	IZDELOVALEC PLAKET	DOHODEK IZ OBRESTI KERATIN	SODNIK V GR. PODZEMLJU FIGURA PRI ČETVORKI	GLASBENA VAJA	BOŽJE- POTNIK
KOTALKARSKI KLUB		1000 M					

EXCORRADO

Tonic Water

Alkoholhaltiges Getränk. Chininhaltig. Zuckergehalt 10%.
Produced in Agraria Koper, Jugoslawien



Nagradni kupon 31

Priimek in ime _____

poklic _____

točen naslov _____

EISEN- HOWER	LJUBKOVAL. Z.IME	MORNARSKA PIJAČA SAMOJEDI	PESTNER
FRANCOSKI ZGODOVINAR			DARUVAR PARADIŽ
LADIJSKI VOZNI RED			
GR. MESTO V EPIRU			
NADAV		ZAPOREDNI ČRKI	



Razpis nagradne križanke

Rešitve nam pošljite do 31. 7. 1972, da bomo lahko še isti dan izžrebali tri dobitnike knjižnih nagrad, ki jih v ta namen prispeva založba Borec,

in to: »Treblinka«, »Varšavski uporniki« in »Zločin v Oradouru«, najnovejše izdaje založbe »Borec... Obilo zabave! Uredništvo in uprava

SLIVE NA OLIMPIADI

Letos pričakujejo dobro letino sliv in zato ni nič čudnega, če že na veliko razpravljamo, kako jih bomo na najboljši način plasirali na tržišče. Ze sedaj nam je jasno, da bo v te namene izredno privlačna tudi olimpiada, kjer bo prav gotovo sadje izredno iskano. Če bomo po naši stari navadi prišli tja vsak v svojem interesu in s »čespljarskim« podtikanjem, se prav lahko zgodi, da bomo dobili na bližnji olimpiadi novo disciplino.

Glede na ustaljene načine, kako posluujemo, se nam res ne bi bilo treba bati, da bi nas kdorkoli diskvalificiral kot »profesionalce«.

Dnevnik — 11. VII. 1972

KEMIKAJIJE

Zemunski zavod za pesticide in beograjski center za potrošnike sta ugotovila, da je odstotek pesticidov v nekaterih živilih nekajkrat večji od dovoljenega.

Strokovnjaki so tudi ugotovili, da se proizvajalci v glavnem sploh ne držijo predpisov. V nekaterih živilih je po ugotovitvah sanitarne inšpekcije toliko kemikalij, da gre kar za najvišjo koncentracijo v vsej Evropi. Ugotovili so tudi, da ni nikakršnega načrtnega nadzorstva nad zastrupljenostjo živil — ker se inšpekcije pač s tem delom ne ukvarjajo...

Tovariš 10. VII. 1972

PAPIRNI INDUSTRIJI
PRIMANJKUJE LESA

Jugoslovanska papirna industrija potrebuje za svojo letno proizvodnjo 2.300.000 prostorninskih metrov celuloznega lesa. Ker je celulozni les (jelke, smreke) pri nas vse bolj deficitaren, ga bo domači trg (po predvidevanjih papirničarjev) lahko zagotovil največ 1.415.000 prostorninskih metrov. Težave torej povzroča 885.000 prostorninskih metrov lesa, ki ga bo seveda potrebno uvoziti. To pa je precejšnja količina, ki se utegne z leti še povečati. Papirna industrija je namreč občutila večje pomanjkanje celuloznega lesa na domačem trgu šele po letu 1968 in od takrat naprej uvoz lesa nenehno narašča.

Dnevnik — 14. VII. 1972

PRVI USPEHI SOLIDARNOSTI

Cez kak dan bodo po občinskih združenjih upokoencev in invalidov dela ožje Srbije začeli zelo občutljivo delo. — Okoli 1600 upokoencev, starostnih, invalidskih in družinskih bodo poslali na petnajstdnevno bivanje v razne topline. Mnogi pojdejo v toplice brezplačno, na stroške upokojenškega sklada solidarnosti, ki so ga ustanovili pred kratkim, a drugi ob 50 ali 25 odstotnem popustu od polne oskrbne cene.

Politika — 11. VII. 1972

Gneča okrog Phnom Penha

V ROKAH OSVOJODILNIH SIL JE 8 DESETIN KAMBODŽE

Minuli sta že dobri dve leti od državnega udara 18. marca 1970, ko je vojni požar v Indokini zajel tudi Kambodžo. Vlada kraljevine Kambodže, princ Norodom Sihanuk, je posvetil vse svoje življenje ljudstvu. Prizadeval si je, da bi ga izvelkel iz tisočletne zaostalosti, ga izobrazil in da bi s številnimi reformami usmeril deželo v socializem. Toda ta miroljubna, napredna (imenovali so jo »rdečo«) Kambodža je bila trn v peti reakciji in militaristom, ki so hoteli podjarmiti vso Indokino in ustoličiti novo vrsto kolonializma.

Tako so iznašli zamisel o tako imenovani vietnamizaciji, potem pa »indokinizaciji« vojne, kar pomeni, naj se azijski narodi koljejo sami med seboj, da bo nekomu drugemu cvetela pšenica. Kakor v kakšni partiji šaha, ko si spreten šahist prizadeva

prodirati skozi kožo in povzroča strašne smrtne muke... Krvave bitke besnijo v Vihear Souru, Kompong Trabehu, Prei Kriju; bojujejo se ob glavnih prometnih žilah. Bitka divja tu, v neposredni okolici Phnom Penha, te »trdnjave« lonolovske vladavine, ki je lutka s'il v ozadju.

Toda kljub vsemu temu vojnemu gorju še ni ugasnil nasmeh ljudstva, zakaj to ljudstvo ve, za kaj se bojuje ter trdno veruje v svojo zmago. Ze pred desetimi leti je princ Sihanuk dejal: »Mnogi se vprašujejo, kako neki si Kambodža zamišlja, da se bo uprla Ameriki in njenim zaveznikom, ko pa nima ne »operativne« mornarice, ne letalstva. Odgovarjam jim: M' niti ne računamo z močjo svojega orožja. Naša moč je prav v pripravljenosti, da žrtvujemo do zadnjega človeka svoje življenje, če bo tre-



Puška jih spremlja tudi pri delih na polju

zmagati tako, da razvije kar največ figur, tako so tudi v Indokini pahnili v vojno razen Vietnamu še Tajsko, Laos in Kambodžo.

V vojni se je znašel ta miroljubni kmerški narod, ki je v njegovi ustavi iz leta 1957 zapisano, da Kambodža ne bo nikdar sklenila nobenega vojaškega zavezništva, da ne bo dovolila prav nobeni, niti prijateljski državi na svojem ozemlju ustanavljati vojaških oporišč in da ne bo storila nobenega napadalnega dejanja proti katerikoli državi, ki bi bila brez svoje krivde pahnjena v vojno.

Iz ameriških letal so zasuli s točo bomb vasi in mesta, da so se domovi spremenili v pogorišča ter razvaline, in na stotine trupel plava v reki Mekong; opustošena so riževa polja. Otroci začudenih velikih črnih oči se vprašujejo: »Zakaj?« Starke se optekajo na begu in skušajo med potjo strgati s sebe gorečo obleko, toda lepljivi napalm

ba!« To so bile preroške besede. Zakaj na počil je čas, ko so morali ti ponosni Kmeri preiti od besed k dejanjem. To pa so tudi storili. Besede poraz sploh ne priznajo.

Z OPTIMIZMOM IN PESMIJO

Venomer je na pohodu hrabri borec — najsi krijejo nebo oblaki, najsi žgoče sonce sije; ne ustavi ga vihar, ne strela. Ne umaknejo se kambožanski fantje in dekleta — nikoli! Vselej, zmeraj le naprej, naprej!

To je dandanes najbolj priljubljena pesem, kar jih oddaja radio Fronte za narodno osvoboditev Kambodže. Poslušajo jo fantje, ki stražijo s plezalkami obraslo sveetišče v Angkoru, kakor tisti v Sre Tloku pod velikimi palmami. Pojo jo otroci, starci in matere kot uspavanko svojim malč.



Kmersko dekle z brzostrelko

kom. Pojo jo borci ojeklenih src s puško na rami.

To preprosto pesem preveva nekakšen optimizem, iz nje izžareva duh vseljudskega boja, ki ga dandanes bojujejo v Kambodži. Če bi ne bilo takšna, popolne podpore, udeležbe vsega ljudstva, bi se slabo oboroženi osvoboditelji kljub vsej svoji hrabrosti ne mogli tako uspešno postaviti po robu lonolovcem, ki jih vsestransko podpirajo sajgonske čete in ameriško letalstvo.

Z značilnim gverilskim vojskovanjem so kambožanski borci osvobodili ped za pedjo svoje domovine. V dobrih dveh letih (Fronta za narodno osvoboditev Kambodže je bila ustanovljena začetek maja 1970) so dosegli kar neverjetne uspehe: zdaj je osem desetlin kambožanskega ozemlja osvobodjenega! Na tem ozemlju živi izmed vseh osmih milijonov prebivalstva v Kambodži pet milijonov prebivalcev.

S podeželja se je bojišče skoraj povsem približalo večjim mestom in pomembnim prometnim žilam.

Domnevajo, da ima lonolovski režim približno 120.000 operativnega vojaštva. povrh tega pa na kambožansko ozemlje večkrat vdirajo sajgonske čete. Splošni položaj na indokinskem bojišču kaže, kako trila je bila politika tako imenovane indokinizacije vojne, zlasti še po najnovejši oženjvi osvobodilnih sil v Južnem Vietnamu, na

Jana
sodoben ženski tednik



tromeji med Laosom, Južnim Vietnamom in Kambodžo, kakor tudi v jugovzhodni Kambodži, kjer zdaj srdito napadajo gladno prometno zvezo med Saigonom in Phnom Penhom. Očitno je, da satelitski režimi v Indokini kljub še tako močni ameriški podpori ne morejo doseči vojaške zmage. Medtem ko lonolovske in sajgonske čete čedalje bolj izgubljajo zaupanje vase, pa med osvobodilnimi enotami v jugovzhodni Aziji narašča optimizem in njihova morala je izredna.

»NIMAMO RADI VOJNE, A SE DOBRO VOJSKUJEMO«

Fronta za narodno osvoboditev Kambodže zahteva da se iz jugovzhodne Azije popolnoma umaknejo ameriške enote in prenehajo prav vse vrste napadalnosti v Indokini ter da se konča »vietnamizacija« Nadalje terjajo, naj ZDA prenehajo podpirati lonolovski satelitski režim v Phnom Penhu.

Sihanuk pravi: »Kmeri so bili od davne izvirni vojak. Nimamo radi vojne, toda znano se dobro vojskovati. Niti atomske bombe nas ne morejo ustrašiti. Kako bi mogle ustrašiti ljudstvo, ki je pripravljeno umreti, vda pa se nikoli!«

RIBJI BRODET



VABILO NA MIRNO GORO

Zveza združenj borcev NOV občine Metlika in Crnomelj ter družbeno politične organizacije prirejajo proslavo 30. obletnice Belokranjskega odreda na Mirni gori v nedeljo, 23. julija 1972, ob 10. uri.

Del kulturnega programa in pohod mladine bo že na predvečer, osrednja proslava pa bo v nedeljo.

Na proslavo vabimo pripadnike Belokranjskega odreda, partizane in aktiviste ter vse prijatelje Bele krajine.

Dostop z avtobusi je mogoč v neposredno bližino slavnostnega prostora.

ZDRUŽENJE BORCEV
SAVSKO NASELJE OBVEŠČA

Kakor vsako leto bomo tudi letos organizirali za svoje člane izlet v partizanske kraje. Izlet bo v nedeljo, 10. septembra 1972 leta. Smer izleta: Ljubljana—Crni vrh—Ajdovščina—Vogrsko—Stanjel—Sežana—Ljubljana. Kosilo in odmor bo na Vogrskem.

Poverjeniki bodo sprejemali prijave do 15. avgusta in hkrati dajali podrobna pojasnila.

Zazeleni je čimvečja udeležba.

Odbor ZB NOV Savsko naselje

REŠITEV NAGRADNE
KRIŽANKE ŠT. 29

VODORAVNO: Sukalo, favoleta, Ara, Aval, Ranar, Ve, Borac, Medvode, Donit, Krof, Zima, Arizona, Stanarine, Pikošovec, Teletina, Kosa, Prema, Ikaros, Rast, Vancan, Lino, Am, Ra, Kivi, St, Dno, Antena, Kolo, Vid, Stanar, Apel, Ocot, Il, Fra, Ma, Pika, Ratar, Antagonist, Ren, Alep, Par, Pesnila, Realec, Indija, Io, ca. Knjižne nagrade prejmejo: »Treblinka« — Marija POSAVEC Partizanska 22 69250 Gornja Radgona — Varšavski uporniki — Zofka KRIZAJ Groharjeva 8, 64220 Skofja Loka — Zločin v Oradouru — Mihaela SAVRIG Maide Str. 1 68000 Novo mesto. Nagradenci bodo knjižice prejeli po pošti od Zavoda Borec v Ljubljani.

DELAMARIS  IZOLA